97-84066-9

Laborde, Alexandre

Ontwerp van opvoeding voor armen-kinderen

Te Amsterdam

1816

97-84066-9
MASTER NEGATIVE #

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DIVISION

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

ORIGINAL MATERIAL AS FILMED - EXISTING BIBLIOGRAPHIC RECORD

308
Z
Box 175

Laborde, Alexandre, comte de, 1773-1842.
Ontwerp van opvoeding voor armen-kinderen, volgens de beide vereenigde leerwijzen van de heeren Bell en Lancaster, door den Graaf Alexander de La Borde ... vertaald uit het fransch door Mr. C. Vollenhoven, met eene inleiding van den vertaler... Te Amsterdam, Doll, 1816.
xvi, 123 p. plan. 23 cm.

173053

RESTRICTIONS ON USE: Reproductions may not be made without permission from Columbia University Libraries.

TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35mm REDUCTION RATIO: 9:1 IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB

DATE FILMED: 4/28/97 INITIALS: TLM

TRACKING # : 23221

FILMED BY PRESERVATION RESOURCES, BETHLEHEM, PA.

308
Z
Box/75

/1=5 E

vande Gebr. Abraham- volgens order.

308
Z
1304
175

N. Y. PUB. LIB.
DUPLICATE.

EXCHANGED.

ONTWERP VAN OPVOEDING

VOOR

ARMEN-KINDEREN.

ONTWERP VAN OPVOEDING

VOOR

ARMEN-KINDEREN,

VOLGENS DE BEIDE VEREENIGDE

LEERWIJZEN

van de Heeren

BELL en LANCASTER;

DOOR DEN GRAAF

ALEXANDER DE LA BORDE;

Lid van het Instituut, &c. &c. &c.

VERTAALD UIT HET FRANSCH

DOOR

Mr. C. VOLLENHOVEN;

MET EENE

INLEIDING

VAN DEN VERTALER.

Imbue puerum ſupra viam ſuam et cum etiam ſenuerit non recedet, ab illâ.

SALOM. Prov.

Te AMSTERDAM;

Bij de Wed. J. DÓLL; op de Prinſengracht, tusſchen de Spiegelgracht en Leijdſche Kruisſtraat, N°. 734.

1816.

Gift of
J. L Van Roosbroeck
12.13.74

INLEIDING

VAN DEN

VERTALER.

Reeds voor eenen geruimen tijd, werden mij de berigten van het voormalige LANCASTERSCH, thans Koninklijk Britsch Genootschap, tot bevordering der opvoeding medegedeeld (1), en vormde ik het ontwerp, om de leerwijze daarin vervat, en die van den Eerw. Heer BELL, welke thans met zoo veel drifts, in het Engelsche rijk, en deszelfs uitgestrekte bezittingen, wordt ingevoerd en voortgeplant, aan mijne Landgenooten meer algemeen bekend te maken, opdat zij, die zooveel omtrent het lager onderwijs gedaan hebben, ook niet onkundig zouden blijven, van de hoogte, welke hetzelve bij onze naburen bereikt heeft, toen ik het geschrift van den Heer DE LA BORDE leerde kennen. Ik las deze bevallig geschrevene Verhandeling, met veel genoegen, en daar dezelve in zoo verre aan mijne verwachting beantwoordde, dat

(1) Ik was daarvoor mijnen dank verschuldigd, aan Z. E. den Heere Minister, Vice-President van den Raad van State, Grave VAN HOGENDORP; een man die, ondanks de gewigtige en menigvuldige werkzaamheden eener hoogere staatskunde, steeds de vorderingen blijft gadeslaan, welke in dit vak gemaakt worden, waarin hij zelf, in vroegere jaren, zoo vele bewijzen van smaak en kunde heeft gegeven.

*

dat daaruit de oorsprong, voortgang, en de voornaamste grondtrekken van dien leertrant, beoordeeld konden worden, en tevens bleek, dat men voornemens was, denzelven ook in *Frankrijk* in te voeren, besloot ik tot de overzetting van dezelve in onze taal; te meer daartoe aangespoord, daar de naauwe en menigvuldige betrekkingen, waarin ik tot het armen-wezen hier te lande sta, en het geëerbiedigde vertrouwen, waarmede Zijne Majesteit mij te dien opzigte, wel heeft willen vereeren, eene zeer geliefkoosde bezigheid, ook tot den aangenaamsten pligt, voor mij gemaakt hebben.

Het geschrift van den Heer DE LA BORDE, is mij, uit velerlei oogpunten beschouwd, belangrijk voorgekomen; vooreerst om zijne goede pogingen, maar ook voornamelijk, omdat hetzelve, ruimschoots hulde doende, aan den adel van het Engelsch karakter, den ongelukkigen toestand niet verbergt, waarin het onderwijs der lagere klassen in *Frankrijk*, zich bevindt. Dan het belangrijkste standpunt, waarop dit geschrift ons plaatst, is dat waarop wij onze eigene waarde als Nederlanders, te dezen opzigte, gevoelen.

De onbekendheid met onze taal, doet andere natien wel eens minder regtvaardig jegens ons zijn, maar het bevreemdt mij echter eenigzins, in deze geheele Verhandeling, geene melding te hebben aangetroffen, van het gunstige rapport door de Heeren CUVIER en NOEL, in den jare 1811, omtrent den staat van het onderwijs, hier

hier te lande, uitgebragt. Bij den wensch van den schrijver, dat de Engelsche leertrant zich over geheel *Europa* mogt uitbreiden, zouden wij en ons onderwijs dan veelligt eenige uitzondering ondervonden hebben.

Het is waar, en waarom zouden wij dit niet met bescheidenheid mogen zeggen; gelijk wij met roem, onder de eersten geweest zijn, die in zeevaart en koophandel, in nuttige kunsten en wetenschappen, hebben uitgemunt, zoo waren wij het ook in edelmoedig hulpbetoon aan armen. Het was in deze gewesten, dat de Barmhartigheid verhevene Tempels gesticht vond, toen zij in andere landen slechts weinige Altaren telde. De volkeren van *Europa* mogen ons daarna op zijde, ja voorbij gestreefd zijn, een zamenloop van omstandigheden moge de voortgaande ontwikkeling onzer krachten, voor eenigen tijd veelligt hebben verhinderd, de grond is dezelfde, en hetzelfde vuur, hetwelk den boezem onzer voorvaderen voor deugd en grootheid deed blaken, ontgloeit ook nog ons hart.

De nieuwe leertrant, door *Engelands* magt en rijkdom ondersteund, verheffe zich dan met ongekende vaart, en verspreide zich over den aardbol, hij kan den glans niet verduisteren, die bij ons reeds te voren door NIEUWENHUIZEN's stille deugd, of de bescheidene kunde van WERTZ, over dit onderwerp, in vollen luister schitterde. Wie onzer die de MAATSCHAPPIJ TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN kent, en de verbe-

 te-

teringen gadeslaat, welke uit hare krachtige pogingen voor het lagere schoolwezen, in geheel ons land, zijn voortgesproten; wie onzer, die eenmaal hare scholen, of die der stads armen in *Amsterdam* bezocht, of een openlijk onderzoek heeft bijgewoond, heeft niet verstomd gestaan, zoo wel over de uitmuntende vorderingen der leerlingen, als over de kunde, en het oordeel der onderwijzers, en wie onzer heeft niet gaarne zijne opregte hulde aan de stichters en in standhouders van zooveel goeds toegebragt.

Daarenboven bestaat er tusschen onze leerwijze, en de Engelsche veel overeenkomst, voor zoo verre het klassikaal onderwijs ook daarvan den grondslag uitmaakt, en zij verschilt slechts hoofdzakelijk daarin van dezelve, dat zij minder onderdeelen heeft, het onderscheid tusschen *Voogden* en *Pupillen* niet kent, het bestuur niet geheel alleen aan kinderen overlaat, en dus in eenen minderen graad, die *selftuition* bevat, waaraan zoo veel waarde gehecht wordt.

Intusschen was ook dit beginsel, hier te lande, niet onbekend, noch buiten werking. Wijlen de eerbiedwaardige J. H. NIEUWOLD, Predikant te *Warnega*, in *Vriesland*, een man, die, met onvermoeiden ijver, de zaak van het schoolwezen, en der opvoeding voorstond, en daaraan de laatste 25 jaren van zijne edele loopbaan besteedde, stelde hetzelve op hoogen prijs. Het is der moeite waardig, hier te herhalen, hetgeen omtrent zijne denkbeelden, dienaangaande door zijnen

nen waardigen vriend, den Heer VISSER is opgeteekend. Van de gepastheid eener vroegere huisselijke kinderleer sprekende, zegt hij, „ het was ook hierom dat hij (NIEUWOLD) het onderwijs door kinderen aan kinderen, (en wie herinnert zich niet, hoe veel LANCASTER, alleen door deze geregelde mededeeling door kinderen, aan kinderen uitgewerkt hebbe?) als ook het spelend leeren, hetwelk zoo dikwerf verkeerd verstaan is, en nog dikwijls verkeerd begrepen wordt, zoo zeer aanprees; dit was, naar zijne ervaring, voor beiden een vermaak, en in plaats van orde te storen, veel meer een middel om dezelve te bevorderen. — De onderwijzer van het kind moest, naar zijn inzien, met de kinderen een kind worden, dat is, hij moest in hunnen kring van denken en handelen, nederdalen, en zich daarnaar schikken. Eerder, waren zijne woorden, is het onderwijs niet volkomen goed, eer men die nederbuiging weet in acht te nemen. *Spiele mit*, zegt het kind in Asmus, *dann bist du unser mann.* Ik durf u verzekeren, dat hiervan nog vruchten te plukken zijn, welke men onmogelijk kan berekenen, zoo lang men zich bevreemdt, over de stelling, dat eene geheele nederbuiging tot de kinderlijke wijze, van spreken en gevoelen noodig is, om den gang te ontdekken, welke GOD wil, dat men met hen neme."

Het is nu juist deze nederbuiging, welke naar mijn inzien, in de Engelsche leerwijze, systematisch heerscht. Zij bestaat reeds in elke klasse, door

door de verdeeling in Voogden en Pupillen, maar doet zich nog ſterker daarin gevoelen, dat de keten van het onderwijs, van den laagſten onderwijzer af, tot den eerſten leermeester toe, door alle klasſen heen, aaneengeſchakeld en onafgebroken voortloopt. Die nederbuiging heeft hier onophoudelijk plaats, en nooit meerder of minder dan noodig is, omdat de kinderen, naar mate zij in elke klasſe optreden, aldaar het onderwijs aantreffen, waarvoor zij geſchikt en vatbaar zijn. Zij ſtaan altijd op de hoogte, waarop zij behooren te ſtaan. Het zijn zoo vele trappen, welke de kinderen zelf geregeld oploopen, naar mate zij in krachten toenemen, en die toeneming in krachten is, door die vernuftig ingerigte nederbuiging tot elks vatbaarheid, onvermijdelijk; ja zelfs zij worden als het ware door hunne eigene kracht, op den volgenden trap geplaatst, en kunnen niet achter blijven; immers zoo ſpoedig een kind, in eene der klasſe in ſtaat is, zijnen onderwijzer te vervangen, gaat deze laatſte in eene hoogere over, en het kind neemt zijne plaats in, om weder, op zijne beurt, door een' ander' vervangen te worden; de een dringt den anderen voort.

Om nu niet van andere bijzonderheden te ſpreken, waarvan vele, ook wat de belooningen en ſtraffen betreft, met onze wijze van handelen overeenſtemmen, is er echter eene, welke mij belangrijk is voorgekomen; het is namelijk die Jury van kinderen, welke elkanders misſlagen beoordeelt, en daarover uitſpraak doet.

Deze toch bevat geene der zwarigheden, waar door de bewoners onzer Noordelijke Provincien, zoo ſterk tegen die inſtelling zijn ingenomen; de kinderen zijn hier alle bij elkander, hier is geen onderſcheid van rang, hier zijn geene rampzaligen, die de weldaad van zulk eene inrigting niet kunnen gevoelen; neen, hier heerscht eene volkomene gelijkheid in den maatſchappelijken ſtand, dien zij in de ſchool hebben; het zijn alle kinderen, het is eene regtbank van Pairs, die elkanders daden beoordeelen, waarvan de eene heden, de ander morgen dezelfde pligten kan uitoefenen. En onder zulke omſtandigheden is, dunkt mij, het nut van zulk eene inſtelling niet te miskennen, de kinderen worden daardoor in hun eigen oog verheven, zij beginnen hunne waarde als mensch te gevoelen, en verkrijgen ook daardoor dien echten geest van zedelijke onafhankelijkheid en kracht, welken aan te kweeken, het ieder voegt, die 's menſchen voortreffelijkheid beſeft, en in dezelve het werk der Godheid eerbiedigt.

Onder de bedenkingen, welke men tegen de Engelſche leerwijze gemaakt heeft, is ook deze, hoe het mogelijk zij, om de orde, onder een aantal van duizend kinderen, te bewaren, indien, buiten den ſchoolmeester, het geheele beſtuur aan kinderen is overgelaten. Dit heeft echter plaats, en ik geloof niet, dat de Engelſche jeugd bedaar-

daarder en rustiger van aard zij, dan de Hollandsche; maar dit ligt in de inrigting der scholen, elk onderwijzer stelt er eene eer in, de orde in zijne klasse te bewaren, de opzieners slaan alle de onderwijzers der klassen, en hunne afdeelingen gade, en de schoolmeester overziet het geheel. Buitendien is ieder den geheelen tijd bezig; terwijl de kinderen zich oefenen, is de voogd met zijnen pupil onledig, en de onderwijzer heeft alsdan weinig moeite, om in eene klasse van twintig, op tien partijen acht te geven; als zij hunne les opzeggen, is ieder noodzakelijk oplettend, de onderwijzer staat in het midden van den kring, en vraagt beurtelings den eenen en den anderen, zoo dat, in den letterlijken zin, niemand tijd of gelegenheid heeft, op iets anders te denken, of afgeleid te worden; daarbij neme men in aanmerking, dat de Heer BELL daarin met de woeste en geheel onbeschaafde kinderen der Europesche soldaten, te *Madras* geslaagd is, en zie in de hiervoren aangehaalde regels, hoe NIEUWOLD zelf daarover dacht.

Ik twijfel dus niet, of men zal van het goede, hetwelk in dien leertrant mogt gelegen zijn, ook gaarne hier te lande gebruik maken, en ik zelf, zou reeds eene proeve daarvan met eenige kinderen in het Aalmoezeniers-Weeshuis hebben genomen, indien ik tot nog niet, door eene zwarigheid verhinderd was geworden, die in vele onzer armen-scholen heerscht, gebrek aan ruimte namelijk. Het is altijd een gebrek, wanneer eene school

school niet ruim genoeg is, maar in de Engelsche leerwijze is ruimte een noodzakelijk vereischte, tot het formeren der kringen (1).

En hiermede zou ik dit geschrift, aan de beoordeeling en beoefening van deskundigen, kunnen overlaten, indien ik niet van deze gelegenheid wilde gebruik maken, om mijne denkbeelden over de opvoeding, en de ondersteuning der armen, in verband met het armen-wezen, bij eene andere geuit (2), hier meer openlijk, maar met weinige woorden, aan den dag te leggen.

Er is nimmer een tijdvak geweest, waarin men zich meerder met den staat der armen heeft bezig gehouden, en waarin men sterker het gewigt van een goed onderwijs, eener goede opvoeding, eener doelmatige ondersteuning der lagere klassen der maatschappij gevoeld heeft, dan in deze oogenblikken, waarin de vrede hersteld is, en de welvaart ons toelacht.

Hier te lande wordt welligt niemand gevonden, die niet in zijn hart overtuigd is, dat die middelen tot geluk der maatschappij moeten strekken, en dat ware verlichting, op deugd en kunde gegrond, de zenuw der maatschappij uitmaakt. Van hier dat men zich op onderscheidene plaatsen van ons land, daarmede met den grootsten ijver onledig houdt, en vele lieden daaraan hunnen

(1) Ik heb met veel genoegen gezien, dat in het belangrijke tijdschrift DE HERKAAUWER, van deze scholen melding gemaakt wordt. Zie 2de Deel No. 3. van dit werk.

(2) In eene verhandeling, *over het Aalmoezeniers-Weeshuis te Amsterdam*, welke echter niet in den Boekhandel voorkomt.

nen tijd met geestdrift besteden (1). Van hier dat het Zijner Majesteit, onzen geëerbiedigden Koning, behaagd heeft, eene Commissie te benoemen, ten einde den staat der armen, in dit rijk te onderzoeken, en middelen ter verbetering van denzelven voor te dragen.

Maar eene andere vraag, welke naar mijn inzien, van even veel, zoo niet meerder gewigt is, is deze: of dat onderwijs, die opvoeding, die ondersteuning alleen, en op zich zelve voldoende zijn, om het doel te treffen, hetwelk men beoogt; of men door dezelve alléén het geluk der Ingezetenen, en de welvaart van het land zal bevorderen, zoodanig, dat de armoede gestuit, en zooveel mogelijk verminderd worde, — dan of hiertoe te gelijker tijd nog andere middelen vereischt worden.

Wat mij betreft, ik twijfel daaraan niet alleen, maar ik houde mij stellig overtuigd, dat dit niet voldoende is, en in deze overtuiging, welke op eene langdurige ondervinding, en dagelijksche beschouwing berust, worde ik hoe langer hoe meer versterkt.

Zonder derhalve iets, hoe ook genaamd, van de waarde dier maatregelen af te nemen, integendeel op dezelve ten hoogste prijs stellende, zou ik echter van oordeel wezen, dat men eenen twee-

(1) Onder de zeer nieuwere schriften, munten inzonderheid uit, de verhandeling van den Heer R. SCHERENBERG, *bedenkingen over de armoede*, en het werk van den Heer Mr. J. C. W. LE JEUNE, *geschiedkundige nasporingen, omtrent den toestand der armen en de bedelarij;* beide van 1816, en uitgegeven bij A. J. VAN WEELDEN, in *'s Gravenhage.*

tweeden stap zou behooren te doen, en dat men, voor zoo verre zulks mogelijk ware, zorgvuldig acht sloeg: *op het bewaren van een behoorlijk evenwigt, tusschen bevolking en middelen van bestaan.* Had dit plaats, wierd de waarheid van dit beginsel erkend, en in de regeerkunde aangenomen, dan zoude men de schoonste vruchten van de eerstgenoemde maatregelen kunnen plukken; geschiedt dit niet, dan blijf ik aan eene volkomene herstelling, in den staat der armen wanhopen, en de toestand van een land, waarin men slechts het eerste middel volgt, zonder tevens op het tweede acht te geven, zal mijn's bedunkens altijd te vergelijken zijn, met eene overstroomde landstreek, van welke men het water zoekt af te tappen, zonder een behoorlijken dam, gelegd te hebben, waardoor nieuwe toevoer belet wordt (1). In-

(1) Naar mate men de armen beter en doelmatiger ondersteunt, moeten er noodzakelijk meerder armen komen, indien men hier tegen niet op eene andere wijze tevens waakt; dit ligt in de rede, en de ondervinding heeft dit ten allen tijde bevestigd; om eenige voorbeelden aan te voeren:

In den jare 1745, waren in *Amsterdam* drie armen scholen, langzamerhand werd dit getal gebragt op acht, thans zijn er elf, en het getal der kinderen die ingeschreven zijn, maar uit hoofde van gebrek aan ruimte, nog niet geplaatst kunnen worden, is zeer aanmerkelijk. In den jare 1810, was het aantal der kinderen, in het Aalmoezeniers Weeshuis, zoo ontzettend groot, dat zij niet langer behoorlijk konden gehuisvest worden. Men heeft alstoen twaalf honderd kinderen, te platten lande besteed; de toestand dier verplaatste kinderen, is op die wijze wel verbeterd, maar de steeds durende toevloed van verlatenen en vondelingen, is daardoor in geenen deele verminderd. En geen wonder, er bestond tusschen dien verbeterden toestand, en die wenschelijke vermindering, geen het minste verband; deze laatste toch kon alleen ver-

Intusschen zal men wel van mij willen vertrouwen, dat ik de mogelijkheid van dit tweede middel niet in eenen volstrekten zin vooronderstel, of met eene goudschaal zou willen afwegen; dit ware dwaasheid; maar wanneer men naar het hoogste streeft, staat men niet zonder roem stil, en niemand voorwaar zal ontkennen, dat men naar de volmaaktste deugd moet trachten, al kan men het ideaal der heiligheid niet bereiken. Evenmin is het immer in mij opgekomen, om de bevolking onverstandig te willen tegengaan, integendeel men brenge dezelve tot den hoogsten graad, maar zorge tevens, dat de middelen van bestaan, dezelve overtreffen (1).

Het

verkregen worden, door mindere armoede der ouders. Al bragt men het geheele Weeshuis, en de vierduizend kinderen, door hetzelve verzorgd, in de Provincien over, zou zulks het te vondeling leggen, van geen enkel kind voorkomen.

(1) Ik heb in mijne *verhandeling over het Aalmoezeniers Weeshuis*, in den geest van het voortreffelijk werk, van den Heer MALTHUS, *Essaij on the principle of population*, gezegd: *dat het wenschelijk ware, onder de lagere klassen, denkbeelden te verspreiden, waardoor het te vroegtijdig en onberaden aangaan van huwelijken, wierd voorgekomen;* — men heeft hieruit afgeleid, dat ik de huwelijken wilde tegenwerken. Verre van mij zij die gedachte; tusschen tegenwerking en wenschelijke overreding, is een hemelsbreed verschil. Mijne bedoeling was slechts, en is nog, dat de lagere klassen, door eigen overleg en oordeel, hetzelfde nut van hunne opvoeding zouden trekken, als de hoogere. Welk wel opgevoed jongeling zal bij zijne intrede in de maatschappij, zonder andere fortuin dan zijne bekwaamheden uitgerust, zich dadelijk in den echt begeven, indien toevallige omstandigheden hem niet gunstig zijn; zal hij niet met die bekwaamheden woekeren, en zich daardoor alvorens eenen staat, zoeken te verschaffen. Dit nu, waarvan het tegendeel bij de lagere klassen plaats heeft, wensche ik, dat ook bij hen het geval ware, en dien wensch houde ik voor

Het is hier de plaats niet, om over dit punt in een diepzinnig onderzoek te treden, en ik zal mij derhalve, meer om de uitdrukking mijner denkbeelden duidelijkheid bij te zetten, dan om eenig voorschrift te geven, bepalen tot het aanwijzen van eenige weinige maatregelen, welke mij voorkomen, met die zorg in verband te staan.

En hiertoe zou ik in den eersten rang stellen, alle zoodanige schikkingen, waardoor de welvaart der stedelingen, niet door de bewoners van het platte land benadeeld kon worden, waardoor schadelijke invoer van buiten verhinderd, of belemmerd werd. Wanneer de Ingezetenen der steden aan zwaardere lasten onderhevig zijn, moeten

voor menschlievend. Niemand kan meer dan ik, het heil van eenen gelukkigen echt, en van aanvallige kinderen, waarderen, maar ook niemand heeft veelligt schrikbarender tooneelen bijgewoond, die in de lagere klassen, uit talrijke huisgezinnen geboren worden. Eenmaal, ik sidder nog bij de herdenking, werden zes jonge kinderen, aan het Aalmoezeniers Weeshuis aangeboden, waarvan de vader, een arme werkman, na eene langdurige ziekte overleden was; alles was verteerd, en reeds eenige dagen worstelde dit huisgezin met volslagen gebrek, toen de moeder hetzelve wanhopig verliet; ouderloos en aan zich zelve overgelaten, bedelden de oudsten eenige ontoereikende kruimels bijeen, om hunnen vreesselijken honger te stillen, maar reeds was dezelve tot zulk eene hoogte gestegen, dat de twee jongste, op een handvol stroo versmachtend, in razernij hunne tanden in elkanders vleesch hadden geslagen. Bij zulke tafereelen, waardig om in de hel van *Dante*, naast den *Ugolino*, te worden opgehangen, stolt het bloed in de aderen, en diep zou de wreedheid in het gebeente moeten zitten, indien men zich niet het lot der armen aantrok, en door ondersteuning, opvoeding en onderwijs, hunnen toestand niet alleen *verbeterde*, maar ook tevens, door voorzigtige maatregelen, de mogelijkheid van dergelijken toestand, in de toekomst, *voorkwam*.

ten de voortbrengſelen hunner nijverheid noodzakelijk meerder kosten, dan die van plaatſen, waar dezelve minder drukken, wáár woning, voedſel, dagloonen, en al de behoeften beter koop zijn. Worden nu die voortbrengſelen echter ongehinderd in de ſteden ingevoerd, en niet zoodanig bij dien invoer bezwaard, dat zij met het werk der ſteden gelijk ſtaan, dan zal men de eerſte natuurlijk den voorrang geven, en daardoor het beſtaan der ſtedelingen opofferen.

Ten andere, behooren tot die zelfde zorg, alle bepalingen omtrent het geven van inwoning, aan vreemdelingen, die geene fortuin of kostwinning bezitten, zonder de verzekering, dat zij niet tot laste der Gemeente kunnen komen, waar zij zich nederzetten. Dit kan door eene algemeene invoering der thans gedeeltelijk beſtaande borgtogten, onder den naam van *acten van indemniteit* bekend, worden voorgekomen.

Ten derde, zouden in dienzelfden geest zijn, alle maatregelen omtrent het tegengaan van zoodanige neringen en beroepen, waarvan reeds meer dan te veel, in eene Gemeente mogten beſtaan, en waaromtrent dus, in den letterlijken zin, het evenwigt tusſchen bevolking en middelen van beſtaan, verbroken is. Bij voorbeeld: wanneer in eene ſtad vijftig bakkers, ſlagters, kleermakers, ſchoenmakers, enz., eene behoorlijke kostwinning vinden, berekend naar het debiet, hetwelk zij in die Gemeente hebben, komt het mij onvoorzigtig voor, honderd toe te laten, omdat die honderd niet alleen geen behoorlijk beſtaan vinden,

den, maar integendeel elkander zoodanig benadeelen zullen, dat een groot gedeelte tot armoede vervalt.

Ten vierde, zou ik, hoe vreemd zulks ook moge luiden, daar wij in de laatſte twintig jaren ons oor aan het fraai klinkend woord van *vrije industrie* gewend hebben, van meening wezen, dat goede georganiſeerde gildens, zeer veel nut konden aanbrengen, en onder de beste maatregelen, tot voorkoming der armoede zouden kunnen behooren.

Ik weet zeer wel, dat men tegen deze en dergelijke middelen, vele bedenkingen kan opperen, dat er vele gemaakt zijn, en dat men ten gevolge daarvan, meest alles wat in dien geest beſtond, onder den voet heeft geworpen, maar ik beken even openhartig, dat ik de groote voordeelen dier afſchaffing niet beſpeurd heb, waartoe ik anderzins vrij wel in de gelegenheid geweest ben.

Wel is waar, dat dienaangaande zeer veel misbruik plaats had, maar het misbruik hetwelk van eene zaak gemaakt wordt, is daarvan geen noodzakelijk gevolg; de voortreffelijkſte inrigtingen zijn daaraan onderhevig, maar blijven daarom op zich zelve goed; — men verhoede die nadeelen, men kome dat misbruik voor, maar men vernietige om die reden, niet de geheele zaak.

Ik ben er verre af, om tot oude inſtellingen terug te komen, wanneer derzelver ongeſchiktheid voor nieuwere omſtandigheden bewezen is; maar

maar om welke reden zou men het goede, hetwelk daarin gelegen ligt, niet willen terugnemen, en zoodanig wijzigen, dat het met de vorderingen, die men intusfchen gemaakt heeft, overeenftemde; hiertoe is waarlijk geene aanleiding.

Wanneer men dit doet, en dus op deze of dergelijke wijze de welvaart der Ingezetenen verzekert, wanneer men op deze of dergelijke wijze eenen dam legt, waardoor de toevoer van nieuwe armen belet wordt, dan zou men al het voordeel van het eerfte middel ondervinden.

Men legge zich dus met onvermoeide vlijt op het onderwijs, de opvoeding, den onderftand der armen toe, men ftichte werkplaatfen en fabrijken, militaire etablisfementen en opvoedingshuizen, men ontginne woeste en onbebouwde velden, men grave kanalen, men vestige colonien te platten lande, men make gebruik van alle vorderingen, die ten dien opzigte, in later dagen gemaakt zijn, — maar, men belette tevens, dat de ftedeling niet door den landbewoner te gronde rake, dat de Gemeenten niet vervuld worden, met lieden die geene fortuin of kostwinning hebben, dat de beftaande neringen en beroepen, niet door het overtollig toelaten, van gelijkfoortige vernietigd, en eindelijk dat die beroepen, door wijze wetten geregeld worden, waardoor derzelver bloei, en het welzijn dergenen, die zich daarmede bezig houden, hoe langer hoe meer toeneme. —

VOOR-

VOORREDE

VAN DEN

SCHRIJVER.

Onder de ontdekkingen van allerlei foort en de uitvindingen van allerlei aard, welke federt vele jaren zoo magtig tot den rijkdom en de welvaart van *Engeland* medewerken, is er eene eenvoudige, befcheidene, ftille, welke niet tot oogmerk heeft om de woning van den rijken te verfraaijen, welke de nationale magt niet vermeerdert, maar welke eenmaal den armen onder zijn nederig dak moet vertroosten, hem leeren het leven te beminnen, en geheel het geflacht der ongelukkigen, op eene gelijke hoogte met de andere klasfen der maatfchappij, moet brengen, zoo niet door de uiterlijke voordeelen, ten minste door de

INTENTIONAL SECOND EXPOSURE

maar om welke reden zou men het goede, hetwelk daarin gelegen ligt, niet willen terugnemen, en zoodanig wijzigen, dat het met de vorderingen, die men intusschen gemaakt heeft, overeenstemde; hiertoe is waarlijk geene aanleiding.

Wanneer men dit doet, en dus op deze of dergelijke wijze de welvaart der Ingezetenen verzekert, wanneer men op deze of dergelijke wijze eenen dam legt, waardoor de toevoer van nieuwe armen belet wordt, dan zou men al het voordeel van het eerste middel ondervinden.

Men legge zich dus met onvermoeide vlijt op het onderwijs, de opvoeding, den onderstand der armen toe, men stichte werkplaatsen en fabrijken, militaire etablissementen en opvoedingshuizen, men ontginne woeste en onbebouwde velden, men grave kanalen, men vestige colonien te platten lande, men make gebruik van alle vorderingen, die ten dien opzigte, in later dagen gemaakt zijn, — maar, men belette tevens, dat de stedeling niet door den landbewoner te gronde rake, dat de Gemeenten niet vervuld worden, met lieden die geene fortuin of kostwinning hebben, dat de bestaande neringen en beroepen, niet door het overtollig toelaten, van gelijksoortige vernietigd, en eindelijk dat die beroepen, door wijze wetten geregeld worden, waardoor derzelver bloei, en het welzijn dergenen, die zich daarmede bezig houden, hoe langer hoe meer toeneme. —

VOOR-

VOORREDE

VAN DEN

SCHRIJVER.

Onder de ontdekkingen van allerlei soort en de uitvindingen van allerlei aard, welke sedert vele jaren zoo magtig tot den rijkdom en de welvaart van *Engeland* medewerken, is er eene eenvoudige, bescheidene, stille, welke niet tot oogmerk heeft om de woning van den rijken te verfraaijen, welke de nationale magt niet vermeerdert, maar welke eenmaal den armen onder zijn nederig dak moet vertroosten, hem leeren het leven te beminnen, en geheel het geslacht der ongelukkigen, op eene gelijke hoogte met de andere klassen der maatschappij, moet brengen, zoo niet door de uiterlijke voordeelen, ten minste door de

de gevoelens en nuttige kundigheden. Deze uitvinding is niets anders dan eene wijze van opvoeding, welke zulke schielijke vorderingen maakt, zoo gemakkelijk en goedkoop is, dat zij al de arme kinderen van een land bevatten kan, zonder den onderstand van het gouvernement of de bijdrage der gemeenten. Het geheim van dit vernuftige werktuig bestaat in het laten onderwijzen der kinderen door elkander, dat is te zeggen, door eenigen onder dezelve, die meer bekwaamheid dan de anderen bezitten, en die met opzigt tot hunne makkers, den post van meester, bestuurder, onder het toezigt van een' enkel' man, uitoefenen, die eerder de opzigter dan de onderwijzer dezer kleine maatschappij schijnt te zijn.

De kinderen zijn in dezelfde zaal, dikwijls ten getale van duizend, vereenigd, maar in verschillende klassen afgedeeld, volgens den graad hunner bekwaamheid, te beginnen met hen die de letters nog niet kennen, tot op hen die goed lezen, schrijven en rekenen kunnen. Ieder van deze klassen, hoe groot dezelve ook zij, is ondergeschikt aan een kind, hetwelk de lessen, welke het beter dan de andere geleerd heeft, door hen doet herhalen, tot dat hij een leerling in deze klasse gevormd heeft, in staat om hem te vervangen. Dan gaat het in eene hoogere klasse over. De kennis wordt dus van den een' op den ander' overgedragen, of door overdragt behouden, zonder van de zorg of de bekwaamheid van eenen leermeester af te hangen.

De

De naijver, de eer en de vrees van gelaakt te zullen worden, deze groote beweegredenen der menschen op meer gevorderde jaren, doen zich dus in de jeugd, en onder de kinderen van de nederigste rangen der maatschappij gevoelen, de godsdienst en zedekunde strekken hunnen troost tot hen uit, die denzelven het meeste noodig hebben, en de ongelukkige ontvangt te gelijker tijd de bekwaamheid, om uit eenen moeijelijken toestand gered te worden, en de deugd om daarin genoegen te vinden.

Ik had oppervlakkig over deze inrigting, welke reeds in *Engeland* zeer verspreid is, hooren spreken, toen ik te *Farnham*, eene kleine stad in het Graafschap *Surij*, zijnde, de armenschool van die plaats ging zien; ik was zoodanig verwonderd en verrukt, dat het mij bijkans meer onmogelijk was aan het oogmerk mijner reize te denken, en dat ik mij beloofde in den eersten rang van mijn onderzoek alles te zullen plaatsen, hetgeen op deze belangrijke ontdekking betrekking had.

De school van *Farnham* bevatte ongeveer drie honderd kinderen, in groepen van 15 of 20 verdeeld, in welker midden een ander kind zich bevond, dat de les woord voor woord liet opzeggen, en naar goedvinden den een' of den anderen opriep, waardoor zij genoodzaakt waren alle opmerkzaam te zijn. Zoo schielijk een zich vergiste vervolgde zijn buurman, en nam tevens zijne plaats in. De algemeene beweging, welke in deze kleine groepen plaats had, het gebrom van al deze kleine stemmen, geleek veel naar het geraas der

 werk-

werktuigen in de katoenspinnerijen. De inrigting is inderdaad eene soort van werktuig op de verstandelijke vermogens toegepast, en hetwelk even zoo alle handelingen verkort. De orde heerscht aldaar met beweging, vermaak met oefening, en iets, hetwelk overal eene moeijelijke zaak voor kinderen is, is hier een spel te meer voor dezelve.

Farnham verlatende, begaf ik mij naar *Winchester*, en ik had niets schielijker te doen dan mij naar de armenschool, in die stad opgerigt, te laten geleiden. Het was half twee, de school begon niet voor twee uren, en ondertusschen waren de meeste kinderen reeds gekomen en speelden op de plaats. Ik wachtte mij wel om naar den schoolmeester te vragen, die gewis niet zou nagelaten hebben om de bevattelijkste kinderen te kiezen, om mij dezelve te doen hooren, en die buiten twijfel meer dan zij, gedurende de zitting, zou gesproken hebben; maar ik wendde mij tot de eerste de beste groep der kinderen, die op straat liepen, en verzocht hun mij te willen toonen hoe zij hunne les op school leerden. Zij verlieten daarop welgemoed hun speelgoed, om hunne boeken te krijgen, die voor hen een nieuw speelgoed geworden zijn, en stelden zich in eenen kring. De oudste, den post van onderwijzer waarnemende, plaatste mij nevens hem, en gaf mij een kort begrip van den Bijbel, om aan de kinderen de vragen te doen die ik verkoos. Ik deed hun er eenige, waarop zij zeer wel antwoordden, maar de kleine onderwijzer, voor de eer zijner klasse mij-

mijne vragen te ligt vindende, bad mij dat hij ze mogt ondervragen. Als toen begon hij met eene buitengewone snelheid eene menigte vragen te doen, waarop de antwoorden met even veel spoed, en bijna zonder tusschenpoozing volgden. Aan den eenen liet hij een woord van vijf lettergrepen spellen, zonder de eerste te herhalen, aan een' ander' liet hij de tien geboden, met het laatste te beginnen, opzeggen. Een arm kind van zes jaren met de spelling van *Nabuchodonosor* in de war geraakt zijnde, vervolgde zijn buurman het woord, terwijl hij hem voorbij ging en zijne plaats innam. Een ander noemde al de parabelen van het Nieuwe Testament, volgens hunne volgorde op. Een vierde maakte eenen regel van drieën, welken de beste kantoorbediende van de stad voor den zijnen zou erkend hebben. Eveneens aan de meisjes-school willende komen, vóór dat de lessen begonnen waren, gaf ik een' schelling aan den onderwijzer, om koek voor hem en zijne achtenswaardige leerlingen te koopen, en een van hen bragt mij naar de zaal waar de meisjes-school gehouden werd. Zij waren reeds alle verzameld, offschoon het nog niet twee uren was, en inderdaad, zij, die te laat komen, of eene les verzuimen, worden gestraft; maar met welk eene straf? zij verliezen eenen rang in hunne klasse; en om deze vernedering te ontgaan, komen er van die arme kinderen dikwijls eene halve mijl ver loopen, welk weder het ook zijn moge, zoowel des winters als des zomers. In het algemeen is het

in deze inrigting, dat men beoordeelen kan, welk een goed middel van kastijding, eene, als ik mij zoo moge uitdrukken, wel toegediende schaamte is; ten minste maakt men van geene andere gebruik.

Deze klasse bestond uit tweehonderd kleine meisjes, aan welke men het lezen, schrijven en rekenen, zoo als aan de kleine jongens leert, en daarenboven het naaijen, borduurwerk, en alle handwerken, welke eene vrouw noodig heeft om eenen dienst te vinden. De voornaamste Dames der stad waren aan het hoofd van deze inrigting, en hadden het onderling geschikt, dat eene van haar dezelve dagelijks bezocht. Ik vond te *Salisburij* en in het geheele land dezelfde inrigtingen; maar het was voornamelijk bij mijne terugkomst in *Londen*, dat ik reden had om verrukt te wezen, terwijl ik de vorderingen zag welke deze leerwijze gemaakt had, en den ijver waarmede men dezelve voortzette.

Onder de verschillende inrigtingen, welke de aandacht in deze groote stad tot zich trekken, onder de ontelbare instellingen van barmhartigheid, die dezelve tot eer verstrekken, zijn er geene die bewonderingswaardiger en belangrijker zijn, dan de scholen der kerspelen, *parish schools*, als het *Royal asylum* van *Chelsea*, de school van de *Borough-Road*, de *centrale school* in de *Baldwin's Garden*, welke alle door vrijwillige bijdragen onderhouden worden. Het is in deze schuilplaatsen van de armen, in deze van het oog verwijderde woningen, dat men beoordeelen kan, hoe veel weldadigheid

heid in den rijkdom, en hoe veel wijsheid in de weldadigheid in *Engeland* plaats heeft. Er zijn weinige dagen voorbijgegaan, dat ik niet eene dezer instellingen bezocht heb, en bij mijne terugkomst geene nieuwe redenen had om dezelve te bewonderen.

Ik vatte toen het voornemen op, om al de bijzonderheden dezer inrigting naauwkeurig te leeren kennen, om in de gelegenheid te wezen dezelve bij mijne terugkomst in *Frankrijk* in eenige onzer godshuizen in te voeren, en dezelve voornamelijk aan de twee verlichte magistraatspersonen te leeren kennen, die het best in het geval zijn om het goed gevolg daarvan aan te moedigen. Ik meen den Minister van Binnenlandsche Zaken, den Heer Abbé DE MONTESQUIOU, wiens bedoelingen zoowel in de dagen van voorspoed, als in de jaren van eenzaamheid altijd soortgelijke verbeteringen ten oogmerk gehad hebben; en den Prefect van de Seine, den Heer Baron DE CHABROL, die mij verzocht had hem eenige inlichtingen dienaangaande mede te brengen. Het kwam mij voor, dat aan beide deze magistraatslieden de verdienste eener weldaad toekwam, welke hun hart zoowel weet te waarderen en zij zoo goed in de gelegenheid zijn te verspreiden, toen eene bijzondere omstandigheid, welke ik verhalen zal, het mij als het ware tot eenen pligt maakte, het publiek een plan dezer inrigting aan te bieden, alvorens ik in het geval was dezelve in werking te brengen, of de zorg daarvoor aan de Regering over te laten.

Tegen het laatst van de maand November ll. (1814) werd ik genoodigd, om eene algemeene zitting van het genootschap tot instandhouding der Armenscholen, volgens de leerwijze van den Heer LANCASTER, bij te wonen. De onderteekenaars, ten getale van bijna duizend, en waaronder men de voornaamste lieden van *Londen* opmerkte, waren in eene zeer schoone zaal vergaderd. Een der Zonen van den Koning, de Hertog VAN KENT, die de zitting voorzat, met eene wijsheid, eene gematigdheid en eene gemakkelijkheid van zich uit te drukken, die zeer buitengewoon zijn in een persoon van zijnen rang, deed eene edele redevoering over de voordeelen en den voortgang der inrigting, na welke de Secretaris, de Heer FOX, een verslag van de handelingen van het jaar voorlas, waarin voornamelijk gewag werd gemaakt van de scholen, die nieuwelings, volgens het model der Londensche, waren opgerigt, en die reeds meer dan 80,000 kinderen bevatten. Door dit verhaal en door het zien van zoo vele kundige, grootmoedige, onafhankelijke lieden, welke de zucht voor het goede alleen te zamen bragt, bewogen, waagde ik het, het woord op te nemen, om te betuigen, hoezeer het mij wenschelijk voorkwam, dat deze instelling ook buiten *Engeland* gekend en gevolgd wierde, en dat men fondsen aan het Secretariaat van het genootschap toevoegde, om te dien einde briefwisseling met vreemde landen te openen.

Deze voordragt werd door zijne Koninklijke Hoog-

Hoogheid ondersteund, die de uiterste goedheid had mij te verschoonen, dat ik dezelve niet beter, in eene mij vreemde taal, gedaan had. De Heer WHITBREAD ontwikkelde spoedig dit denkbeeld met zijne gewone bekwaamheid, en sprak over het genoegen, hetwelk hij ondervond, van in het midden der Vergadering en aan haar door dezelfde gevoelens vereenigd, inwoners van landen te ontmoeten, welke de oorlog te lang afgescheiden had, en welke de vrede thans tot geluk der menschheid vereenigde (1). Vele toejuichingen volgden op deze redevoering en op eenige andere die daarna gedaan werden (2). Het voorstel werd met algemeene stemmen goedgekeurd, en de zitting werd geeindigd met dankbetuigingen aan den Hertog VAN KENT, voor zijnen ijver in de uitoefening zijner edelmoedige werkzaamheden.

Het zij mij vergunt dit verhaal af te breken, om even zoo mijne hulde aan dien verlichten Vorst aan te bieden, die, na met onderscheiding in beide werelddeelen gediend te hebben, in zijn vaderland alle nuttige ondernemingen weder is komen aanmoedigen. Het is aan zijne volharding, aan zijne bescherming, dat de inrigting, welke wij zullen leeren kennen, hare vorderingen voornamelijk te danken heeft (3), en er zijn weinig liefda-

(1) De Heer FELDBORN, Deensch Edelman, was ook tegenwoordig, en had de voordragt ondersteund.

(2) Die van de Heeren BROOGHAM, HUME en JOHNSON.

(3) De Hertog VAN KENT, heeft te zijnen koste eene school, vol-

dadige instellingen, welke hij niet door zijn voorbeeld, zijne fortuin en zijne kundigheden ondersteunt. De deugden van zijnen doorluchtigen vader steeds voor oogen hebbende, waarvan de gedachte hem dikwerf tranen afperst, gelooft hij niet beter de laatste jaren van dezen waardigen Souverein te kunnen vereeren, dan door de vurigste zijner wenschen te verwezenlijken, die, welke hij zoo wel uitdrukte door de woorden: *Ik hoop den dag te zien, waarop alle armen kinderen in mijn land, in staat zullen zijn den Bijbel te lezen.* Ja voorzeker, die eerwaardige Monarch zal dien gewenschten dag zien, en, dank zij der deugd zijner zonen, deze laatste weldaad aan zijne onderdanen schenken, alvorens, gelijk ABRAHAM, in den schoot zijner vaderen, na een leven vol van dagen, en eene regering vol van roem, te gaan rusten.

Het verhaal van dit belangwekkend tafereel, verscheen den volgenden dag in de dagbladen, en wekte de nieuwsgierigheid van vele vreemdelingen in *Londen*, die zulk soort van inrigtingen niet kenden, op. Het zou veelligt in andere landen hetzelfde uitwerksel kunnen hebben, en het is mij, voor het doel der instelling zelve, nuttig voorgekomen, dezelve door geschrifte bekend

volgens de leerwijze van den Heer LANCASTER, opgerigt, voor alle soldaten kinderen van zijn regement. Hij is thans bezig met eene stichting, zoo als die van *Chelsea*, voor de kinderen der schotsche soldaten. Het zou te breedvoerig zijn, al de vereenigingen op te tellen, waarvan hij lid is.

kend te maken, alvorens ik in de gelegenheid was, dezelve in werking te brengen. Gewigtige eigene bezigheden hebbende, heb ik dit geschrift slechts in haast kunnen opstellen, en het is in het belang, hetwelk mij aanspoort, dat ik verschooning hoop te vinden. Bij mijne terugkomst in *Frankrijk*, en zoo ras ik omtrent eene manier van onderwijs, te dezen opzigte aan te nemen, zal besloten hebben, zal ik eene meer volledige en naauwkeurige uitgave leveren, van alles wat tot deze soort van opvoeding betrekking kan hebben.

Deze zal middelerwijl een denkbeeld geven van de algemeene beginselen der leerwijze, en der middelen om dezelve overal gemakkelijk in te voeren.

Het eerste hoofdstuk behelst den oorsprong en de voortgangen dezer ontdekking. De Franschen zullen daarin met aandoening ontwaren, dat deze instelling, waarop *Engeland* met zoo veel reden roem draagt, en welke zij weldra aan de geheele wereld zal geven, reeds in *Frankrijk* voor dertig jaren in werking was, zonder aldaar naauwelijks gekend te zijn, als door onzen ongelukkigen Koning LODEWIJK XVI, die al het gewigt van dezelve gevoeld had, die voor derzelver instandhouding jaarlijks 32,000 franken gaf, en zich dikwerf van den voortgang derzelve rekenschap geven liet.

Deze aandoenlijke omstandigheid, die met gouden letters, in de gedenkboeken van die regering ver-

verdiende geschreven te worden, hebben wij niet gekend dan door een artikel in het maandwerk van Genève van de maand December 1787, hetwelk daarover in bijzonderheden treedt, en zonder hetwelk deze daad van den Koning voor de geschiedenis verloren zou geweest zijn. Zoo heeft men eerst twintig jaren na de reis van LA PEYROUSE, de vaderlijke instructien gekend, welke deze Vorst zelf gesteld, en geheel met zijne eigene hand geschreven had.

Luisterrijke bescheidenheid, belangeloosheid van roem, reeds zoo schoon in den burger, en zoo zeldzaam in Vorsten, die niets meer dan de faam te begeeren hebben, en aan welke zij dikwerf, ondanks al hunne pogingen, ontsnapt. Men zou de geheele regering van dezen Vorst kunnen schilderen, door te zeggen, dat hij zich nooit van zijne magt bediend heeft, dan om te beletten, dat men zijne weldaden kende, of zijne beleedigingen wreekte.

De hoofdstukken, welke de geschiedenis der instelling volgen, geven het ontwerp en den loop daarvan te kennen. Het laatste is aan hare toepasfing gewijd, en behelst tevens eenige daadzaken, en argumenten tegen de grootste zwarigheid, welke wij bij de invoering daarvan reeds vooraf vreezen te zullen ontmoeten. Ik bedoel het heerschende denkbeeld bij vele lieden, *dat het onderwijs van de lagere klassen der maatschappij gevaarlijk is, en dat het zelfs eene der voornaamste oorzaken onzer omwenteling geweest is.*

De-

Deze valsche gedachte, door de rede ontkend, door de daad gelogenstraft, is ongelukkigerwijze maar te algemeen, en alle verstandige lieden moesten zich vereenigen, om dezelve te bestrijden. Neen het is niet, zoo als men gewoonlijk zegt, de voortgang der verlichting, welke ons nadeelig was, het is integendeel de onwetendheid, de gemakkelijke, blinde onkunde, die al ons ongeluk veroorzaakt heeft; het is het ontbreken van juiste denkbeelden der regten en pligten, zoowel onder de hoogere als lagere klassen der zamenleving, die de eerste de slagtoffers, en de andere tot werktuigen der heerschzucht van eenigen gemaakt heeft.

Indien het onderwijs meer algemeen verbreid ware geweest, zouden deze toegestaan hebben, om bij tijds eenig gering gedeelte hunner voorregten op te offeren, en de anderen zouden geleerd hebben, nooit de grenzen hunner verpligting te overschrijden; genen vooral zouden door valsche theorien, of hetgeen nog erger is, door de valsche toepasfing van ware theorien verleid zijn geworden.

Leert den jongen de eerste beginselen na den eisch zijns wegs, als hij ook oud zal geworden zijn, en zal hij daarvan niet afwijken.

Neen, nooit zal de kennis der waarheid en van nuttige kunsten, nooit zullen de voorschriften der zedekunde en van den godsdienst, eenig gevaar kun-

(1) SALOMO, Spreuken XXII. vs. 6.

kunnen hebben; nooit vooral moeten zij aan den ongelukkigen geweigerd worden, wiens eenige troost ze dikwerf zijn, aan den ongelukkigen, die alleen de ſtraf draagt, welke den mensch op aarde is opgelegd, van zijn brood in het zweet zijn's aangezigts te winnen. De natuur heeft hem ſlechts krachten voor dit moeijelijk lot gegeven, de opvoeding alleen geeft hem moed; de onkunde verbergt hem zijne vermogens, het onderwijs ontwikkelt dezelve. In plaats van het ſlaafsch geduld, hetwelk hem naauwelijks onderſteunde, terwijl het hem verſtompte, verheft en troost hem de deugd. Als dan kan hij met trotschheid den ploeg, welke hem eert, voortſtuwen, en met zachtaardigheid de taak opnemen, welke de hemel hem oplegt; zijne ziel is gerust in het gevoel zijner waarde als mensch, en der goedheid van zijnen ſchepper. Hij zal geen beter lot buiten den kring zijner pligten zoeken, want het beste lot is voor hem in het vervullen zijner pligten te vinden; zoodanig is de verlichte man in elken ſtaat, in ieder land; zoodanig is de Christen, zoodanig is de wijze.

ONT-

ONTWERP VAN OPVOEDING

VOOR DE

ARMEN-KINDEREN.

I. HOOFDSTUK.

OORSPRONG EN VOORTGANG DER VOORGESTELDE LEERWIJZE.

Het is belangrijk in de geſchiedenis der menſchen, de ſtappen gade te ſlaan, welke in verſchillende eeuwen gedaan zijn, om tot nuttige uitvindingen te naderen. Men ziet volkeren op het oogenblik van dezelve te kennen, kundige mannen gereed om dezelve te vatten, en weldra zich daarvan door eene verwonderlijke noodlottigheid verwijderen, als of de tijd nog niet gekomen ware, waarop zij aan de wereld moesten gegund worden. De ouden ſneden figuren op koperen platen; wanneer een kind daarop eene weeke ſtof gedrukt had, zou de graveerkunst zijn uitgevonden. Zij hadden letters, welke in opgewerkten arbeid op *tesſerae* gebeiteld waren, en hol afdrukten; had iemand deze letters beweegbaar gemaakt, zoo ware de drukkunst ontdekt, en wij zouden thans die meesterſtukken der oudheid bezitten, waarvan men het aanwezen ſlechts kent, om daarvan het verlies te betreuren.

Zoo

Zoo is het gelegen met de leerwijze, welke thans met zoo veel gevolg in *Engeland* in gebruik is.

Veele plaatsen uit CICERO en SENECA bewijzen, dat men reeds te hunnen tijde het werk der jeugd trachtte te verdeelen, om hetzelve ligter te maken, in de kinderen wedijver op te wekken, welke beter is dan belooningen en vooral dan straffen, en de oefening door allerlei middelen te veraangenamen, om daarvan, zegt QUINTILIANUS een letterkundig spel (ludus litterarius) te maken. Maar zij kenden volstrekt het voornaamste punt niet, om de kinderen door zich zelve te laten onderwijzen, en dus in eene, zich steeds vernieuwende, school eene blijvende wetenschap te doen geboren worden. *Zoo nam ik de hoofden uwer stammen, wijze en ervarene mannen, en stelde se tot hoofden over u, Overste van duizenden, ende Overste van honderden, ende Overste van vijftigen, en de Overste van tienen ende amptlieden voor uwe stammen* (1). Zie daar een' grooten stap tot verdeeling van het onderwijs gedaan. Zie hier een nog grooter. LYCURGUS, zegt PLUTARCHUS (2), *beval, dat alle kinderen van zeven jaren, in dezelfde plaats moesten opgevoed, en aan dezelfde tucht moesten onderworpen worden, hij verdeelde dezelve in verschillende klassen, aan wier hoofd hij een zeker aantal*

(1) Deuteronomium, cap. I: vs. 15.

(2) PLUTARCHUS, *Lycurg*, deel 1. p. 62 fol.

tal kinderen plaatste, welke uit de bekwaamste en dapperste waren gekozen. De andere moesten gedurig de oogen op hen gevestigd houden, hunne bevelen gehoorzamen en met onderwerping de kastijding ontvangen, welke zij hen opleiden.

Indien het gewigt van dit beginsel van tucht, op de oefening toegepast, door de Grieken en Romeinen gevoeld ware geweest, dan zou de opvoeding algemeen zijn geworden; maar het is dikwerf in de toepassing van een beginsel, dat de verdienste der uitvindinge bestaat. Men heeft ten allen tijde de kracht van den damp gekend; maar het is eerst sedert honderd jaren, dat men denzelven op de werktuigen toepast en dat dezelve zoo zeer tot den rijkdom der volkeren bijdraagt.

Het schijnt ondertusschen, dat sedert onheugelijken tijd de leerwijze van den Eerw. BELL, in eenige gedeelten van *Indië*, de oude wieg der beschaving, in gebruik was. P. DE LA VALLE verhaalt in zijne reis van *Malabar*, dat hij eens in den voorhof van eene pagode verscheiden kinderen waarnam, die alleen hunne lessen opzeiden; hen gevraagd hebbende, wie hun meester was, antwoordden zij, dat zij zich zelve leerden, en dat het onwaarschijnlijk was, dat niet een onder hen het woord niet kende, hetwelk aan een' ander' ontbrak, en dat zij derhalve geenen meester behoefden om, hetgeen zij eens gehoord hadden, goed te leeren en op te zeggen.

Eene ontwikkeling van dit beginsel schijnt de grondslag eener bijzondere instelling geweest te

 zijn,

INTENTIONAL SECOND EXPOSURE

Zoo is het gelegen met de leerwijze, welke thans met zoo veel gevolg in *Engeland* in gebruik is.

Veele plaatſen uit CICERO en SENECA bewijzen, dat men reeds te hunnen tijde het werk der jeugd trachtte te verdeelen, om hetzelve ligter te maken, in de kinderen wedijver op te wekken, welke beter is dan belooningen en vooral dan ſtraffen, en de oefening door allerlei middelen te veraangenamen, om daarvan, zegt QUINTILIANUS een letterkundig ſpel (ludus litterarius) te maken. Maar zij kenden volſtrekt het voornaamſte punt niet, om de kinderen door zich zelve te laten onderwijzen, en dus in eene, zich ſteeds vernieuwende, ſchool eene blijvende wetenſchap te doen geboren worden. *Zoo nam ik de hoofden uwer ſtammen, wijze en ervarene mannen, en ſtelde ſe tot hoofden over u, Overſte van duizenden, ende Overſte van honderden, ende Overſte van vijftigen, en de Overſte van tienen ende amptlieden voor uwe ſtammen* (1). Zie daar een' grooten ſtap tot verdeeling van het onderwijs gedaan. Zie hier een nog grooter. LYCURGUS, zegt PLUTARCHUS (2), *beval, dat alle kinderen van zeven jaren, in dezelfde plaats moesten opgevoed, en aan dezelfde tucht moesten onderworpen worden, hij verdeelde dezelve in verſchillende klasſen, aan wier hoofd hij een zeker aantal*

(1) Deuteronomium, cap, I: vs. 15.
(2) PLUTARCHUS, *Lycurg*, deel 1. p. 62 fol.

tal kinderen plaatſte, welke uit de bekwaamſte en dapperſte waren gekozen. De andere moesten gedurig de oogen op hen gevestigd houden, hunne bevelen gehoorzamen en met onderwerping de kastijding ontvangen, welke zij hen opleiden.

Indien het gewigt van dit beginſel van tucht, op de oefening toegepast, door de Grieken en Romeinen gevoeld ware geweest, dan zou de opvoeding algemeen zijn geworden; maar het is dikwerf in de toepasſing van een beginſel, dat de verdienste der uitvindinge beſtaat. Men heeft ten allen tijde de kracht van den damp gekend; maar het is eerst ſedert honderd jaren, dat men denzelven op de werktuigen toepast en dat dezelve zoo zeer tot den rijkdom der volkeren bijdraagt.

Het ſchijnt ondertusſchen, dat ſedert onheugelijken tijd de leerwijze van den Eerw. BELL, in eenige gedeelten van *Indië*, de oude wieg der beſchaving, in gebruik was. P. DE LA VALLE verhaalt in zijne reis van *Malabar*, dat hij eens in den voorhof van eene pagode verſcheiden kinderen waarnam, die alleen hunne lesſen opzeiden; hen gevraagd hebbende, wie hun meester was, antwoordden zij, dat zij zich zelve leerden, en dat het onwaarſchijnlijk was, dat niet een onder hen het woord niet kende, hetwelk aan een' ander' ontbrak, en dat zij derhalve geenen meester behoefden om, hetgeen zij eens gehoord hadden, goed te leeren en op te zeggen.

Eene ontwikkeling van dit beginſel ſchijnt de grondſlag eener bijzondere inſtelling geweest te zijn,

zijn, welke aan haren ftichter niet al de vermaardheid verworven heeft, welke hij verdiend had. Ik zal dezelve in hare bijzonderheden doen kennen, zoo uit hoofde van het belang, hetwelk zij aanbiedt, als omdat zij aan *Frankrijk* de eer geeft van het eerst eene leerwijze in gebruik te hebben gebragt, die, om mij van de uitdrukking van den Eerw. BELL te bedienen, weldra algemeen in de wereld moet worden, eene gevoelige verbetering in de zeden der menfchen, en den voortgang van nuttige kennis moet te weeg brengen.

De Ridder PAULET (1), Lid eener Ierfche familie, die, federt lang, in *Frankrijk* gezeten was, verliet omftreeks den jare 1780, na in den oorlog in *Duitschland* gediend te hebben, de militaire loopbaan, en leefde in de Parijfche gezelfchappen, toen eene bijzondere omftandigheid hem uit den maalftroom der groote wereld trok, en bekwaamheden en deugden in hem ontwikkelde, die hij zich zelven veelligt niet toegekend had.

Van de jagt in het bosch van *Vincennes* terug komende, werd hij ftaande gehouden door eene klaagftem, welke uit het bosch fcheen voort te komen; hij volgde de ftem en vond een arm kind in eene greppel, waarin het water aan alle kan-

(1) Dit verhaal is getrokken uit het Maandwerk van *Genève*, van December 1787, en herhaald in het *Engelsch Repertory* van de maand Augustus 1788.

kanten toeftroomde; tot het leven terug geroepen, verhaalde die ongelukkige aan zijnen weldoener, dat hij de zoon van een' Invalide, en wees, door den dood zijner moeder, was; dat hij, alleen op den grooten weg zijnde, achtergelaten, eenigen tijd van de barmhartigheid der reizigers geleefd had, maar dat hij, federt twee dagen, ziek zijnde, de kracht niet bezat, om uit de greppel te geraken, waarin hij gevallen was. De Ridder nam hem tot zich, droeg zorg voor hem, en belastte zich met zijne opvoeding. Na eenige weken kwam het kind, met tranen in de oogen, hem twee andere kleine ongelukkigen, van zijne jaren, brengen, die van honger ftierven en bedelden.

Het waren zijne lotgenooten in de ellende, welke hij in zijne goede fortuin wilde doen deelen, en die hij derhalve tot zijnen weldoener voerde. „ Maar mijn vriend" — zeide hem de Ridder — „ ik ben niet rijk genoeg om hen op te voeden; ik zou het niet kunnen doen ten zij gij met hen datgeen wilde deelen, hetwelk ik anders voor uwe kleeding en uw voedfel kan geven." Het kind nam het voorftel met vreugde aan, en de Ridder, reden hebbende om zich over het gedrag en de bevattelijkheid dezer nieuwe kinderen te verheugen, behield dezelve niet alleen, maar nam er nog verfcheidene andere uit de nabuurfchap, en vormde dus het begin eener fchool, waaraan hij zijnen tijd en zijne fortuin toewijdde. Deze foort van weldadigheid en be-

 zig-

zigheid verschafte hem zoo veel genoegen, dat hij zich zelven alles weigerde om zijne arme voedsterlingen des te beter te onderhouden; maar zijne besparingen zouden echter niet lang voldoende geweest zijn, indien niet eene aanzienlijke erfenis hem in de gelegenheid gesteld had om zijne weldaden te vervolgen, zonder zich bloot te stellen van weldra die van anderen noodig te hebben. Rijk geworden zijnde, deed hij *gelofte van armoede*, en bragt zijne school tot op twee honderd leerlingen, meestal uit de kinderen van soldaten of arme edellieden gekozen, aan welke hij meende dat de opvoeding eenmaal eenen eervollen rang zou kunnen wedergeven.

Deze school, door de weldadigheid en de bekwaamheid van eenen man gesticht, was even opmerkelijk in hare bijzonderheden als in haar geheel.

De Ridder, oud krijgsman, was van oordeel, dat orde en regelmatigheid goede hoedanigheden in alle beroepen des levens zijn, en had daarom zijne kinderen aan eene soort van krijgstucht onderworpen; hij had dezelve in klassen van veertig verdeeld, die ieder haren kapitein had, buiten vele officiers van den algemeenen staf voor de geheele school. De officiers maakten eenen raad uit, die alle avonden zitting hield, de rapporten las, de misslagen beoordeelde, en van alle gewigtige voorvallen rekenschap deed aan den wijzen Mentor, die wel zijnen raad gaf, maar in het algemeen de beslissing aan deze *Jury* van kinderen overliet, welke zich zeldzaam omtrent de partij, die zij kiezen moest, verzon. De Ridder is dikwerf verwonderd geweest over het gezond verstand en het oordeel hetwelk hij in deze kinderen opmerkte; gewoon zijnde vroegtijdig hun verstand te oefenen, vatteden zij oogenblikkelijk de ware zijde eener vraag, en beslisten dezelve met onpartijdigheid. De Ridder had van zijne school de ligchamelijke straffen verbannen, die strekken om het gevoel te verlagen, in plaats van de neigingen te verbeteren, en welke men altijd moet vermeerderen om dezelve van kracht te doen zijn. Hij verwierp even zoo die andere soort van straf, welke bestaat in het overladen van een kind met werk, en waardoor het dus eenen weêrzin daarin krijgt.

Het was integendeel tot niets te doen, dat hij de schuldigen veroordeelde. Hij verpligtte hen in eene schandelijke werkeloosheid te blijven staan; en als het misdrijf grooter was, ontnam hij hun hunne uniform. Deze straf kwam den kinderen zoo vernederend voor, dat er niets was dat zij niet deden om dezelve te vermijden.

De kinderen onderwezen zich zelve, en om die reden had de Ridder de bevattelijkste gekozen om tot leermeesters der andere te dienen. Insgelijks bezat hij de kunst om alle leerwijzen te vereenvoudigen. Men zag in eene groote zaal verschillende klassen, die alle eene afzonderlijke tafel innamen, en voorgezeten waren door eenen jongen Professor, aan wien deze waardigheid intusschen

fchen niet veel hoogmoed kon geven, want, de tafel verlaten hebbende, waaraan hij regeerde, ging hij plaats nemen aan eene andere, waar hij geregeerd werd, en welke dikwerf aan een kind, jonger dan hij, toevertrouwd was. Deze kans van verheffing, welke van den ijver en de kunde afhing, had het groote voordeel, van aan de kinderen een hoog denkbeeld van zich zelve te geven, en dezelve zeer aandachtig op hunne oefeningen te maken. De Ridder verhaalde met genoegen, dat eens een zijner Profesforen, bij gelegenheid dat hij hem verflag deed van de vorderingen zijner klasfe, van één der kinderen fprekende, zeide: *Ik vrees zeer, dat wij nooit iets bijzonders van dien jongen zullen maken, en dat het nog eens flecht met hem zal afloopen.* Deze voortreffelijke leerwijze, die alle andere aanmoediging nutteloos maakte, die den wedijver der traagften opwekte, die het verftand der onbevattelijkften ontwikkelde, ontfloeg tevens van den last der beftraffinge. Zijn zij niet reeds genoeg geftraft, zeide de Ridder, door de verpligting om onder het opzigt van jongere kinderen, dan zij zijn, te ftaan? Ik wil dat ze alle gelukkig zijn, opdat zij goed zijn. Verre van hen alsdan befchroomd te maken, hielp hij hen, om de zwarigheden, welke zij ontmoeteden, te verwinnen, en trachtte meer van hun oordeel dan van hun geheugen te verkrijgen; hij onderzocht hunne neigingen en hunnen fmaak voor zekere beroepen, ten einde hen daartoe op te leiden. Ook had-

hadden al deze arme kinderen voor hem die achting en gehechtheid, welke men voor den teederften vader heeft. Zij fpraken hem met eerbied aan, en hun karakter was zoo zacht, dat zij alle vreemdelingen met de grootfte beleefdheid ontvingen. Zag men geenen meester in deze fchool, even min ontmoette men er bedienden; de kinderen alleen namen beurtelings al de diensten van het huishouden waar, fchikten, maakten de kamers fchoon, hielden rekening van het linnen, en deze bezigheid, zonder te vermoeijend te wezen, leerde hun vroegtijdig de zorg en de bijzonderheden van het huisfelijk leven.

Verfchillende van die onderwijzers, welke de zedekunde van den Godsdienst afzonderen, wilde de Ridder dat dezelve te zamen gingen; en daarom wist hij zijn onderwijs naar de bevatting der kinderen te regelen, en hun te leeren, wat zij moesten gelooven naar mate zij in ftaat waren het te begrijpen. „ Ik kan — zeide die voortreffelijke man" — van al mijne kinderen geene uitmuntende menfchen maken, maar ik hoop ze tot eerlijke lieden te vormen."

Hij verzuimde nooit eene gelegenheid om hun een goed voorbeeld, bij een goed voorfchrift, aan te bieden. — Eens vernomen hebbende, dat een foldaat eene daad van zeer fchitterende dapperheid verrigt had, welke de bewondering van *Parijs* uitmaakte, vroeg hij dien dapperen bij hem te eten en droeg zijne kinderen op om hem in hun midden te ontvangen; maar hij weigerde de-

deze eer aan hen die zich in den loop van het jaar niet wel gedragen hadden. De Registers werden geopend, vele werden uitgeſloten, en hunne ſmart was zoo groot, dat hij hun niet kon weigeren, om, na den maaltijd, de gezondheid van den dapperen te komen drinken. Dit geval had zulk eenen indruk op hen, dat zij na dien tijd zich aan geene ſtraf ſchuldig maakten. Het ontwerp dezer inrigting kwam, gelijk wij in de inleiding zeiden, tot de kennis van den Koning, en deze voortreffelijke Vorst, de voordeelige gevolgen erkennende, welke zij hebben kon, wees jaarlijks 32,000 Francs op zijne *Casſette* aan, om de kosten te helpen dragen, en liet zich dikwijls rekenſchap van hare vorderingen geven, alzoo hij die inſtelling beſtemd had tot een voorbeeld, naar hetwelk de vrijſcholen in het Rijk zouden ingerigt worden. De Ridder — voegt er het journaal bij, waaruit wij dit uittrekſel genomen hebben — was zoo beſcheiden dat, gedurende den tijd van 15 of 16 jaren, dat deze inſtelling in volle werking was, men in *Parijs* naauwelijks haar aanwezen kende. Eenvoudig gekleed, alle uitgave voor zich zelven vermijdende, ten einde het aantal zijner weldaden te vergrooten, onverſchillig omtrent de loffpraak der wereld, welke hij ligtelijk zou verkregen hebben, vond hij zijn geluk in het genoegen, hetwelk zijne inrigting hem gaf.

Deze wonderlijke hartstogt van een onafhankelijk man, voor een beroep, hetwelk tot nog toe

als een der moeijelijkſte beſchouwd is, kan niet worden uitgelegd, ten zij men de ſcholen kent, welke op hetzelfde ſtelſel gegrond zijn.

Men gevoelt als dan al het aangename, hetwelk deze ſoort van bezigheid hebben kan. Het is hier niet de post van eenen gouverneur of ſchoolmeester, maar het aanwezen van een huisvader, te midden van dankbare kinderen, dat van een' vorst onder getrouwe en goede onderdanen, die zich zelve regeren, en waarvan het hoofd ſlechts het oppertoevoorzigt en het voornaamſte beſtuur heeft. Er is geen twijfel, dat, wanneer deze inrigting in ſtand ware gebleven, dezelve tot regel van alle inſtellingen zou gediend hebben, die naderhand in andere landen, volgens hetzelfde ſtelſel tot ſtand zijn gebragt. Maar de ſtroom der omwenteling ſleepte dezelve in zijnen loop mede, en men moest op nieuw, indien ik mij zoo moge uitdrukken, een beginſel uitvinden, hetwelk zoo nuttig voor de maatſchappij is. *Engeland* verkreeg deze aanſpraak op de dankbaarheid van het menschdom.

In den jare 1786 ſtichteden de Directeuren der Oostindiſche Compagnie een Collegie voor de wezen van Europiſche Militairen te *Madras*, hetwelk veel overeenkomst had met dat van *Chelſea*. Doctor BELL, toen kapellaan van het fort *St. George*, had daarover het opzigt. Het tractement, hetwelk men voor hem beſtemde, was aanzienlijk; maar deze achtenswaardige geestelijke bedankte voor hetzelve, alsof hij te voren het goede gekend

kend hadde, hetwelk hij aldaar konde verrigten, en gevreesd hadde de waarde daarvan door eenig perſoonlijk belang te verminderen. De onderneming was moeijelijk; de meeste kinderen waren van een gemengd bloed, en te midden van ondeugd en ellende opgevoed, terwijl zij niets dan voorbeelden van ongeregeldheid en losbandigheid voor oogen hadden. Van eenen anderen kant waren de onderwijzers, die hij zich zou hebben kunnen verſchaffen, weinig geſchikt om hem te onderſteunen, en zouden er buiten dien geen' lust toe gehad hebben. Wanneer iemand in dat land kunde genoeg bezit om eene ſchool te beſturen, dan kan hij het dubbeld in elk ander beroep verdienen, en zijn: Eerwaarde dacht, met reden, dat het hem even moeijelijk zou vallen nieuwe voorwerpen te vormen, als zich van de oude te bedienen.

Het was toen dat hij het waarlijk groot en gewigtig denkbeeld opvatte, om de bevattelijkſte en verſtandigſte kinderen te kiezen, ten einde deze aan de andere zouden leeren, hetgeen zij het beste onthouden hadden, en dus meesters door de leerlingen, en nieuwe leerlingen door die nieuwe meesters, te maken. Het is in dit gelukkig ten uitvoer gebragt beginſel, dat de geheele nieuwe leerwijze beſtaat. De andere middelen zijn ſlechts vernuftige verkortingen van tijd en arbeid, maar die zonder de voorname uitvinding ſlechts een ondergeſchikt belang zouden gehad hebben.

De-

Deze leerwijze was in 1795 geheel en al onder meer dan twee honderd kinderen, tot welk aantal de ſchool ſchielijk aangegroeid was, daargeſteld, toen de zwakke gezondheid van den Heer BELL zijne terugreize naar *Europa* vorderde. Hij vertrok, van zijne leerlingen als een vader betreurd, en hen even zeer betreurende. De wijze waarop hij zich te dien opzigte in het verſlag wegens die inrigting uitlaat is zeer natuurlijk en treffend. — „Gedurende zeven jaren — zegt hij — dat ik mij met de opvoeding van dit kleine huisgezin heb bezig gehouden, heb ik de ondeugden dezer arme kinderen langzamerhand zien verdwijnen, hun karakter veranderen, en hun verſtand en hart zich ten goede zien vormen. Toen heb ik de gevoelens van eenen vader voor hen opgevat, en het is met het grootſte leedwezen dat ik het tijdſtip zie naderen waarop ik mij van hen verwijderen moet; met de gedachte dat zij niet langer aan mijne zorg en aan mijne lesſen zouden vertrouwd zijn."

Deze edelmoedige man ontving weldra de belooning, welke zijn arbeid verdiende, de eenige die zijner waardig was. Eenige jaren daarna ontving hij eenen brief van veertig zijner leerlingen, die alle tot eenen gewenschten ſtaat waren gekomen, en hem berigt gaven van hunne makkers, die even goed geſlaagd waren. Zij betuigden hem, in de treffendſte uitdrukkingen, hunne dankbaarheid, voor de opvoeding die zij van hem genoten hadden, en verzekerden hem, dat zij hun ge-

geluk aan de goede beginfelen hadden te danken, die hij hun ingeboezemd had. De Heer BELL antwoordde, op dezelfde wijze, en liet zich een gefchenk, hetwelk zij hem aanboden, als een bewijs van hun aandenken, welgevallen.

Dit is, met weinige woorden, de gefchiedenis van de inftelling door den Eerw. BELL te *Madras*, geftícht, en waarvan hij in den jare 1797 verflag deed, in een werk, onder den titel: *proeve van opvoeding in het collegie van* Madras, *beftaande in eene leerwijze, waardoor eene geheele fchool of een huisgezin zich onder het toezigt van éénen fchoolmeester kan onderwijzen.* Dit werk bevat het verflag hetwelk hij aan de Directeuren der Oostindifche Compagnie deed, en behelst de bijzonderheden van dit ftelfel van *felftuition*, gelijk hij het noemt, of van de wijze waardoor kinderen door zich zelve worden onderwezen. Na dit gefchrift te hebben uitgegeven, betrok hij een klein landgoed, hetwelk hij te *Swanage* in *Dorfet fhire* bezat, en bleef aldaar in liefdadigen arbeid voortgaan. Zijne verhandeling zonder ophef, zonder intrigue en zonder befcherming, op een oogenblik uitgegeven, waarin groote ftaatkundige belangens het publiek bezig hielden, maakte weinig indruks. Zij kwam echter ter kennis van eenige perfonen, en zijn plan werd in 1798 door SAMUEL NICHOLS, in de armfchool van *Botolph Algate*, op aanbeveling van den Heer DAVID PIKE WATTS, en te *Kendal* door de zorg van den Eerw. BRIGGS ingevoerd.

Een uitvoerig en voldoend verflag werd daarvan door den Heer THOMAS BERNARD, in het eerfte deel *der verhandelingen van het genootfchap tot onderfteuning der armen* gegeven; maar het is waarfchijnlijk dat die leertrant lang onbekend zou gebleven zijn, zonder eene bijkomende omftandigheid, die, in alle andere landen, nadeelig zou geweest zijn, doch hier echter zeer gunstig was.

Terwijl de Eerw. BELL in zijne hermitage vergeten was, zijn werk in den boekwinkel verbannen lag, en zijne leerwijze zich tot eene geringe plaats op het platte land bepaalde, was een bekwaam werkzaam en volhardend man in ftilte bezig om eenen dergelijken leertrant te volmaken en in te voeren.

De Heer LANCASTER, van de Eerwaardige fecte der kwakers, opende in den jare 1798 eene fchool, in *Southwark* te *Londen*, voor de kinderen van arme handwerkslieden, en kondigde aan, dat hij hun lezen, fchrijven en rekenen, voor de helft van den gewonen prijs, zou leeren. Zijne fchool nam goed op, en vijf jaren daarna gaf hij een werk uit onder den titel van *verbetering in de opvoeding der werkzame klasfen der maatfchappij*. Dit gefchrift behelsde een verflag van den ftaat zijner fchole in 1798, toen hij ze begon, van de vorderingen welke hij het onderwijs had doen maken, en van den leertrant waarvan hij zich bediende. Hij erkent in dit werk, dat hij lang gewerkt had zonder iets beters dan de ou-

oude manier te kennen; maar dat hij, eenigen tijd daarna, daarin groote veranderingen maakte, waar voor hij den meesten dank aan den Heer BELL ſchuldig was, en dat hij, bij eene vroegere kennis van zijn werk, groote moeite zou uitgewonnen hebben. Inderdaad de grondſlag van den leertrant van den Heer LANCASTER is volſtrekt dezelfde als die van den Heer BELL, en verſchilt daarvan ſlechts door eenige bijvoegſelen, welke daaraan den ſchijn van nieuwheid geven. Het beginſel is hetzelfde; de ſchooltucht is eenigzins anders, en men kan niet ontkennen dat zij in eenige opzigten beter is. Wij zullen die verſcheidenheden doen kennen.

De Heer LANCASTER, was even ijverig en werkzaam, om zijne inrigting bekend te maken, als de Heer BELL nalatig geweest was, om de zijne op den voorgrond te plaatſen. Het gelukte hem in 1801 aanzienlijke ſommen bij inteekening te bekomen, en hij ſpaarde daartoe geene moeite nog aanzoek. De Hertog VAN BEDFORD en Lord SOMMERVILLE, bezochten zijne ſchool, en na 1803 werd hij zoo vermaard, dat men meende, zoo als ook nog velen in het denkbeeld zijn, dat het beginſel zijner leerwijze van hem afkomstig ware. Het is met nuttige uitvindingen gelegen, als met ondernemingen in den koophandel; hij die het eerst eene fabrijk oprigt, verliest er gemeenlijk zijn vermogen bij, en een ander, die dezelve tot lagen prijs, koopt verrijkt er zich in. Zoo heeft in de uitvindingen de uitvin-

vinder zelf altijd eene ſoort van onzekerheid, een zeker wantrouwen in zich zelven, of hij is te traag om eenen arbeid voort te zetten, waaraan hij reeds zoo veel tijds beſteed heeft; een werkzaam, ondernemend en bekwaam man, polijst dien diamant, welken de eerſte ruw te voorſchijn gebragt had.

In den jare 1805 had de Heer LANCASTER eene ſchool van acht honderd jongens en drie honderd meisjes. De Prinſen van het regerende huis, en de voornaamſte perſonen van den ſtaat, bevonden zich onder zijne beſchermers, toen de Engelſche geestelijkheid met eene ſoort van onrust en ontevredenheid opmerkzaam werd, dat een kwaker zich, op deze wijze, van de opvoeding eener geheele klasſe der maatſchappij meester maakte, en dus een gedeelte van het toekomſtig geſlacht aan zich verbond. Zij meende in dit oppertoezigt eenig gevaar voor de heerſchende kerk te ontdekken, te meer daar de Heer LANCASTER, in zijne inrigting, geen godsdienstig leerſtelſel geeft, en zich tot een kort begrip des Bijbels bepaalt, zonder in eenige bijzonderheden der *Liturgie* te treden. Deze vrees der vrome lieden werd echter geſtild, toen zij uit die ſchool kinderen zagen voortkomen, welke voor den geestelijken ſtand geneigd waren, en in de andere geenen den minsten tegenzin beſpeurden, om de belijdenis hunner Ouders te volgen; maar de indruk was toch in de eerſte oogenblikken ſterk genoeg, om de voornaamſte lieden der kerke met een

een gemeen overleg bedacht te doen zijn op het verminderen van eenen onaangenamen invloed, te meer, daar dezelve bij hen eene onverschilligheid deed vooronderstellen, omtrent eene soort van weldadigheid, die voornamelijk tot hun beroep schijnt te behooren.

Niets, intusschen, tegen de leerwijze van den Heer LANCASTER kunnende inbrengen, noch de gelukkige uitwerking miskennende, welke zij onder de lagere klassen had, zoo meenden zij, dat het beste middel, om dezelve te verminderen, daarin bestaan zou, dat zij daaraan deel namen, dat de eenigste wijze, om zijne weldadigheid uit te wisschen, gelegen was, in dezelve te overtreffen, door overal scholen als de zijne aan te leggen. Edele wedijver, grootmoedige strijd, een verstandig volk waardig, hetwelk door verlichte en verstandige mannen geregeerd wordt. Om meerder gewigts aan hunne maatregelen te geven, wendden zij zich tot den eersten uitvinder van den leertrant, den Eerwaarden BELL, ten einde te gelijken tijde de eer der uitvindinge en den goeden uitslag der beoefeninge in de weegschaal te leggen. Zij lieten hem in zijne hermitage opzoeken. De Aartsbisschop van *Canterbury* plaatste hem aan het hoofd eener tairijke armschool, en de Bisschop van *Durham* gaf hem eene bediening, welke aanzienlijk genoeg was, om nog het toevoorzigt over eene dergelijke inrigting te hebben. De goede man was bezig met de inwoners van zijn dorp te vaccineren, toen men hem kwam

kwam halen, was hij zeer verwonderd, te vernemen, dat hij een aanzienlijk man was geworden, en dat hij zijne koepokstof moest verlaten, gelijk voorheen CINCINNATUS zijnen ploeg, om zijn land te dienen. Toen herinnerde hij zich buiten twijfel, dat hij, in 1797, gezegd had, dat zijne leerwijze algemeen op den aardbodem zou worden; maar het was aan zijnen boekverkooper, dat hij die voorspelling gedaan had, en deze had er geen misbruik van gemaakt. Uit zijne eenzaamheid geroepen, gaf hij nieuwe uitgaven van zijn eerste werk, en begaf hij zich in verschillende provinciën om scholen, zoo als die te *Madras*, te stichten.

De geheele geestelijkheid, de groote landbewoners en de godsdienstige lieden, van alle klassen, ondersteunden zijne pogingen, en in minder dan acht jaren waren er meer dan 60,000 kinderen in de kerspelen opgenomen, en voor niet, volgens de nieuwe leerwijze, opgevoed. Er werd buitendien door de menigvuldige bijdragen een centraal genootschap te *Londen* opgerigt, hetwelk de Heer BELL zelf bestierde, en hetwelk bestemd werd om Schoolmeesters en Meesteressen en kinderen-onderwijzers, *teachers* te vormen, geschikt om in de provincien te worden gezonden en aldaar gelijksoortige inrigtingen te maken. Deze school was, als het ware, de hoofdkerk, van welke binnen korten tijd honderd vijftig mindere afhingen.

Intusschen ging de Heer LANCASTER met ver-

verdubbelden ijver voort, en daar zijne zaken, uit hoofde der onkosten van zijne onderneming in de war geraakt waren, zoo vormde zich eene commisſie, uit vijf achtenswaardige perſonen beſtaande, die alle eene zeer aanzienlijke ſom opofferden om deze inrigting ſtaande te houden. Ik kan de namen dezer vrienden der menschheid niet met ſtilzwijgen voorbijgaan, te meer daar vele hunner, weinig vermogen bezittende, eene opoffering boven hunne krachten deden. De eerſte van allen is de Heer FOX, die, zonder zich door bijzondere beweegredenen te laten terughouden, zijn beroep opgaf, en dadelijk voor 3000 L. teekende, om den Heer LANCASTER te redden en zijn etablisſement te behouden. Bij hem voegden zich weldra de Heer JACKSON, voortreffelijk lid van het parlement, de Heer WILLIAM ALLEN, van dezelfde kerk als de Heer LANCASTER, en de Heeren CORSTON, STURGE en FORSTER.

Deze grootmoedige mannen ſtelden zich aan het hoofd der inrigtinge, offerden hunnen tijd en hun vermogen op, belasteden zich met de ſchulden van den Heer LANCASTER en verzekerden hem zelfs een onafhankelijk beſtaan, niettegenſtaande zij zich weleens over hem te beklagen hadden.

Toen werd de ſchool niet alleen door hunne zorg behouden, maar ſtrekte zij hare takken verre uit. Het ſchijnt, dat een der voornaamſte oogmerken van deze nieuwe hoofden der inſtellinge geweest is, om hare leerwijze buiten *Engeland* voort te planten. Zij hebben naar *Calcutta* en *Ceylon* leerlingen gezonden, die zich door geheel *Indostan* verſpreid hebben. Zij hebben er in *Canada* geplaatst, en in de meeste landen, die onder de Engelſche heerſchappij ſtaan. Het belang, hetwelk de kwakers in de vrijheid der ſlaven geſteld hebben, hen het oog op de beſchaving van *Afrika* doende vestigen, heeft de commisſie zes kinderen van *Sierra Leone* laten komen om hen het *boek van den blanken man*, zoo noemt men het Evangelie aldaar, te leeren lezen, en hen in de nieuwe leerwijze te onderrigten. Deze kinderen maakten ſchielijke vorderingen, en de ſchool van *Borough Road* leverde eenigen tijd het vreemde ſchouwſpel op, van Engelſche kinderen, die door Afrikanen werden onderwezen.

Deze belangelooze wedijver tusſchen leden van verſchillende geloofsbegrippen, en bij welke alleen de zucht voor het goede alle kleine hartstogten doet zwijgen, doet oneindig veel eers aan het Engelsch karakter; iets dat in alle andere landen den voortgang eener nuttige inſtelling zoude geſtuit hebben, was hier het middel van hare uitbreiding.

Intusſchen moet men bekennen, dat deze verdeeldheid de zwarigheid had van te beletten, dat de eene leerwijze door de ondervinding der andere volmaakter werd. Er heerscht in *Engeland* eene naauw gezette getrouwheid in de partij, en

en dat zoowel in ſtaatkundige als in alle andere ſoorten van vereeniging. Men neemt zoowel de fouten als de deugden van hen aan, die men aanhangt, en men zou eerder zijne partij verlaten, dan dezelve willen hervormen. Het is deze omſtandigheid welke van de Oppoſitie en van het Miniſterie twee ſterke ligchamen maakt, die elkander in evenwigt houden. Eveneens is het gelegen met de inſtelling, waarvan wij ſpreken. Zij, die de ſchool van den Eerw. BELL volgen, laten geen gebruik van den Heer LANCASTER toe; en zij, die den laatſten de voorkeur geven, zouden niet ligt eene der, offchoon dikwerf kinderachtige, formen dezer ſchool veranderen — hoezeer zij de nutteloosheid daarvan ook gevoelen.

Geheel onpartijdig te dezen opzigte, is een vreemdeling volkomen goed geplaatst om van beide de leerwijzen, die in den grond dezelfde zijn, datgeen te nemen, hetwelk in de bijzonderheden het beste is, en dit zullen wij in de volgende hoofdſtukken trachten te doen.

Wij zullen op het einde der bladzijden, door de eerſte naamletters aantoonen, wat een ieder van dezelve toekomt, en wat zij beide gemeen hebben. —

II. HOOFDSTUK.

BEGINSELEN DER VOORGESTELDE LEERWIJZE.

De weldaden der opvoeding uit te breiden, de zwarigheden daarvan geringer te maken, en de kosten te verminderen, zoodanig is het doel, hetwelk de achtenswaardige uitvinders der leerwijze, waarvan wij den oorſprong en de voorderingen hebben geſchetst, zich hebben voorgeſteld. Door hunne kennis voorgelicht en vreemd aan hunne bijzondere vooringenomenheid, zal onze taak ligt zijn. Zij zal ſlechts beſtaan in de keuze, tusſchen de verſchillende wijzen, welke ieder hunner ingevoerd heeft, en in de vervaardiging eener eenvoudige manier van onderwijs en leertrant, welke overal kan gevolgd worden. Deze manier zal *de algemeene inrigting der ſcholen*, en *de verdeeling van het dagelijksch werk*, naar mate der kunde, welke de kinderen bezitten, bevatten.

III. HOOFDSTUK.

ALGEMEENE INRIGTING.

Het schoolvertrek moet bestaan in eene groote lange zaal, welke zeer luchtig, en in diervoege berekend is, dat de kinderen ieder ongeveer twee vierkante voeten kunnen innemen. Geheel het midden moet vrij gelaten worden voor het opzeggen der lessen, en de zijde van den muur met zes rijen banken bezet zijn, die trapsgewijze opgaan; zoo als dit in het plan, op het einde van dit werk, is aangetoond.

Ter regter en ter linker zijde van dit amphiteater moeten twee andere banken zijn, met een bankje daarvoor, geschikt voor de eerste klasse, om de letters van het alphabeth in het zand, zoo als wij lager zullen aantoonen, te schrijven.

Vlak tegen over het amphiteater is de lessenaar van den schoolmeester, die van daar de geheele beweging zien en dezelve besturen kan.

Deze schikking komt mij beter voor dan die van den Heer BELL, of LANCASTER; beter dan de eerste, omdat zij aan de kinderen de gelegenheid geeft van te gaan zitten, om hunne lessen te leeren, en ze alle toch onder het oog van den meester plaatst; dan die van den Heer LANCASTER, omdat zij de plaats van het opzeggen in het midden brengt, waar de beweging met meerder eenheid en meerder ontwikkeling

ling voor vele kinderen geschiedt dan bij den muur, waar de onderwijzer, ter zijde van de kinderen geplaatst zijnde, niet genoeg meester van zijne klasse is. Eene bijna dergelijke schikking is in het koninklijk *asylum* van *Chelsea* aangenomen.

De kinderen in het aldus geschikte lokaal bij elkander zijnde, moet men overgaan:

1°. *Tot de verdeeling in klassen*, ieder zamengesteld uit een aantal kinderen, die evenveel weten; te beginnen met hen, die niets kennen, tot aan hen, die niet alles weten wat zij leeren moeten, namelijk lezen, schrijven, rekenen, den Catechismus, de gebeden, en de voornaamste leerstellingen van den Godsdienst;

2°. *Tot de verdeeling der kinderen van dezelfde klasse, in* voogden *en* pupillen; dat is, dat onder 24 kinderen, bij voorbeeld, twaalf de voogden der anderen en naast hen geplaatst zijn;

3°. *Tot de benoeming van eenen onderwijzer en adsistent-onderwijzer* in iedere klasse, zijnde de twee kundigste kinderen van die klasse, en wier bezigheid bestaat in dezelve voor te zitten en den post van onderwijzer waar te nemen.

4°. *Tot de benoeming voor al de klassen van twee kinderen*, (suppleanten) *plaatsvervangers*, te nemen uit de kundigste van alle; deze zijn de zaakgelastigden van den schoolmeester voor het algemeen toezigt, voor het houden der registers, voor het laten doen der gebeden; met één woord, tot het vervangen van den school-

mees-

meester, ieder oogenblik dat hij verpligt is zich te verwijderen;

5°. *Tot de uitdeeling der boeken, kaarten en leijen*, die elke klasſe noodig heeft, en tot het opmaken der registers, welke de vorderingen van elke klasſe en de geheele beweging van de ſchool doen kennen.

Wij zullen ieder dezer ſchikkingen in afzonderlijke hoofdſtukken van nabij beſchouwen.

IV. HOOFDSTUK.

VERDEELING DER SCHOOL IN KLASSEN.

Het grondbeginſel der verdeeling in klasſen is, dat ieder kind zijne *hoogte* vinde, dat is, dat hij met een aantal kinderen vereenigd zij, die juist evenveel en niet meer dan hij weten (1).

Op deze wijze vertraagt geen lui of minder bevattelijk kind den voortgang der anderen. Hij blijft dan wel langer in dezelfde klasſe, maar eindigt, vroeg of laat, om daarin de kundigſte te worden, en dan gaat hij in eene hoogere over.

Deze verdeeling heeft dit voordeel, dat eene klasſe niets anders dan eene afdeeling van de ſchool is, zonder een afzonderlijk vertrek of meester noodig te hebben, en dat de beweging gelijktijdig in alle trappen van het onderwijs plaats heeft.

Dan zitten de kinderen niet met de handen over elkander of onoplettend, terwijl men de grootere laat opzeggen, en deze laatſte zijn niet verpligt lesſen te hooren die zij reeds kennen en dus hunnen tijd te verliezen.

Alle klasſen zijn in de zaal in kringen geſchikt, met den onderwijzer in het midden; makende een aantal kleine groepen uit, zoo als men ze in de koffijhuizen of andere plaatſen van vereeniging

(1) B. en L.

ging aantreft (zie het plan). Alle fpreken te gelijk; maar de gewoonte, om de aandacht op een bijzonderlijk punt te bepalen, en de ruimte van de zaal, maken dat dit gedruisch geene verwarring veroorzaakt. Als eene klasfe te veel leven maakt, wordt dit door eenen der plaatsvervangers gematigd.

Het voorname punt, daarin beftaande dat men tijdverlies vermijdt en dezelfde zaken flechts aan hen onderwijst, die dezelfde bekwaamheid bezitten, zoo ziet men, dat het onderwijs gemakkelijker wordt, naar mate de fchool grooter is, hetgeen het tegengeftelde van de vorige leerwijze uitmaakt. Inderdaad naar mate eene fchool grooter is, kan men er meerdere klasfen maken, en een kind-onderwijzer heeft niet meer moeite om dertig dan tien kinderen te laten opzeggen, en de naijver wordt fterker opgewekt, naar mate het aantal grooter is, hetwelk een kind ziet dat hij voorbij ftreeft.

Als een kind eenen hoogeren rang in zijne klasfe bereikt heeft, en zich daarin eenigen tijd ftaande houdt, heeft hij de keuze om, of zelf onderwijzer zijner klasfe te worden, of in eene hoogere over te gaan, waarin hij de laatfte zijn zal. Kiest hij deze laatfte partij, en houdt hij zich eenigen tijd in die nieuwe klasfe ftaande, zoo blijft hij er, zoo niet, is hij verpligt tot de oude terug te keeren, even zoo, wanneer een kind door vergetelheid, onoplettendheid of minde-

dere bevatting, eenigen tijd in zijne klasfe achteruit gaat, zoo treedt hij in eene lagere terug, en de kinderen fparen geene moeite om deze vernedering te ontwijken. Zij weten buitendien, dat alles van hen afhangt, dat geene gunst hun van dienst kan zijn, en dat zelfs, indien een hunner door gunst in eene klasfe gekomen was, hij door zijne minderheid zich in dezelve niet zou kunnen ftaande houden.

Hierdoor ziet men in deze fcholen, hetgeen wat zoo dikwerf in andere plaats heeft, geene kinderen aan welke men niets leeren kan, en die bijkans uit dezelve gaan, zoo als zij er ingekomen waren. De domfte eindigen hier altijd met vroeg of laat aan het einde van het onderwijs te geraken, hetwelk zeker elementair is, maar toch alles bevat wat in alle ftanden des levens nuttig is te weten.

Het is iets zeldzaams, dat men in de gewone fcholen aan vele kinderen de klasfen twee maal doet doorgaan, en in dat geval zijn zij, die niet met de andere gelijk ftaan, fteeds in hunne oefeningen achteruit, en kunnen hen nooit voorbij ftreven, welke moeite zij zich ook geven. Eene grootere onderdeeling en eene gedurige beweging in de klasfificatie, zijn dus twee uitmuntende middelen, voornamelijk in de elementaire opvoeding.

Het aantal der klasfen hangt van het getal der leerlingen, en van hunnen graad van kennis af. In-

Indien er ten hoogſte duizend en ten minſte twee honderd zijn, kunnen zij tien klasſen uitmaken, en dit is het geſchiktſte getal; indien er minder zijn, vereenigt men verſchillende klasſen tot eene, onder het beſtuur van een' onderwijzer.

Wanneer de kinderen zeer talrijk zijn, duizend bij voorbeeld, dan hebben dezelfde klasſen verſcheidene onderdeelen, en een onderwijzer is aan elk onderdeel toegevoegd.

V. HOOFDSTUK.

VERDEELING IN VOOGDEN EN PUPILLEN (1).

Volgens deze verdeeling is elk, iets meer gevorderd, kind in zijne klasſe naast dengenen gezeten, die hem tot pupil is gegeven; hij verklaart hem hetgeen hij reeds een weinig beter weet dan hij; hij neemt hem daardoor groote moeijelijkheden weg, en hij zelf leert beter zijne les, *docendo docetur*. De eigenliefde van den eenen wordt door deze meerderheid, welke men hem boven zijnen buurman gegeven heeft, opgewekt, en de naijver van den anderen, wordt het even zeer om uit deze ſoort van voogdij te komen en ſpoedig zelf de gouverneur van eenen zijner makkers te worden. Zoo is het in de menſchelijke zamenleving gelegen. Wie is het groote kind, mensch genaamd, die niet met zekeren hoogmoed genot heeft gehad van de kennis, wier verkrijging hem vele tranen op ſchool gekost heeft? Het kind, nu, kent reeds dit genoegen, wanneer hij gemagtigd wordt om datgeen te onderwijzen, hetwelk hij geleerd heeft, hij doet het met even veel vermaak als een meester er tegenzin in heeft. Ik zeg zelfs meer, hij doet het beter, want nader bij

(1) B.

bij de moeijelijkheid zijnde, kent hij het middel beter om dezelve te overwinnen. Hij weet zijne les niet beter dan zijn meester, maar hij weet ze anders; hij kent ze naar mate zijner bevatting en jaren, en draagt ze op deze wijze aan een' ander' over.

Alle moeders, die kinderen van verschillende jaren hebben, hebben opgemerkt, hoeveel zij houden van elkander te vermanen, te corrigeren, en hoezeer de groote, met eene soort van bescherming en goedaardigheid, zich over de onhandigheden der kleine verheugen. In arme huisgezinnen voeden de kinderen zich zelven op, bezorgen, kleeden en onderwijzen elkander, terwijl hunne ouders zich met hunnen beroepsarbeid bezig houden.

Het is vreemd, dat een schouwspel, hetwelk de geheele wereld dagelijks voor oogen heeft, niet eerder het denkbeeld heeft doen geboren worden, om hetzelve op de openbare opvoeding toe te passen. Ik herinner mij, dat ik in jonger jaren eens den Abt DE TERSAN, beroemd' en zedig' geleerden, raad vraagde, nopens een moeijelijk stuk van oudheidkunde; hij antwoordde mij: „ Indien gij dit onderwerp wel wilt kennen, schrijf er dan over."

Dit zeggen, hetwelk eenigzins paradox schijnt, bevat toch veel waarheid. Inderdaad, het belang dat men in eene zaak stelt, welke men moet onderwijzen, noodzaakt om dezelve grondig te be-

beoefenen, en doet de moeite vergeten, welke het onderzoek kost. Een kind, aan hetwelk men een ander te onderwijzen geeft, zal alleen zijne les gaan leeren om ze des te beter aan zijnen makker te onderwijzen, terwijl hij ze buitendien welligt zou verzuimd hebben. — Deze leerwijze heeft daarenboven het voordeel, dat zij eene soort van toevoorzigt van den eenen over den anderen daarstelt, en dus het algemeen toevoorzigt gemakkelijker maakt.

VI. HOOFD.

VI. HOOFDSTUK.

BENOEMING DER ONDERWIJZERS EN ADSISTENT-ONDERWIJZERS (1).

Het is van de benoeming tot deze beide werkzaamheden, dat de vorderingen, welke de klassen kunnen maken, veel afhangen, en het is de pligt der schoolmeesters om zorg te dragen, dat de kinderen, die daartoe geroepen worden, in staat zijn dezelve wel te vervullen. Zij zijn voor de geheele klasse, hetgeen de voogd voor een enkel kind is. Hun post bestaat hierin, dat zij de oogen op hunne leerlingen gevestigd houden, terwijl zij leeren, hen daarna laten opzeggen, te gepasten tijde hen, die feilen, vermanen, de zwakke aanmoedigen, de tragen opwekken; om op deze wijze de vorderingen van allen te bespoedigen.

Bij de eerste vorming eener school, wordt de *teacher*, of onderwijzer, door de kinderen zelve gekozen, die gewoonlijk dengenen kennen die meer dan zij weet, en die het geschiktste is om hen te onderwijzen, maar daarna geschieden de benoemingen op aanwijzing van den onderwijzer van elke klasse. Deze kiest dan het kind, hetwelk hem het best kan helpen, als adsistent, en zoo dra hij in eene andere klasse overgaat, vervangt de adsistent hem als onderwijzer en kiest, op zijne beurt, wéder een' medearbeider. De onderwijzers, welke geen overleg of ijver in hunne werkzaamheden betoonen, moeten dadelijk in eene hoogere klasse geplaatst worden, en er behoort eene nieuwe keuze te geschieden. Eene bedenking is tegen deze manier geopperd, namelijk, dat de kinderen, welke den post van onderwijzer in hunne klasse moeten waarnemen, tot dat er een nieuw voorwerp gevormd is, geschikt om hem te vervangen, hetgeen bijna zes maanden duurt, daardoor hunnen tijd verliezen en geene vorderingen maken; maar het is integendeel gemakkelijk te zien, dat deze oefening hen zoo zeer in de uitgestrektheid der kundigheden hunner klasse, welke zeer nabij datgeen komt, hetwelk zij daarna moeten leeren, versterkt, dat zij zich spoedig de lessen der volgende klasse eigen maken. Men merkt inderdaad op, dat het kind, hetwelk onderwijzer geweest is, in zeer korten tijd die van de hoogere klasse inhaalt, en dat hij, bij slot, even schielijk als de anderen het einde van het onderwijs bereikt. Buitendien is het de gewoonte, dat de schoolmeester de onderwijzers, die geschikter en oppassender dan de andere kinderen zijn, toestaat om de boeken der hoogere klassen mede naar huis te nemen, die zij in hunne verloren oogenblikken bestuderen, en welke zij dus slechts enkele keeren behoeven op te zeggen.

In eene wel ingerigte school moet elk kind van eene hoogere klasse in staat zijn eene lagere te besturen. Maar alzoo, buiten de kundigheden, de kunst

(1) B. en L.

kunst van te onderwijzen ook daarbij vereischt wordt, is er slechts een zeker getal kinderen dat daartoe bij voorkeur kan gekozen worden. De onderwijzers geven aan hunne klasse de les op, welke zij op iederen bepaalden tijd moet leeren. De lessen moeten zeer kort zijn, om schielijk geleerd en opgezegd te kunnen worden, en om de aandacht niet door eene lange studie te vermoeijen.

Men ziet ook dat zij veel ligter tien korte lessen leeren dan twee lange, en dat zij dezelve beter onthouden. Zoo spoedig nu de kinderen den noodigen tijd op hunne banken gebleven zijn, plaatsen zij zich in eenen kring, zoo als het op het plan is aangetoond, en houden de handen, waarin zij het boek op de les geopend hebben, op den rug; de onderwijzer geeft dan een teeken met de hand, en op dit teeken brengen al de kinderen de boeken voor zich. De onderwijzer zegt: *begint;* de eerste van de klasse zegt dan de eerste woorden van de les op, tot dat de onderwijzer den volgenden oproept, en deze vervolgt dan tot dat de onderwijzer den derden aanspreekt, ten zij hij zegt: *houdt op*, en dan staat alles stil. Dikwerf doet de onderwijzer een kind afbreken, om de les door eenen anderen die niet onmiddellijk op hem volgt, te laten vervolgen, hetwelk allen verpligt om aandachtig te wezen; maar iets dat hen nog meer daartoe noodzaakt, is de vrijheid, die zij hebben, om elkander te verbeteren als zij slecht opzeggen, of

of aarzelen. Dan neemt het kind, hetwelk den anderen verbeterd heeft, deszelfs plaats in, en wint zoo vele plaatsen als er kinderen tusschen hem en dengenen zijn, welken hij verbeterd heeft, ten zij er meerder zijn, die het woord gevraagd hebben om dezelfde verbetering te doen. Deze gewoonte houdt de geheele klasse levendig, en maakt waarlijk een spel van hetgeen anders eene moeijelijke en ernstige oefening is. Zij verwijdert die slaperigheid, dat verlies van tijd, en die menigvuldige onoplettendheden, welke in de oude scholen plaats hebben.

Als de les eens opgezegd is, en goed gekend wordt, dat is, wanneer slechts drie kinderen eene fout gehad hebben, keert de klasse naar hare bank terug om eene andere les te leeren; zoo niet, keert ze ook terug, maar om dezelfde les te bestuderen, en doet dit, zoo lang, tot dat dezelve volkomen gekend wordt.

Op deze wijze gaan alle kinderen gelijk voort, en er is geen een, die niet, even onderwezen als de andere, de school verlaat.

De regel, welken de onderwijzers en de schoolmeesters in acht moeten nemen is deze: dat de opgegeven lessen, in welke klassen dit ook zijn moge, het zij dat dezelve in woorden, regels of phrasen bestaan, niet meer dan tien minuten kunnen kosten om te onthouden; zoo dat er geen oogenblik voor den leerling en voor den meester verloren gaat. Een der voornaamste pligten van de onderwijzers is, een register te houden, waar zij

zij de namen dergenen op schrijven die weg blijven, laat school komen, slecht oppassen, of ontevreden naar de vermaningen luisteren. Ditzelfde register moet insgelijks de namen behelzen dergenen die belooning of bevordering verdienen; alle dagen, na het eindigen van de school, wordt het aan den opzigter ter hand gesteld, die alle klassen nagaat, en een algemeen verslag aan den schoolmeester doet.

De onderwijzer draagt tevens zorg, om op de kaarten of boeken, die in zijne klasse gebruikt worden, den dag te teekenen, waarop dezelve begonnen zijn, en de staat dezer boeken, met die der registers vergeleken, geeft den waren staat der leerlingen en hunner vorderingen op. Deze registers, of staten, moeten op gedrukte lijsten geschreven worden, zoo dat men niets dan den naam van den leerling, dien de aanmerking betreft, heeft in te vullen; dat schielijk kan geschieden.

Dit middel dient te gelijken tijde, om aan de kinderen-onderwijzers, orde en het voeren eener administratie te leeren, en aan den schoolmeester, om zich rekenschap der vorderingen van elke klasse en van den staat der geheele school te geven.

VII. HOOFD-

VII. HOOFDSTUK.

VERDEELING VAN HET WERK. — OEFENINGEN, WELKE AAN ALLE KLASSEN GEMEEN ZIJN.

Al de kinderen moeten des ochtends, te negen en des namiddags te twee uren op school zijn. — Binnen komende, hangen zij hunne hoeden of mutsen met een' band over de borst op den rug (1), zoo dat er bij het uitgaan geene verwarring in het krijgen der hoeden kan plaats hebben, hetwelk meestal in groote scholen het geval is.

Met klokslag schelt de meester, of, bij zijn afzijn, de eerste plaatsvervanger, eenmaal, en alle kinderen schikken zich, klasse bij klasse, in drie gelederen, in een' halven cirkel om den lessenaar van den schoolmeester (2). De jongste opzigter begint een kort gebed, van hetwelk de geheele school elke zinsnede telkens herhaalt. Bij het tweede schellen breken de kinderen den kring, zwenken links en regts, en plaatsen zich, elkander geregeld volgende, op de banken, die aan iedere hunner klassen behooren. — Wanneer de ruimte niet toelaat, dat alle kinderen zitten, zijn de klassen in even en oneven verdeeld, en de schoolmeester, of zijn plaatsvervanger, beveelt aan eene der reeksen om op te staan en de lessen op te zeggen.

VIII. HOOFD-

(1) L.
(2) B.

VIII. HOOFDSTUK.

OEFENING IN DE VERSCHILLENDE KLASSEN.

Eerste Klasse.

Deze klasse bestaat uit de allerkleinste kinderen, die volstrekt niets weten, en aan welke men het *a b c* moet onderwijzen, en de gebeden leeren opzeggen. Zij is gezeten op de twee zijbanken, in het 'plan aangewezen, en voor welke tafeltjes, met zand bestrooid, geplaatst zijn. Daar ieder dezer kinderen afzonderlijk moet onderwezen worden, kunnen er hoogstens twintig aan eenen onderwijzer worden gegeven.

Het eerste werk is, hun de letters te leeren, en hiertoe bedient men zich van eene vernuftige uitvinding (1), daarin bestaande: dat men de kinderen de letters laat trekken op eene breede zwarte tafel, welke voor hen als een lessenaar geplaatst, en ligt met droog zand bestrooid, is. De onderwijzer trekt met zijnen vinger de eerste letter, en doet het kind dezelve dadelijk natrekken en noemen; hierdoor leert hij zonder eenige kosten lezen en schrijven, de letters te gelijken tijde onderscheiden en trekken, en vereenigt dus twee handelingen, waarvan de eene ligchamelijk en

(1) B en L.

en de andere verstandelijk is, welke men altijd gewoon was van elkander af te scheiden.

Na de letter, welke het kind getrokken heeft, verbeterd te hebben, wordt het zand gelijk gemaakt; en de oppervlakte bevindt zich in staat om eenen nieuwen indruk te ontvangen, hetwelk tijd, papier, pennen en ink uitwint, en bovenal die verstrooijingen voorkomt, waardoor het kind belet wordt acht te geven op hetgeen het doet. Nadat men aan de kinderen alle letters, zoo groote als kleine, heeft doen schrijven en uitspreken, geeft men hun eene groote kaart, waarop het geheele alphabeth staat, en zij moeten dan de letters naar die kaart uitspreken, en op het zand schrijven, waardoor dezelve eindelijk geheel en al in hun hoofd gerangschikt worden. De onderwijzer ondervraagt hen beurtelings, en het is dan dat reeds in deze klasse het algemeene grondbeginsel der schole in werking gebragt wordt, het bevorderen of terugzetten, namelijk, naar mate van den graad hunner kunde en vordering. Men berekent} dat de kinderen ongeveer drie weken noodig hebben om al de letters goed te kennen, en ten hoogste zes weken om dezelve te schrijven. Wanneer zij meermalen het alphabeth naar de kaart hebben afgeschreven, moet men dezelve wegnemen en hen de letters uit het hoofd laten schrijven, tot dat men weet dat zij dezelve alle goed kennen; op dezelfde wijze moet men voortgaan om hen eenige enkele lettergrepen, als ba, be, bi te laten schrijven, herkennen of uitspreken,

ken, welke zij even zoo moeten namaken en ſpellen: maar men behoort altijd zorg te dragen, hun geene nieuwe lesſen op te geven, alvorens zij de oude volmaakt kennen.

Alleen om hen niet te lang bezig te houden en te vermoeijen, moet men dezelve nu en dan, door het van buiten leeren der gebeden, en van den Catechismus laten afwisſelen. Men moet hen dan ſlechts drie of vier woorden laten opzeggen en dikwerf in de rede vallen, om een' ander' te doen voortgaan, ten einde verzekerd te wezen dat zij alle oplettend zijn, en niet werktuigelijk herhalen hetgeen zij zoo even gehoord hebben. Dit elementair onderwijs duurt ten hoogſte drie maanden voor de minst bevattelijke kinderen.

De manier van op zand te ſchrijven, welke de aandacht der kinderen bezig houdt, hen vermaakt en vele kosten in de openbare ſcholen beſpaart, is geene uitvinding van den Eerw. Heer BELL, maar hij is de eerſte die dezelve op de Europeſche ſcholen heeft toegepast.

Hij vond dezelve in de *Oost-Indien*, ſedert onheugelijken tijd in zwang. PEDRO DE LA VALLE ſpreekt er dikwijls van. Het nieuwe testament ſtelt ons den Zaligmaker voor, bezig met zijnen vinger op het zand te ſchrijven, toen de Pharizeërs hem de overſpelige vrouw toevoerden.

Twee-

Tweede Klasſe.

Als de kinderen in deze klasſe gekomen zijn, reeds al de letters, en het maken van eene lettergreep kennen, moet men hun kaarten in de handen geven, waarop de lettergrepen van ſlechts twee letters ſtaan; deze moeten zij ſpellen, en met eene griffel op kleine leijen ſchrijven, die zij om den hals hebben hangen (1). De onderwijzer ondervraagt hen over elke enkele lettergreep; hij vraagt, bij voorbeeld, aan den eenen *mo* en het kind moet hetzelve dadelijk op de lei ſchrijven en daarna ſpellen.

Alzoo nu de andere niet weten, welke lettergreep zij op hunne beurt moeten ſpellen, zullen zij altijd op die letten, welke hun voorganger uitſpreekt, om dadelijk te kunnen volgen. Men gaat nu en dan in deze klasſe nog voort om hen op zand te laten ſchrijven, maar dan met meer naauwkeurigheid, en zich meer daarop toeleggende om de lettergrepen goed te laten vormen, tot dat de kinderen in ſtaat zijn dezelve op de lei te ſchrijven. Deze lei moet ongeveer acht duimen lang en vier duimen breed zijn, en bovenaan een gegraveerd en duurzaam alphabeth bevatten, hetwelk dus altijd onder het oog der kinderen is. De lesſen in het rekenen bepalen zich in deze klasſe nog tot de kennis der cijfers, en tot

(1) B. en L.

tot het maken van getalen onder de honderd, door de vereeniging van twee cijfers. Het voorname punt is hier ook, gelijk in de eerste klasse, geene lettergreep over te slaan, voor dat de kinderen den vorm en de uitspraak daarvan volmaakt kennen.

De oude manier verpligtte de kinderen, om de woorden in diervoege te spellen, dat zij, met de eerste lettergrepen beginnende, altijd de voorgaande bij de volgende herhaalden: b, v, in het woord *syllabe*, zeide men *s*, *y*, *l* syl, *l*, *a* *la*, sylla *b*, *e*, *be*, syllabe, hetwelk zeer veel tijds wegneemt, de kinderen vermoeit, onoplettend maakt, en hunne vorderingen eerder terug houdt, dan voortzet.

De nieuwe manier integendeel, terwijl zij aan de kinderen eene volmaakte kennis van alle lettergrepen geeft, maakt dat de woorden voor hen slechts eene tezamenstelling van twee, drie of vier lettergrepen zijn, die zij slechts te verdeelen hebben om ze te kennen en dadelijk te spellen. Zij bevinden dat zij kunnen lezen, wanneer zij de lettergrepen kennen, zoo als men dansen kan, wanneer men de passen weet. Het zijn de gronden der gronden, en de gang is geevenredigd aan de vatbaarheid der kinderen en aan den graad van aandacht die zij bezitten. Deze manier vergunt tevens het schrijven met het lezen te laten zamengaan, want het is niet moeijelijker om eene lettergreep te schrijven, waarvan men de letters ziet, dan dezelve uit te spreken wanneer men ze kent.

Derde Klasse.

Wanneer men zoo ver gekomen is, dat de kinderen de lettergrepen van twee letters kennen, moet men hen op eene derde kaart de lettergrepen van drie letters onderwijzen, en hen de lettergrepen van de vorige klasse, onder het voorzeggen daarvan, laten schrijven, zonder hen die kaart te laten — ten einde altijd overtuigd te zijn, dat zij, de nieuwe les leerende, de oude niet vergeten. Eene lettergreep voorgezegd hebbende, ziet de onderwijzer de leijen na, en wanneer hij er geene fouten in vindt, beveelt hij de leijen uit te wisschen, en zegt eene andere les voor. Even zoo doet hij met de cijfers. Men dient in acht te nemen, dat deze bevelen zooveel mogelijk gelijktijdig, en als in eenen militairen troep worden uitgevoerd; deze naauwkeurigheid bespaart tijd, en gewent de kinderen aan orde, naauwgezetheid en aandacht.

Vierde Klasse.

Deze klasse, die reeds de lettergrepen van twee en drie letters, en de zamengestelde getalen tot de honderd toe, kent, moet de kaarten, welke lettergrepen en woorden van vier letters behelzen, lezen en beoefenen. — Zij moet onder het voor-

voorzeggen van den onderwijzer de lettergrepen en woorden, welke zij in de vorige geleerd heeft, fchrijven.

Bij deze gewone oefening voegt zij de antwoorden uit den Catechismus, en het opzeggen der in de fchool gebruikelijke gebeden.

Vijfde Klasfe.

Het is in deze klasfe dat men het lezen der woorden begint, welke als de optelling van verfcheidene lettergrepen befchouwd worden en welke ieder leerling langzaam, lettergreep voor lettergreep, moet opzeggen en daarna fpellen; men vraagt, bij voorbeeld, aan een kind het woord deugd, dan zegt hij langzaam: deugd, en fpelt d, e, u, g, d; onderwijzer, on, der, wij, zer; men ziet dat zijne bevatting niet belemmerd wordt door eene nuttelooze herhaling der eerfte lettergreep, en dat hij zich gewent de woorden uitéén te zetten, zonder verpligt te zijn, om aan iets anders te denken. Hij komt fchielijker en met mindere moeite tot zijn doel. Even zoo is het gelegen met het fchrijven en de zamenvoeging der cijfers, welke men in deze klasfe tot boven de honderd, en tot het begin der breuken moet uitftrekken; intusfchen zorge men altijd, dat lezen, fchrijven en rekenen te zamen gaan.

Zes-

Zesde Klasfe.

Deze klasfe moet ver genoeg gevorderd zijn om in boeken te kunnen lezen, welke in een kort begrip van den Bijbel, in een' ligten Catechismus, in eenige verzameling van denkbeelden der Ouden en eenige zedelijke verhalen beftaan kunnen. Men heeft tot dit gebruik in *Engeland* een kort begrip van den Bijbel gemaakt, waarin de voornaamfte zaken eenvoudig en zonder nuttelooze bijvoeging voorgefteld zijn, zoodanig dat hetzelve beknopte vragen oplevert, aan welker beantwoording de kinderen zich ligt gewennen. Het is in deze klasfe, dat de kinderen kunstmatig moeten leeren lezen, optelling en aftrekking op de leijen maken, en beginnen moeten met op papier te fchrijven (1).

De onderwijzer moet ook hier vooral opletten, om, bij het lezen, de kinderen meermalen in de rede te vallen en onvoorziens eenen anderen te laten voortgaan, ten einde zich alzoo te verzekeren, dat alle aandachtig zijn, en den draad der les volgen.

Ik zal in geene meerdere bijzonderheden omtrent de

(1) Uit zuinigheid bedient men zich, in de fcholen in *Engeland*, van gevernist carton papier, hetwelk zeer goed ink houdt, en waarop men al het gefchrevene met een weinig water uitwischt. Deze manier doet een der grootfte kosten der fcholen vermijden.

de bekende graden van onderwijs treden, die in de andere klassen volgen, en die volgens hetzelfde stelsel zeer ver kunnen worden uitgestrekt. Ik zal even min de manier van onderwijs in het rekenen van den Heer LANCASTER opgeven, omdat ik van oordeel ben dat er in *Frankrijk* en *Duitschland* vele andere bestaan, die bijna even goed zijn, en welke men meer gewoon is te onderwijzen.

Alleen zal ik er bijvoegen, dat, hoezeer ik dezen leertrant in het algemeen voor goed houde, om aan de kinderen alle elementaire regels te leeren, ik echter van oordeel ben, dat dezelve voor meer gevorderde oefening onvoldoende is. Wanneer men tot eene zekere hoogte in de kennis der letteren gekomen is, zijn het alleen oefening, stilte en aandacht, welke vorderingen doen maken. De tijd maakt het verstand rijp; de eeuwigdurende beweging, de militaire exercitie, welke aan de eerste graden der wetenschappen, als aan den wapenhandel, kan betamen, is naderhand eene zwarigheid voor de ontwikkeling der denkbeelden. —

Ondertusschen antwoorden zij, die voor dezen leertrant in de klassieke studien en de hooge Mathesis partij trekken, met juistheid op deze bedenking, dat niets belet om de kinderen een behoorlijken tijd te laten studeren, en aan de repetitiën dien vorm te geven, welken men voor den besten houdt; maar dat in allen gevalle door kinderen de onderwijzers te laten zijn, de zwaarste

ste en bijna eenigste kosten der scholen die *van het locaal en der meesters* worden bespaard, en dat dan de geheele middelstand der maatschappij, bijna zonder kosten, eenen trap van kunde kan bereiken, welke tot nogtoe slechts het deel van rijke of gegoede lieden was. Deze bedenking is van veel gewigts, in eenen tijd waarin vele lieden, door de omstandigheden arm geworden, verpligt zijn van eene opvoeding af te zien, welke aan den voormaligen staat hunner kinderen zou gepast hebben, en welke zou strekken kunnen om zich voordeelig te plaatsen. — Inderdaad, het zijn niet de groote Heeren of het gemeen, welke den grondslag der maatschappij uitmaken, het is de middelstand, waaruit Regtsgeleerden, Geneesheeren, Onderwijzers, Geestelijken voortkomen, en die derhalve in hunne handen de fortuin, de gezondheid, de opvoeding en de geheimen der huisgezinnen hebben. Hoe meerder verlichting en deugd in deze klasse heerscht, des te beter zullen de maatschappelijke belangen verzekerd zijn. Er is in *Edimburg* een Collegie, waarin het Grieksch, het Latijn, de Geschiedenis, en de hooge Mathesis, volgens dezen leertrant onderwezen wordt, en het gevolg schijnt volmaakt te zijn. Ook te *Londen* is er een, volgens hetzelfde beginsel, onder het bestuur van den Heer MATHESON, opgerigt. Er zijn 250 kinderen, en het onderwijs, al de boeken er onder begrepen, bedraagt eenen schel-

ſchelling in de week, of ongeveer twee guinjes in het jaar.

Deze koſten zouden nog tot de helft verminderd worden, indien de meeſter 500 leerlingen had, welke zijne ſchool kan bevatten. — Er is onlangs een openlijk examen van dezelve geweeſt, en men was verwonderd over de kunde dier kinderen, en voornamelijk over de gelijkheid hunner vorderingen.

IX. HOOFDSTUK.

OPVOEDING DER MEISJES.

Indien het ſtelſel van opvoeding, hetwelk wij aanbieden, voordeelig is voor de jongens, door hen ſchielijk en, als het ware, ſpelende te leeren, hetgeen voor een' man nuttig is te weten, zoo is hetzelve nog gewigtiger voor de dochters van arme lieden, alzoo hare fortuin geheel afhangt van de kundigheden die zij verwerven, en de dienſten welke zij in de huizen doen kunnen, in welke zij zich verhuren. Met uitzondering van de gemeene dienſtmaagd, welke in een groot huis geheel bezig is met water te putten, de gangen te ſchrobben, en naauwelijks al haar werk af kan doen, is er niet een dienſt, die niet aan eene meid den tijd laat om te naaijen, te werken, en die haar niet veel voordeel zou opleveren, indien zij haren tijd tuſſchen de zorg voor het huishouden, de opvoeding der kleine kinderen en het bezorgen van het linnen in de kaſſen kan verdeelen. Eene vrouw kan dan veel verdienen, en veel voor hare meeſters bezuinigen, die zonder haar twee meiden zouden noodig hebben.

In weinig beſchaafde landen, of in de koloniën, hebben de rijke lieden een groot aantal bedienden; zekerlijk omdat zij het vermogen bezitten van hen te onderhouden, maar ook omdat de dienſtboden de kunſt niet verſtaan van hen te bedienen. Men moet alsdan door de menigte de

hoedanigheid aanvullen. Ieder weet niets meer dan de zaak waarop hij zich heeft toegelegd, de een kan hout zagen, de andere wasfchen.

Deze menigte, die dan onderling het werk verdeelt, hetwelk één zou kunnen doen, gelijkt veel naar de foort van muzijk, welke bij eenige groote Heeren in *Rusland* gebruikelijk is, alwaar ieder muzikant flechts éénen toon kent.

Een is de *f* † van den Graaf . . . . de ander de *b mol* van den Hertog . . . . Als een dezer ongelukkige notenmakers uit zijnen dienst wordt gezonden, kan hij geen anderen bekomen, tenzij het toeval wille, dat er een dergelijke toon in een ander huis open is, of dat hij den moed heeft eenen anderen toon te leeren; en het is altijd moeijelijk iets te leeren als men 50 jaren oud is, al ware het flechts eene muzijk-noot. De verdeeling van het werk, door de huishoudkundigen, met reden geroemd, is inderdaad zeer voordeelig in den land-arbeid, of in de fabrijken, waarin de geheele tijd befteed wordt, maar zij is de bron van ledigganag en ongeregeldheid, in de andere toeftanden van het leven.

De meisjes-fcholen, welke het onderwijs in de verfchillende bezigheden van het huishouden bevatten, moeten eene andere verdeeling in de uren van den arbeid hebben. Het fchijnt voegzaam om den ochtend, wanneer het lichter is, aan de handwerken, en den avond aan het lezen en fchrijven te befteden. De klasfen moeten ook minder

der talrijk zijn, om haar met meerder gemak te kunnen onderwijzen.

Zoo fpoedig deze kinderen ver genoeg gevorderd zijn, om volmaakt eenig werk uit te voeren, als zoomen, hemden te naaijen, merken, ftoppen, enz., is het waarfchijnlijk dat de bewoners van de nabuurfchap hun bij voorkeur werk zouden geven, en de ouders zouden het genoegen hebben, hunne kinderen binnen kort kundigheden te zien verkrijgen, en van hunne kundigheden voordeel te zien trekken. Het is te wenfchen, dat zich overal, gelijk in *Engeland*, Gezelfchappen van Dames, in de ftad of op het land vereenigen, ten einde dikwerf die fcholen op te nemen, en zelve te zien of de kinderen in zoo vele klasfen verdeeld zijn, als voor hun onderwijs noodig is, of de meesteresfen haren pligt doen, of zij de belooningen ontvangen, waarop zij aanfpraak hebben, en of men aan de fchool de naalden, en het noodige goed bezorgt, om de kleine meisjes te onderwijzen.

Overigens is alles, wat den leertrant en de inrigting der fcholen betreft, gelijk aan die der jongens.

 X. HOOFD-

X. HOOFDSTUK.

GODSDIENST EN ZEDEKUNDE.

De Zedekunde is de algemeene taal der volkeren, de algemeene band der menfchen, en de Heilige Schrift is het boek der Zedekunde. Er moest dus in *Europa* geene fchool opgerigt worden, die niet op de eeuwige voorfchriften van dit Goddelijke boek gegrond ware, die niet uit hetzelve hare voorbeelden, hare leer en hare lesfen puttede.

Deze eerfte grondflag, eenmaal aangenomen zijnde, zou het gemakkelijk zijn om de manier van onderwijs aan de beginfelen van den heerfchenden Godsdienst, en aan het inachtnemen der leere welke men wil aanmoedigen, te onderwerpen. Er is te midden van *Londen*, eene fchool, alleen uit kinderen van den Katholijken Godsdienst beftaande, die, volgens de leerwijze van den Heer LANCASTER worden opgevoed, aan welke men flechts de gebruiken der Roomfche Kerk heeft toegevoegd. Dit zoude even zoo kunnen gefchieden in die landen, waarin die eeredienst uitfluitend of flechts heerfchend was.

Wat de andere betreft, zou men de fcholen, volgens de oorfpronkelijke inftelling kunnen laten beftaan, om de kinderen van verfchillende gezindheden te vereenigen. Deze loop wordt in *Engeland* gevolgd, zonder berekend te wezen, maar door den aard zelven der verfchillende meeningen,

gen, welke in dat land toegelaten zijn. Inderdaad, toen de Heer LANCASTER het denkbeeld opvatte, en ten uitvoer bragt, om de weldaad der opvoeding uit te breiden, zou hij zijn oogmerk geheel hebben gemist, indien hij zich tot kinderen zijner gezindheid bepaald had, of anderen zijne leer had willen onderwijzen. Hij dacht met reden, dat, om eene groote ontwikkeling aan zijne inrigting te geven, dezelve voor ieder gefchikt moest zijn; dat, daar hij niet in de bijzonderheden van elken Godsdienst treden kon, hij zich tot het onderwijs van den grondflag van allen bepalen moest. Offchoon men in zijne fcholen het woord Godsdienst niet uitfpreekt, komen de kinderen toch zeer godsdienftig uit dezelve, en de meefte hunner behooren zelfs tot de Anglicaanfche Kerk, zonder dat men ooit getracht heeft profelijten van hen te maken. Zonder twijfel hebben de hoofden van den heerfchenden Godsdienst het onderwijs te dien opzigte niet voldoende gevonden, en bij voorkeur de fcholen van den Eerw BELL aangemoedigd, zoo als wij boven gezegd hebben, waarin men, buiten de algemeene voorfchriften van het Evangelie, nog de artikels en leerftellingen der Anglicaanfche Kerk gevoegd heeft. Zij hebben zeer wel gedaan, en dezelfde bijvoegingen, met betrekking tot elken eeredienst, zouden even zoo plaats kunnen hebben in de Protestantfche landen van het Noorden, in de Roomfche Staten, en in diegenen wel-

welke den Griekſchen Ritus volgen. De grond van de leerwijze kent geene gebruiken, maar weigert ook geene.

Wat *Frankrijk* betreft, zoo is het erkend, en de omwenteling heeft dit denkbeeld niet verminderd, dat de kinderen in de Godsdienſtige begrippen hunner ouderen moeten opgevoed worden; zij zelve, die er niet veel werk van maken, of zich daartegen verzet hebben, wenſchen, dat hunne kinderen die begrippen verkrijgen, en het is dikwerf de zaak waar zij het meeſte acht op ſlaan.

Deze geſchiktheid is eene goede omſtandigheid voor de opvoeding van het volgende geſlacht; maar er is eene die nog voordeeliger is, de gelijkheid namelijk van het geloof. Men kent bij ons ſlechts twee ſoorten van menſchen, zij die in het geheel geenen Godsdienst hebben of zij die den heerſchenden Godsdienst volgen. Met uitzondering van een klein getal Proteſtanten, die ook zeer getrouw aan hunnen Godsdienst zijn, vindt men die menigte van ſekten niet, welke discuteren, en met elkander twisten over verſchillen, welke dikwerf zeer zwak zijn, maar die toch eene bepaalde afſcheiding, eenen nieuwen omtrek maken; er is bij ons ijver of onverſchilligheid, zelden onderzoek, niemand denkt er op om zich te overtuigen van hetgeen hij gelooven moet, en het geloof van den kolenbrander gaat rustig eenen gelijken tred met de zorgeloosheid van den wilde.

In

In een dergelijk land is het dus niet moeijelijk om het waarnemen van Godsdienſtige pligten, in de opvoeding daar te ſtellen, omdat dit aan velen behaagt en niemand beleedigt. In *Engeland* volgen, gelijk wij gezegd hebben, alleen de ſcholen van den Eerw. BELL, de leerſtellingen der Engelſche Kerk; in die van den Heer LANCASTER, laat men aan de ouders vrij daaromtrent te handelen zoo als zij goedvinden, en dit heeft geene zwarigheid in, omdat de kinderen, te huis komende, altijd den eenen of anderen Godsdienst vinden.

In *Frankrijk* zouden er velen zijn die er in het geheel geenen aantroffen, en daarenboven heeft de arme boer, die den tijd of de noodige kunde niet bezit om zijnen zoon het a, b, c te leeren, dezelve nog veel minder om hem den Catechismus te onderwijzen. Ik ben dus van oordeel dat de eerſte grondbeginſelen van den Godsdienst in alle armen-ſcholen moeten geleerd worden, die wij voorſtellen, en dat zij een gedeelte der opvoeding moeten uitmaken. — De manier van onderwijs zal te dezen opzigte van de middelen afhangen, die men in de verſchillende Bisdommen zal aannemen. —

Wat de departementen aangaat, waar vele Proteſtanten zijn, zou het geſchikt wezen, bijzondere ſcholen voor hen aan te leggen, zoo als zulks in *Engeland* plaats heeft.

 XI. HOOFD-

XI. HOOFDSTUK.

VAN BELOONINGEN EN STRAFFEN.

Vrees en hoop, ſmart en vermaak, ſtraffen en beloomingen, dit zijn de groote drijfveren der menſchen kinderen, en der volwasſenen, in dit korte leven. Eerst aan onze ouders dan aan onze opvoeders onderworpen, gaan wij daarna over in de handen van het noodlot, hetwelk, dikwerf blind, het goede vernietigt of het kwade herſtelt, hetwelk ons de opvoeding gedaan heeft, ten minſte zijn wij nooit zoo zeer meester van hetzelve als men van ons in onze jeugd geweest is.

De kindschheid is de ſtelligſte tijd van het leven, en zou de gelukkigſte kunnen zijn, als zij, aan welke dezelve toevertrouwd wordt, de werkzaamheden, waarmede zij belast zijn, met zorgvuldigheid konden of wilden vervullen. Tot dat einde moesten zij zich meerder toeleggen om de fouten te ſtraffen dan dezelve voor te komen; liever het goede aanmoedigen dan het kwade tegen gaan, minder van de kinderen eene moeijelijke oefening vorderen, dan dezelve gemakkelijk en aangenaam maken; en dit ſchijnt de nieuwe wijze van opvoeding mede te brengen. Inderdaad, het buitengewone toevoorzigt, hetwelk den geheelen tijd plaats heeft, verwijdert de gelegenheid en den wil van kwaad te doen; elk heeft zij-

zijnen leidsman, zijnen mentor bij zich, of wel is hij zelf mentor, dat hem te zeer in zijne eigen oogen verheft, om hem toe te laten van zich te vergeten. Hoe zou hij zich zelven vermanenswaardig durven betoonen, daar men hem het regt van te vermanen heeft toevertrouwd? Dit bijzonder toevoorzigt wordt onderhouden door de waakzaamheid van eenen onderwijzer over een klein aantal kinderen, en van den opzigter over de geheele ſchool. De kinderen zijn, als het ware, in elkander geſchakeld, en deelen alle in de afhankelijkheid en de oppermagt. De tucht valt hen minder zwaar, door de perſonen, die ze uitoefenen, de wetenſchap minder moeijelijk, door de manier waarop zij onderwezen wordt.

Dan alzoo er intusſchen trappen in het goede en het kwade zijn, heeft men belooningen en ſtraffen moeten bepalen; de eerſte beſtaan in bevordering tot hoogere klasſen, in de benoeming tot onderwijzer, opzigter, en in zekere geſchenken in geld, welke zekerlijk wel gering, maar toch geëvenredigd zijn aan den ouderdom en den toeſtand dier arme kinderen. De opvoeding, welke gewoonlijk zulk een groote last voor de ouders, en zulk een groot verdriet voor de kinderen is, is hier een genot voor beide: aan de ouders bezorgt zij een hulpmiddel voor de toekomst in de dienſten welke de kinderen hun verſchaffen kunnen; en voor de kinderen begint het reeds een hulpmiddel te wezen, wanneer zij het weten te verdienen. Deze geſchenken worden

 uit

uit het algemeene fonds genomen, waarbij al de kleine giften der vreemdelingen, welke de inrigting komen bezoeken, en der vermogende lieden uit de nabuurſchap, gevoegd worden. Dikwerf worden voor dit geld boeken aangekocht, welke men op een' bepaalden dag aan de kinderen, die zich het best gedragen hebben, ten geſchenke geeft, en die zij naar hunne woning medenemen. Het lezen derzelve bevestigt hen in hunne goede gezindheid, en heeft dikwerf invloed op hunne bekenden. Men houdt daarenboven een register, waarin de namen der kinderen, die het beste hebben opgepast, opgeteekend worden, en welke men op een' bepaalden dag van het jaar opleest. In de ſchool van *Liverpool* heeft men eene andere, niet minder goede gewoonte ingevoerd; de kinderen die in den loop hunner oefeningen hebben uitgemunt, worden tot leden *eener klasſe van verdienſten* benoemd, en na het volbrengen van hunnen leertijd ontvangen zij een getuigſchrift, hetwelk hun van nut is voor alle posten waarom zij naderhand mogten vragen.

Wat de ſtraffen betreft, deze beſtaan meestal in het verliezen van een' rang, het teruggaan in eene lagere klasſe, het alleen blijven zitten op eene bank, als de andere kinderen naar huis gaan, in het dragen van een lint om het hoofd, of van een papier waarop hun misſlag geſchreven ſtaat. Deze ſtraffen hebben plaats voor geringe fouten, zoo als voor het te laat ſchool komen, haveloos en morſig te zijn, ſlechte taal te voeren, onachtzaam, lui te zijn, of veel te praten; maar als de misſlagen van eene ergere natuur zijn, zoo als, bij voorbeeld, te liegen, te ſtelen, te vloeken, hunne makkers te ſlaan, brutaal aan de onderwijzers te antwoorden, worden de kinderen op het zwarte register opgeteekend, hetwelk de grove misdrijven bevat, en welke aan voorbeeldige ſtraffen onderworpen zijn, zoo als, gedurende de les, opgeſloten te worden, openlijk als een ſlecht voorwerp te worden opgenoemd, en eindelijk uit de ſchool gezet te worden. Deze verſchillende ſtraffen, waaraan de kinderen zich zelden blootſtellen, worden niet aan de willekeur der onderwijzers, zelfs niet aan de beſlisſing van den ſchoolmeester, overgelaten. Alle weken wordt er eene *Jury* van kinderen opgeroepen, welke uit al de opzigters, de onderwijzers en een aantal kinderen, door laatstgenoemde uit hunne verſchillende klasſen gekozen, zamengeſteld is. Deze *Jury* vergadert onder voorzitting van den ſchoolmeester, en, zoo mogelijk, in tegenwoordigheid van eenige Beſchermheeren van de Inrigting. Zij procedeert volgens dezelfde formen als de *Jurys* bij de hoven. Het aangeklaagde kind wordt voor dezelve gebragt, men leest de punten van beſchuldiging, en hij verdedigt zich, de kinderen welke reden hebben om hem te verontſchuldigen brengen dezelve te berde; daarna gaat men over tot de ſtemming; de meester neemt dezelve op, te beginnen met de eene zijde van den kring, en doet uitſpraak naar de

de beslissing der meerderheid. De ondervinding heeft geleerd, dat de kinderen in de uitoefening dezer functien, zoo voorbeeldeloos regtvaardig en oordeelkundig zijn, als men immer van bejaarde lieden zou kunnen verwachten; zij verkrijgen daardoor een denkbeeld van hunne eigene waarde, hetwelk zeer veel tot de verheffing hunner gevoelens bijdraagt.

Dit regtsgebied, hetwelk hun op deze wijze is toevertrouwd, verwijdert geheel en al een der grootste gebreken van de openbare en zelfs de bijzondere opvoeding, de gewoonte namelijk van te liegen, om zijne eigene fouten of die zijner makkers te verheelen. Men houdt den meester voor een wezen van eenen anderen aard, tegen welken men zich vereenigen en verdedigen moet, en die slechts de gelegenheid en het oogenblik om te straffen zoekt. Vandaar die in de jeugd zoo algemeene veinzerij, die coalitie van kinderen onder elkander, die trouw om elkander niet te verraden, welke zekerlijk in eenige opzigten goed is, maar welke, tot het uiterste gedreven, in eenen slechten geest, in eene revolutionaire strekking, in muiterij ontaart, en de zachte en deugdzame gevoelens in hun beginsel verstikt.

Indien het groote voordeel der openbare opvoeding daarin bestaat, dat zij een afbeeldsel der maatschappij voorstelt, de betrekkingen doet aanvangen, welke tusschen de menschen plaats hebben, dat zij de neiging tot hoogmoed, welke men in de bijzondere opvoeding aanneemt, vernietigt, dan moet,

moet, om dit voordeel volledig te maken, het wezenlijk afbeeldsel der zamenleving daarin te vinden zijn; en men treft hetzelve slechts zeer onvolmaakt aan in eene vereeniging van personen, welke aan den volstrekten wil van een eenigen, zonder eenige tusschenkomst, zonder eene schakel van de keten, onderworpen zijn. Indien integendeel, in dit aantal van gehoorzamenden, eenige op zekere trappen van het bewind geraken, leeren de andere de twee eenigste aanspraken in de wereld, op de magt en den eerbied, kennen: jaren en verdienste. Zoo wordt een regement, een bestuur, een gouvernement zamengesteld. De mogelijkheid om tot de uitoefening van het bewind toegelaten te worden, vermindert er het gewigt van; de wensch om daartoe te geraken moedigt den ijver aan; het gemakkelijk toevoorzigt van hem, die hetzelve uitoefent, komt den misslag voor, of neemt de gelegenheid weg van denzelven te begaan. Dit doorkruisen der onderscheidene belangen in deze kleine maatschappij, welke zoo veel naar de groote gelijkt, vernietigt die strekking tot haat en oproer tegen de meesters, welke bijna in alle scholen heerscht, en het is even zeldzaam in de scholen van BELL en LANCASTER, eenen schoolmeester aan te treffen, die gehaat wordt, als het zeldzaam is in de andere eenen te vinden die bemind wordt. Overigens is het aantal der kinderen, welke een meester in de andere scholen moet beheeren, te groot, dan dat hij met juistheid de straffen en beloonningen zou kunnen

nen uitdeelen, en niets ſtaat den kinderen, zoo wel als den volwasſenen, meerder tegen, dan het ontbreken van regtvaardigheid in deze uitdeeling.

Men geloove intusſchen niet, dat deze policie der kinderen onder elkander hen tot aanbrengers of tirannen van elkander make. Nergens beſtaat meerder eensgezindheid; meesters en leerlingen vereenigen zich in hunne ſpelen, zonder hartstogt of haat; en na het eindigen van den ſchooltijd, ſchijnen zij den ſtaat te vergeten dien elk hunner daarin heeft. En waarom zouden zij ook noodig hebben elkander aan te klagen? zij trachten elkander aan de oppermagt te onttrekken; zij regeren elkander: welk belang hebben zij om elkander bij te ſtaan of te benadeelen? zij toch beoordeelen elkander. Het zijn geene leerlingen, welke onder de plak van den meester beven, maar mededingers, bezig elkander voorbij te ſtreven. De arbeid is voor hen een ſpel, de kennis een wedſtrijd, de heerſchappij eene belooning.

XII. HOOFDSTUK.

RECAPITULATIE.

Algemeen beginſel der Leerwijze.

Onderwijs der kinderen door zich zelve.

INRIGTING.

1. Een ſchoolmeester voor de ganſche ſchool, hoe talrijk dezelve ook zij, aan wien opgelegd is het geheel gade te ſlaan, zich te verzekeren dat elk zijnen pligt doet, de belooningen en ſtraffen uit te deelen, de registers te houden, en dezelve aan de Beſchermheeren der inrigting, of aan de bevoegde Beſtuurders te onderwerpen.

2. Benoeming van twee plaatsvervangers van den ſchoolmeester, gekozen uit de kinderen die de meeste vorderingen gemaakt hebben, en het best in ſtaat zijn het opzigt over de geheele ſchool te houden.

3. Benoeming van kinderen-onderwijzers, volgens het aantal klasſen, en van adſiſtent-onderwijzers, om de lesſen te doen opzeggen, en iedere klasſe te beſturen.

4. Verdeeling van alle klasſen, in voogden en pupillen, opdat de kundigſte kinderen de andere hunne lesſen helpen leeren, en hen dezelve ligter maken.

ONDERWIJS.

Het Lezen.

1. Algemeene regel dat de lessen kort zijn en dikwijls vernieuwd worden.

2. Dat de lessen niet meer dan een kwartier uurs vereischen, om in de lagere klassen, en niet meer dan een half uur, om in de andere geleerd te worden.

3. Dat men geene les laat voorbijgaan, voor dat dezelve volkomen gekend zij.

4. Dat de lessen, volgens den graad van vordering in iedere klasse, letter voor letter, lettergreep voor lettergreep, woord voor woord, zin voor zin geleerd worden.

5. Dat de Catechismus vraag voor vraag geleerd worde.

6. Dat de kinderen niet meer de lettergrepen herhalen als zij spellen, maar dat zij de woorden in lettergrepen weten te verdeelen, en dezelve naar die verdeeling spellen.

Schrijven en Rekenen.

1. De kleine kinderen leeren eerst de letters en cijfers schrijven, door dezelve met den vinger op zand te trekken.

2. Daarna gaan zij over tot het kopiëren van geschrevene letters, insgelijks op zand, vervolgens schrijven zij diezelfde letters op leijen, en eindelijk op papier.

3. Zoo

3. Zoo ras zij goed kunnen spellen, en de woorden bij lettergrepen verdeelen, schrijven zij dezelve even zoo uit hun hoofd.

Bestuur.

1. De kinderen-onderwijzers en de adsistenten, houden een register van hetgeen elken dag is voorgevallen.

2. De meester houdt een register der grove misslagen, welke in den loop van iedere week begaan zijn, hetwelk men het zwarte boek noemt. Hij houdt insgelijks een register van de bijzondere vorderingen der kinderen.

Belooningen.

1. Gedurende het opzeggen der lessen, neemt ieder kind, hetwelk een ander verbetert, zijne plaats in.

2. Ieder kind dat zich boven zijne klasse verheft, en een' verhevener' rang bekomt, heeft de keus om in eene andere klasse over te gaan, of eenigen tijd onderwijzer in zijne klasse te blijven; hij heeft mede aanspraak op eenige geschenken, in geld, speelgoed of boeken.

Straffen.

1. De straffen voor ligte fouten bestaan in het verlies van rang in zijne klasse, in het afdalen tot eene lagere klasse, en het blijven na den school-

ſchooltijd, om eene vermaning te ontvangen, in het zitten op eene bijzondere bank, om in eene kamer gedurende de tusſchen-uren opgeſloten te worden.

2. De ſtraffen voor zwaardere misdrijven, beſtaan in het opſluiten in eene daartoe bepaalde plaats, in het dragen van een papier op het hoofd, waarop geſchreven ſtaat, dat men zich ſlecht gedragen heeft, en eindelijk in het verbannen van de ſchool.

3. De zware misſlagen worden door eene *Jury* van kinderen beoordeeld.

XIII. HOOFDSTUK.

TOEPASSING DER VOORGESTELDE LEERWIJZE OP DE ALGEMEENE OPVOEDING DER ARMEN-KINDEREN IN *EUROPA.*

Men heeft in de voorgaande hoofdſtukken de bijzonderheden der in *Engeland* aangenomene leerwijze leeren kennen. Men heeft kunnen beoordeelen, hoe ligt en weinig kostbaar dezelve zij en hoe ſpoedig dezelve vordert. De eenigſte kosten, welke zij eischt, beſtaan in het onderwijs van een zeker aantal kinderen, die als ſchoolmeesters overal dergelijke inrigtingen kunnen gaan ſtichten.

De inrigting eenmaal aan den gang zijnde, is het onderhoud zoo gering, dat de minſte vrijwillige teekening of eene kleine bijdrage der ouders, genoegzaam is om dezelve ſtaande te houden. Zelfs in *Londen*, alwaar de centrale ſchool onder hare kosten het onderwijs der meesters en meeſteresſen voor de Provincien berekent, komt de geheele opvoeding van een kind aan de ouders of teekenaars ſlechts op vijf ſchellingen of zes franſche franken te ſtaan, en dit onderſcheid der prijzen van alles in aanmerking nemende, zou dezelve in alle andere landen geenen daalder bedragen.

De eerſte fondſen zijn door vrijwillige bijdragen

bijeengebragt, zoo als dit met instellingen van allerlei aard het geval is, en deze vrijwillige giften behooren inderdaad niet onder de minst verwonderlijke zaken in *Engeland* te worden aangemerkt, wanneer er buitendien eene belasting ten voordeele der armen bestaat, die 140 Millioenen fransch geld beloopt, eene belasting welke men even zeer als vrijwillig kan beschouwen, alzoo dezelve vrij door de vertegenwoordigers des volks gestemd, en dat geen penning daarvan in 's lands schatkist gestort wordt. Het zou ons te ver afleiden en buiten ons bestek zijn, hier in de bijzonderheden der partikuliere genootschappen te treden, die zich met werken van liefdadigheid bezig houden, zoo als het genootschap tot vernietiging der ondeugd, tot genezing der koorts, tot verspreiding der koepokinenting, tot uitdeeling des Bijbels, tot verbetering van den toestand der armen, tot ondersteuning van vreemdelingen, die zich in ongelukkige omstandigheden bevinden, van Weezen, van Doofstommen, van Kraamvrouwen, enz. enz.

Deze stichtingen in de gansche uitgestrektheid der drie Rijken, bewijzen het goede gebruik, hetwelk de Engelschen van hunne rijkdommen en van hunnen tijd maken; en men zegge niet dat men zoo vele weldaden aldaar alleen aan den hoogmoed te danken hebben, een groot deel dezer giften komt van onbekende handen, en de edelmoedige gevers maken er zich geene verdienste van, of vorderen eenige dankbetuiging, maar ook dan, wanneer het anders ware; gezegend

zij

zij de trotschheid die zulke gevolgen heeft, eere der ondeugd, die zulke deugden voortbrengt.

Deze vereeniging tot de maatschappelijke belangen, deze handeling van het algemeen, is weinig bekend in het overige gedeelte van *Europa*; zij had plaats in die Provincien van *Frankrijk*, waarin de Staten de belastingen toestemden (*les pays d'état*) en met een goed gevolg, en nog zal men al het voordeel daarvan gevoelen, indien het vertegenwoordigend stelsel, hetwelk daarvan, zoo als van alle maatschappelijke verbetering, de grondslag is, eindelijk onder ons zal aangenomen worden; middelerwijl is het bijna overal alleen het gouvernement, hetwelk in groote ondernemingen den aanvang kan maken; en ik weet zelfs niet of in eene monarchij een centraal bestuur niet te verkiezen zij, ten minste voor een gedeelte van den arbeid. Het is aan dit beginsel, dat wij de prachtige wegen te danken hebben, welke *Frankrijk* in eene regte lijn doorloopen, terwijl ze door de Municipale belangen in duizend bogten zouden gekromd zijn geweest; zoo is het ook gelegen met dijken, kanalen, en droogmakerijen. Thans zou het wenschelijk wezen, dat het gouvernement ten behoeve der voorgestelde leerwijze dadelijk de eerste kosten deed. Het zoude de uitvoering daarvan aan de Besturen der Godshuizen kunnen toevertrouwen, welke bijna overal uit verstandige mannen en ijverige voorstanders van het goede bestaan.

De eerste en bijkans eenigste onkosten zouden daarin gelegen zijn, om uit *Londen* twee meesters

ters

ters te laten komen, die fransch ſpraken, en in de nieuwe leerwijze volkomen kundig waren; of dat nog beter ware, een zeker getal jonge lieden derwaarts te zenden, om zich daarin bekwaam te maken; deze zouden dezelve binnen zes maanden in eene onzer ſcholen of Godshuizen invoeren (1). Die kosten kan men bijna op 10,000 franken ſtellen. Indien tusſchentijd zou men twee groote zalen moeten gereed maken, die ieder duizend kinderen zouden bevatten kunnen, eene voor de jongens en eene voor de meisjes.

Ik reken dat de aankoop van banken, het ſchilderen, de kagchel en andere kleine uitgaven, ook nog voor iedere zaal 10,000 franken zouden beloopen, en dat er evenveel noodig is, voor den eerſten aankoop van het fonds van boeken, kaarten, leijen, papier, ink, enz. enz. hetwelk te zamen 40,000 franken zou bedragen.

De jaarlijkſche uitgaven zouden voor de jongens ſchool te ſtaan komen, zoo als volgt:

Traktement van den Schoolmeester	3,000 fr.
Hout - - - - - -	500 —
Nieuwe kaarten en boeken - -	500 —
Belooningen der onderwijzende leerlingen	600 —
Kleine kosten - - - - -	400 —
	5,000 —

VOOR

(1) Verſchillende lieden beſtuderen in *Engeland* die leerwijze, en kunnen dezelve reeds onderwijzen. Men merkt onder dit getal op de Heeren MARTIN, van *Bourdeaux*, en den Heer MORAND, van eene Ierſche familie, die in *Spanje* gevestigd is.

VOOR DE MEISJES SCHOOL.

Schoolmeesteres - - - -	2,400 fr.
Hout - - - - - -	500 —
Nieuwe kaarten en boeken -	500 —
Belooningen der toezigthoudende leerlingen - - - - - - -	600 —
Nieuwe naalden, garens en werkgoed	600 —
Kleine kosten - - - - -	400 —
	5,000 —

Ik heb al deze kosten het hoogſte geſteld, want als men eens eene ſchool heeft opgerigt, zou men een ſchoolmeester, uit de oudere kinderen gekozen, voor 12, à 1500 fr. knnnen bekomen; ook zoo eene ſchoolmeesteresſe. In eenige landen zouden alle uitgaven de helft der opgegevene ſom niet kosten. —

Beide deze inrigtingen zouden ieder na verloop van vier jaren het tiende gedeelte hunner leerlingen kunnen leveren, om in de Provincien gelijke ſcholen als in de hoofdſtad op te rigten. De ondervinding bewijst in *Engeland*, dat een kind-onderwijzer binnen vier maanden, en dikwerf korter, eene ſchool van tweehonderd vijftig tot driehonderd kinderen volmaakt aan den gang brengt. Wanneer men nu ſlechts tweehonderd kinderen, en vier maanden voor ieder ſtelde, en ſlechts een twintigſte der leerlingen van de centrale ſchool, dat is vijftig jongens en vijftig meisjes in de provincien zond, zou dit jaarlijks eene ſchool-organiſatie voor 60,000 kinderen uitmaken.

 Deze

Deze voortgang zou veel sterker zijn, wanneer de scholen in de provincien eenmaal opgerigt waren, en zelve voor andere onderdeelen kinderen konden leveren, dat insgelijks vier jaren na hunne stichting zou kunnen geschieden; met een woord, men ziet dat met eene som van 40,000 fr. eens te betalen, en de toelage van 10,000 fr. gedurende eenige jaren, het gansche geslacht der armen overal in 12 jaren zou kunnen opgevoed worden, en dat er nergens iemand zou gevonden worden, die, wat de eerste gewigtige beginselen van het onderwijs betreft, lager dan een ander staan, en niet een verlicht Christen, een kundig werkman, een deugdzaam mensch zou zijn.

Welk een grooter en beter geschenk, kan men aan den Staat geven, zegt CICERO, *dan de opvoeding en het onderwijs der Jeugd, voornamelijk in deze ongelukkige tijden, waarin de zeden zoo veel geleden hebben.*

Wij moeten onze krachten inspannen, om dezelve door het onderwijs te verbeteren.

En inderdaad, bij den tegenwoordigen staat der beschaving in de wereld, ontbreekt de opvoeding van de lagere klassen der zamenleving.

De middelstand heeft overal aanzienlijke vorderingen in verlichting, rijkdom, en onafhankelijkheid gemaakt; het volk is, aan zich zelf alleen overgelaten, naar de aarde gebukt blijven staan, worstelt met de behoefte, en waagt het naauwelijks het aangezigt naar den hemel te verheffen, *Coelumque tueri.* Het wacht, dat verlichte en magtige lieden hun eene behulpzame hand aanbieden, en hen uit de banden der kindsheid, of uit de beletselen van het vooroordeel verlossen.

Groote pogingen zijn reeds gedaan, maar wanneer er pogingen vereischt worden, zijn de vorderingen langzaam. De Engelsche Instelling heeft dat voordeel, dat zij slechts eene leerwijze ter invoering aanbiedt en geene opofferingen eischt.

Met het oog te slaan op den tegenwoordigen staat der opvoeding van de armen, bij de verschillende volkeren, zullen wij eenige middelen aanwijzen, om denzelven volgens dit beginsel te verbeteren.

In de eerste plaats, biedt zich *Engeland* ter onzer beschouwinge aan; dit land bevat in deszelfs enge grenzen welligt meerder wijsheid en welvaart, dan het overige gedeelte der wereld; maar ik houde het niet voor bewezen, dat het gemeen aldaar gelukkiger of beter onderwezen is dan elders. Men zou zelfs kunnen denken, dat hetzelve zulks in de Steden minder ware, uit hoofde der menigte van aalmoezen, welke men verpligt is aan hetzelve te geven, en wegens de menigte van diefstallen, welke nog, ondanks deze aalmoezen, gepleegd worden. Vele oorzaken welke het te lang zou zijn, op te tellen, schijnen mij tot dit kwaad bij te dragen.

De voornaamste is eigen aan eenen grooten fabrijkstaat, waarvan de voortbrengselen buiten deszelfs grondgebied moeten verkocht worden.

 Er

Er vormt zich dan eene groote klasse van menschen, wier bestaan aan onzekere berekeningen onderworpen is, oorlog, verwarring, verkeerde ondernemingen, eene onverstandige mededinging brengen ongelukken voort, welke in andere landen door hagel en vorst worden veroorzaakt, en zijn nog zwaarder, omdat de menschen wispelturiger zijn dan de jaargetijden, en minder mild dan de natuur.

Als de arme Inwoners van *Auvergne*, of van *Gallicien* ieder jaar van hunne bergen nederdalen, om den oogst in te zamelen, deze in de vlakten van *Chartres*, gene in de *Castilien*, zoo zijn zij verzekerd op eenen bepaalden tijd, arbeid voor hunne handen te vinden. De Bewoners van landen, waar de landbouw zonder paarden gedreven wordt, zijn het nog meerder; maar eene enkele bankbreuk, in *Birmingham* of in *Manchester*, berooft dikwerf vijfhonderd menschen van hun bestaan, en laat ze aan de barmhartigheid over. Men merkt op, dat ambachtslieden minder voorzigtigheid als landbouwers hebben, en minder voorbereid zijn om onverwachte schokken te verdragen. Vandaar die menigte diefstallen en misdrijven, die in grooter aantal binnen drie maanden in *Manchester* gepleegd worden, dan gedurende een geheel jaar in *Schotland*. Het is dus naar mijne gedachte niet alléén aan gebrek van opvoeding, zoo als kundige lieden in *Engeland* meenen, dat men de ongeregeldheid der lagere volksklassen moet toeschrijven. Men moet in het algemeen, de ondeugden in de behoeften zoeken, maar zoo gebrek aan opvoeding daarvan niet alleen de oorzaak zij, is echter de opvoeding alleen het middel tot herstel. Zij leert orde, voorzigtigheid, en wijsheid voor den gewonen levensloop, deugd en onderwerping in het ongeluk. Deze waarheid is in *Engeland* wel erkend. Het gewigt daarvan heeft de algemeene aandacht getroffen, en de opvoeding is tegenwoordig naar de mode, zoo als de Vaccine, de Merinos, en het afschaffen van den Slavenhandel zulks geweest zijn. Reeds wil men geene dienstbodem hebben, die niet lezen of schrijven kunnen. Overal worden Scholen opgerigt, en als deze verlichte wijze van denken, te gelijk met de vermeerdering der kapitalen blijft voortgaan, zoo als thans, dan zal *Engeland* binnen den tijd van twintig jaren, een tafereel van beschaving en van magt, van deugd en rijkdom aanbieden, waarvoor men de menschen niet vatbaar hield. Zoo hetzelve bij dit alles eenigen tijd in vrede mogt leven, en de andere Volkeren slechts medesleepte, om naar zijn voorbeeld deugdzaam te zijn, zoo weet ik niet van welke uitdrukking de nakomelingschap zich zal kunnen bedienen, om deszelfs geschiedenis te schrijven.

Naburen van *Engeland*, door hunne ligging, offchoon verre van hetzelve in magt, verwijderd, hebben *Holland*, *Denemarken*, en *Zweden*, eenige overeenkomst met hetzelve door zeden, godsdienst en gebruiken. Ook daar bewondert men de

de volharding in den arbeid, *labor improbus.* De koophandel houdt het grootste gedeelte der lagere klassen bezig, en verwijdert van dezelve de begeerte of de verschrikkelijke behoefte tot diefstal. Wijze inrigtingen hebben nuttige kennis reeds vele vorderingen doen maken; maar de zucht tot geld, en de zorgeloosheid van een avontuurlijk leven, aan handeldrijvende volkeren eigen, behoort door eene goede opvoeding betoomd en gewijzigd te worden. De Engelsche inrigting, welke de kosten vermindert en de weldaad der opvoeding uitbreidt, zou zeer voordeelig zijn in die landen, waarin het schrijven, en het rekenen, noodzakelijker zijn dan ergens elders. Een Deen, de Heer FELDBORN, van wien wij reeds gesproken hebben, en die zich bijzonder in deze leerwijze geoefend heeft, is voornemens dezelve in het Noorden in te voeren, en gereed dienaangaande een werk in het licht te geven. Het is waarschijnlijk dat *Denemarken*, hetwelk het eerst de eenheid van maten en gewigten heeft aangenomen, en steeds op nieuwe uitvindingen zorgvuldig acht geeft, daarvan in deszelfs Colonien gebruik zal maken.

De volkeren van *Duitschland* onderscheiden zich door eenvoudige zeden, door een rond en open karakter, en indien de oude goede trouw in de wereld verloren ging, zou men dezelve voorzeker daar te lande wedervinden. Bij deze oude hoedanigheden, voegt zich, sedert dertig jaren, eene groote verbetering in den landbouw, en

in de andere takken van nijverheid; maar ongelukkiger wijze is de beschaving er zoo gemeen niet als de deugd en de rijkdom.

De lagere volksklasse is er nog lomp en onkundig, zij schept behagen in eene soort van ruwheid, welke zij voor karakter houdt, en meent dat zachte zeden en beleefde manieren, zwakheid zijn. Vele provincien leveren zelfs het noodig aantal menschen niet op, die lezen en schrijven kunnen, om die werkzaamheden te vervullen, waartoe deze kennis vereischt wordt. Het is uit dien hoofde, dat een gedeelte der Onder-officieren in de Oostenrijksche Regementen, uit *de Paltz* en de Rijkssteden genomen zijn.

De tegenwoordige Koning van *Pruissen*, was bij zijne komst tot den troon, verpligt een bevel uit te vaardigen, dat men de kinderen moest laten doopen. JOZEF II, wiens genie zijne Eeuw en vooral zijn land vooruit was gesneld, gevoelde deze zwarigheden, en had een algemeen stelsel van openbare opvoeding gevormd; maar deze Vorst was altijd ongelukkig in het goede en door het goede, hetwelk hij doen wilde; de vooroordeelen, door nieuwigheden schrik aanjagende, en het bijgeloof door verdraagzaamheid ontrustende, werd hij bijkans voor een tiran gehouden, omdat hij te zeer wijsgeer was. Hij zag met smart hoe veel moeite het kostte, de menschen, ondanks hun zelve gelukkig te maken, en hun de vrijheid te schenken, wanneer de onkunde hen in slaafsche banden houdt. Twintig jaren daarna heeft

zijn edele leerling, de tegenwoordige Keizer, door moedig zijne instellingen te volgen, al de vruchten daarvan geplukt. De oude inrigtingen ter opvoedinge, hebben reeds veel goeds gedaan, en zullen nog meerder doen, wanneer men dezelve, door de vermindering van onkosten, kan vermenigvuldigen. De Adel in geheel *Duitschland*, is zeer geneigd om dergelijke pogingen te ondersteunen. Een groot gedeelte der openbare, gewigtige werken is aan die magtige en verstandige klasse te danken. De gewoonte, om van landerijen partij te trekken, zonder dezelve te verpachten, welke overal plaats heeft, vervult het platte land met rentmeesters, die, uit de klassen der letterkundigen of regtsgeleerden gekozen, volmaakt geschikt zouden zijn om Scholen op te rigten. Zij hebben tijd en bekwaamheid genoeg om het schielijk en met weinige kosten ten uitvoer te brengen, indien men hen daartoe wil aanmoedigen.

Deze goede uitslag zou zoo gemakkelijk niet wezen in een naburig land, in *Polen*, waar het gemeen nog in eenen staat van domheid leeft, die moeijelijk te veranderen is. De Joden zijn daar alleen meester van den koophandel, zij alleen zijn werkzaam en vermogend; en de landman, door dit vreemde geslacht van de andere klassen afgescheiden, in zijnen voortgang gestuit, kent van de zamenleving niets meer dan de bezwaren van het leven, niets anders dan de behoefte en de ontberingen. Wie zal hem uit dezen smadelijken toestand

stand redden kunnen dan de opvoeding, en de kennis van nuttige kunsten? Zij alleen zullen zijnen geest verheffen, en hem de middelen aanbieden, om zich van die gretige tusschenpersonen te bevrijden, die zijne zinnen vleijen om hem te verslaven, en van zijne zwakheid gebruik maken, om zijne ellende te vergrooten.

Het koningrijk van SOBIESKI, verdient andere onderdanen; eene trotsche, dappere en geestrijke adel, beminnelijke vrouwen, zijn niet voldoende om een Rijk aanzienlijk te maken, wanneer het overige gedeelte der Natie naauwelijks den naam van mensch waardig is, en de reiziger treedt met droefheid de paleizen binnen, wanneer hij verpligt is zijn gezigt van de hutten af te wenden.

Een groot rijk houdt op dit tijdstip aller oogen op zich gevestigd. Deszelfs uitgestrektheid deed voorheen aan deszelfs sterkte twijfelen. Deszelfs sterkte doet thans het gevaar van zijne uitgestrektheid kennen. Gelijk HERCULES, onderneemt het, reeds van de wieg af, deszelfs reusachtige werken; naauwelijks hebben deszelfs Souvereinen den titel van Vorsten van *Europa* aangenomen, en reeds zijn zij als de beslissers van haar lot opgetreden; naauwelijks weet men dat er Steden aan den voet van den *Caucasus* zijn gelegen, en reeds is de lans van den Kosak in de tuinen van LODEWIJK XIV geplant geweest. Landschappen waarvan men de grenzen niet kent, waarvan alleen de naam op onze kaarten te vinden is, wor-

worden met eene buitengewone snelheid bevolkt; de woestenijen worden vervuld met sterke, bekwame, lijdzame en getrouwe ingezetenen. De Rus snelt de industrie door zijne bevattelijkheid vooruit; hij zelf maakt zijne kleederen, zijne woning en zijnen ploeg; hij vormt zich zelven zijne zedekunde; want van onderwijs verwijderd, heeft hij dikwerf niets anders tot gids van zijn leven, dan de overleveringen, welke in zijne hut, met het aandenken zijner voorouders, bewaard zijn gebleven. Welk heerlijk tafereel zouden deze Volkeren, die, gelijk de krijgslieden van CADMUS, als met eenen tooverslag, uit de aarde zijn opgerezen, niet aanbieden, indien de Godsdienst en de Zedekunde hunne kindsche jaren vergezelden, indien het vuur der oorspronkelijke hartstogten voor de zachtere wet der gezellige zeden der Europesche instellingen week. Deze zege op de onkunde zou belangrijker voor hen zijn, dan andere vergrootingen, en zou hunnen Beheerscher minder moeite kosten; zij is het waardig deel van eenen menschlievenden krijgsheld, van eenen Vorst zonder vooroordeelen, die ten allen tijde even gevoelig was, aan de hulde van kundige lieden, en aan de zegeningen van den armen, als hovaardig op de toejuichingen eener legermagt.

Onder eene zachtere luchtstreek, bezitten meer gelukkige volkeren alles wat tot genot vereischt wordt, en kennen alles wat nuttig is te weten. De Italianen hebben niets van de natuur te vordederen, en weinig van de vlijt te verwachten. De Venetiaansche matroos, de boerinnen aan de oevers der *Arno*; zingen in koor de verzen van TASSO en ARIOSTO. De Dichtkunst heerscht steeds in het Vaderland van VIRGILIUS en HORATIUS; zij verzacht de zeden en wiegt de driften, bij deze afstammelingen der werelddwingeren in slaap; maar zij dooft ook veelligt de krachtige gevoelens hunner Voorvaderen uit: slapheid is het uiterste der barbaarschheid; en er zijn volkeren, aan welke men even zeer trotschheid zou willen schenken, als aan anderen ruwheid ontnemen. De opvoeding bezit die verwonderlijke kracht, dat zij tot waardigheid en zachtheid, tot adeldom en goedheid opleidt. Het is eene gelukkige vereeniging van verstand en deugd, een akkoord van welluidende toonen, een schoone zuivere form.

Men geloove echter niet, dat het gemeen in *Italie* overal onderwezen en beschaafd zij. Er zijn geheele provincien, zoo als die van *Abruzzo*, *Brescia*, een gedeelte van *Piemont*, waarin hetzelve dom en woest is. De Calabriesche landman, die den reiziger vermoordt, herinnert ons bezwaarlijk aan den wellustigen Sijbariet, of aan den leerling van PYTHAGORAS, en de Siciliaansche Musen, *Sicelides musæ*, doen de Herders van THEOCRITUS niet meer zingen. Een algemeene leertrant zou dus in die landen ook zeer voordeelig zijn, en gemakkelijk aldaar kunnen ingevoerd worden, door de menigte van kundige mannen, die dezelve be-

wonen, en geene bezigheid hebben; terwijl de gebouwen van de afgeschafte kloosters, tot dat einde konden gebruikt worden.

Wie zou gelooven, dat de Spaansche landman, door de vooroordeelen, langen tijd van de beschaving, en door de moeijelijkheid om bij elkander te komen, van zijne landgenooten afgescheiden, veelligt meerder gevorderd is, dan iemand van zijnen stand in *Europa*. Bevallige manieren, een scherp oordeel, eene zuivere taal, eene soort van natuurlijke trotschheid, geven hem bijkans overal het aanzien van in eenen anderen staat geboren te zijn. Het ontbreekt hem zelfs niet aan kennis; de nabijheid der kloosters geeft den kinderen gelegenheid om het lezen en schrijven gemakkelijk te leeren, en in de elementaire kundigheden te worden onderwezen.

Na het eindigen van den Kerkdienst, houden de monniken zich daarmede in die huisgezinnen bezig, waarop zij betrekking hebben. Arme Studenten reizen te voet de provincien door, met eene guitarre onder den arm, en geschrevene of becijferde exempels in hunnen zak; zij houden zich overal op, waar zij een gemakkelijk leven vinden, door des ochtends de kinderen te onderwijzen, en des avonds de huisgezinnen te vervrolijken. Deze nieuwe *Apollo's*, deze in zwarte mantels gehulde *Orpheussen* van *Salamanka*, zouden voortreffelijk zijn, om een volks-onderwijs te bestieren, en overal in *Spanje* den nieuwen leertrant in te voeren.

Wij

Wij hebben slechts eenen blik kunnen werpen, op den staat van het onderwijs der lagere Volksklasse in *Europa*; het is de taak van kundige en weldoende mannen, in de verschillende Landen, om die verbeteringen uit te voeren, welke zij mogelijk oordeelen, en van de leerwijze, die wij aangetoond hebben, gebruik te maken, indien zij dezelve nuttig achten. Zij alleen bezitten daartoe de middelen, en behooren alleen daarvan de verdienste te hebben; onze zorg, onze ijver, en onze pogingen behooren alleen aan *Frankrijk*, hetwelk heden al deszelfs kinderen vereenigt, waarvan een Vorst zich de Vader verklaard heeft (1). Welk een gelukkig tijdstip voor elke nuttige verandering! Welk een gunstig voorteeken voor weldadige ondernemingen.

Twintig jaren van onheil en van roem, zijn in ons schoon Vaderland verloopen, waarin elk, te zeer bezig met een voortdurend kwaad te herstellen, of een kortstondig geluk te genieten, zich niet met het algemeene welzijn heeft kunnen bemoeijen. De weldadigheid is eene wetenschap en een genoegen van den welstand, welke in de onrust niet beoefend noch in de armoede voldaan kunnen worden; en onder de kwalen, welke de omwentelingen voortbrengen, is het zeker eene

van

(1) Toen het Instituut aan den Koning werd voorgesteld, die hetzelve op de vriendelijkste wijze ontving, zeide een der leden bij het henen gaan, met luider stemme: *et amet dici pater atque princeps*. *Pater*, hervatte de Koning met eenen heuschen grimlach.

van de ergste, dat men belet wordt goed te zijn. De onverschilligheid en de zelfzucht nemen dan den schijn der noodzakelijkheid aan; en de brave man lijdt tevens door de smart, dat hij geen goed kan doen, en dat men het niet, in zijne plaats, doet. Dan worden de jeugd en de ouderdom, deze tijdperken van zwakheid in het leven, zonder steun en hulp, aan hen zelve overgelaten, en zij, die den troost hunner naastbestaanden uitmaakten, strekken hun alsdan tot bezwaar. De grijsaard, intusschen, is minder te beklagen, hij heeft zoo weinig noodig om het einde zijner kwaal te bereiken. De beschouwing eener lagchende natuur, te midden der menschelijke driften, de herinnering aan het verledene, de liefkozingen van een kind, een weinig voedsel, is voor hem genoegzaam; maar de jeugd, welke eene onafmeetbare toekomst voor zich ziet, het kind, hetwelk te midden van verstoring, zonder gids en zonder onderwijs opgroeit; wat zal van hetzelve worden? wat zal er van het geslacht worden, waar het dus een volkomen gebrek aan beginselen en aan deugd overbrengt. Zoodanig was de toestand van *Frankrijk*, op het oogenblik dat alle instellingen vernietigd werden, en indien het kwaad, hetwelk de onkunde voortbrengt, niet sterker gevoeld is, ligt de reden daarvan in eene nog verschrikkelijker kwaal, welke de gevolgen daarvan is komen stuiten.

De Oorlog heeft, sedert twintig jaren, al deze verlatene geslachten verslonden, naar mate dat zij opgroeiden, en de velden hebben die vreesselijke kalmte genoten, welke zij slechts aan de afwezendheid hunner bewoners verschuldigd waren. De weinigen, welke aan dezen noodlottigen staat ontsnapt zijn, en die het huis hunner ouders bereikt hebben, komen, met wonden bedekt en van vermoeidheid afgemat, terug. Zij hangen hunne wapenen en eereteekenen naast hunne haardsteden op; maar zij behouden onder hunne nieuwe kleeding een trotsch gevoel, en het aandenken hunner dapperheid. Deze menschen doen zich door andere zeden kennen, zij schijnen zich te naauw beperkt te vinden in den staat van rust; zij zijn onverschillig voor die kleine belangen, welke hen te voren zouden bezig hebben gehouden.

De loopbaan der legers is ook eene soort van opvoeding, waarin het niet aan juiste denkbeelden en voornamelijk aan edele gevoelens ontbreekt, maar voor den gezigteinder van een dorp, vervult zij de hersenen met te veel onbepaalde en avontuurlijke denkbeelden. Zij, welke door haar aan de maatschappij terug gegeven worden, zijn vooral slechte onderwijzers voor eene jeugd, die voor zachtere tijden en gezelliger zeden bestemd is, ten zij de zucht naar roem bij hen niet door de voorschriften der deugd, door nuttige kennis, getemperd is; en wie zou zulk eene weldaad anders kunnen schenken dan de opvoeding; *de opvoeding, die alleen*, zegt PLUTARCHUS, *tot deugd en geluk kan voeren.*

Er bestond voorheen in *Frankrijk* een door des-

deszelfs rijkdom, kundigheden en deugden, maar vooral door den tijd, welken het aan allerlei goede werken besteedde, zeer verdienstelijk ligchaam; de geestelijkheid (met uitzondering van weinige leden van een dubbelzinnig gedrag, en van monniken die hunnen tijd verspilden,) de geestelijkheid wijdde zich geheel toe aan het onderwijs der Jeugd. De groote onderwijzende ligchamen hielden zich met de hoogere en middelbare klassen der maatschappij bezig, maar de pastoors waren met de lagere onledig, en deze bedienaren der aalmoezen, der zedelessen en der troostredenen tevens, maakten de Rijken edelmoedig, de ongelukkigen vergenoegd, en alle tot verlichte menschen. Zij zijn in de groote schipbreuk verdwenen, hunne eigendommen zijn met hen verzwolgen, en het zou heden even moeijelijk zijn dezelve te herstellen, als het zeker ongelukkig geweest is ze te verliezen. Zij zelfs, wier vertrek de grootste smart heeft nagelaten, zouden bij hunne terugkomst den grootsten last veroorzaken, omdat zij de grootste vorderingen zouden maken. De tijd, nieuwe stichtingen, een nieuwe ijver, zullen hen veelligt aan de maatschappij terug geven; maar indien eene weldadige instelling, die zij zouden hebben goedgekeurd, inmiddels hunne bediening kan vervangen en zelfs eenmaal hunne pogingen ondersteunen, is dit dan geene weldaad der Voorzienigheid, welke men met gretigheid moet aannemen. Wat doet het er toe, onder welk' eenen form, godsdienst, deugd en wetenschap zich aanbieden; schittert hun licht niet steeds met denzelfden glans? Eertijds waren het ouden van dagen, die GODS Woord aan de woeste Volkeren, en in de paleizen der Vorsten verkondigden; heden zijn kinderen de zendelingen der zedeleer en der waarheid. Eere zij den jaren der onschuld, welke die der wijsheid tot het geluk der menschen kunnen vervangen.

Men heeft hier boven gezien, hoe weinig het oprigten eener centrale school in de hoofdstad, welke tot kweekschool voor het geheele rijk zou dienen, kosten zoude.

Wat de Departementale kosten betreft, deze zouden ook zoo gering zijn, dat het naauwelijks noodig is daarvan te spreken. Er zijn weinige hoofdplaatsen van Departementen, die de middelen niet zouden bezitten om een kind van twaalf jaren, van *Parijs* te laten komen, hetzelve, gedurende drie jaren te onderhouden, en het voor zijne school eenig oud gebouw, eenige verlatene kerk, eenige zaal in een voormalig klooster of hospitaal, thans voor magazijn dienende, af te staan.

Wij zijn ongelukkigerwijze rijk genoeg in zulke soort van gebouwen, en wij mogen ons ten minste wel van de weggeworpene kleederen der Omwenteling bedienen, om ons daarmede te dekken.

Zou men de algemeene Raden niet kunnen magtigen, om jaarlijks eene kleine som voor dit gewigtig onderwerp toe te staan.

 Maar

Maar er is een nog ligter middel, en hetwelk meer tot eer der hoogere klassen zou verstrekken, hierin bestaande, dat zich in *Frankrijk*, gelijk in *Engeland*, in elke voorname Stad, genootschappen van edelmoedige vrouwen en mannen vormden, die zich, met het bestier en het opzigt over deze instellingen wilden belasten. Deze weldadige menschen zouden dan een genoegen, waarvan zij tot nog toe geen denkbeeld hebben, en eene soort van weldadigheid leeren kennen, die de grootste voldoening oplevert. Ieder heeft den moed of de kracht niet, om hospitalen of gevangenissen te gaan bezoeken, om in deze schuilplaatsen der ellende door te dringen, besmettelijke kwalen te trotseren. Voor deze verschrikkelijke bezigheid is evenveel gezondheid als deugd noodig, en het is zeldzaam dat eene zachtere opvoeding zich niet aan dergelijke opofferingen onttrekt. Maar de zorg over kinderen is eene zachte, gemakkelijke, en als ik mij zoo moge uitdrukken, bevallige weldadigheid, die niet dan aangename tafereelen aanbiedt, en die intusschen van een grooter nut is. Inderdaad, de weldaad, die gij aan een behoeftig huisgezin bewijst, ondersteunt slechts dit huisgezin. Door eene school op te rigten, schenkt gij hulp en troost aan een geheel dorp. Deze kinderen, aan welke gij bekwaamheid en deugd geeft, zijn de afgevaardigden van alle armen-woningen, waarvan zij het ongeluk bij u vertegenwoordigen, en waarvan zij door u de steun wor-

worden. Uw naam wordt door hen in al die huisgezinnen gebragt. Men kent er u, zonder u aldaar te zien, en de kinderen zelfs, zullen u altijd in hunne gedachten hebben; uwe weldaden zullen zich met alle herinneringen hunner kindsche jaren, en die onuitwischbare indrukken van het leven, vereenigen.

Het ware te wenschen, dat de algemeene Departements-raden de noodige som voor de eerste oprigting toestonden; deze zoude door vrijwillige bijdragen kunnen onderhouden worden.

Dergelijke Instellingen zouden moeijelijker in de dorpen gevestigd kunnen worden, omdat de gebouwen aldaar schaarsch zijn en alles bezet is, *nihil otiosum, nihil inutile*, en waar weinig lieden in staat zijn het opzigt over eene School te hebben. Maar vooreerst, wat het opzigt betreft, zou men toch wel iemand daartoe vinden, te meer daar hij niet zou behoeven te onderwijzen; en wat het lokaal aangaat, dit zou ook met eene minder groote of fraaije woning kunnen gevonden worden. Wanneer de Heer van het dorp niet eenig gedeelte zijner gebouwen daarvoor kon afstaan, zou de minste schuur, welke de municipale Raad huurde, een stal zelfs, dien de Maire daarvoor liet schoonmaken, voor het kleine aantal kinderen voldoende zijn; en welk belang zouden deze gemelde plaatsen niet spoedig verkrijgen; hoe zouden zij niet door hunne nieuwe bestemming veredeld worden. Onder deze landelijke daken zou de kennis der deugd, en der

 regt-

regtvaardigheid voortgeplant ; de kennis der wijzen worden bewaard ; uit deze schuur zouden, als uit eenen achtbaren tempel, eenmaal deugdzame menschen treden, verlichte landbouwers veelligt, of werkzame nijvere kooplieden. Veelligt zou deze stal de eerste vonken ontwaren van het genie eens krijgsmans, bestemd om zijn Vaderland te redden, of deszelfs roem aan de overzijde der zee te voeren.

Ik wenschte, dat men op de deuren dezer nederige woningen de wapens van *Frankrijk* schilderde; de leliebloemen zijn zoo wel geplaatst bij de verblijfplaats van den armen en de school der deugd.

XIV. HOOFD-

XIV. HOOFDSTUK.

ONDERZOEK DER BEDENKINGEN TEGEN DE VOORGESTELDE LEERWIJZE.

Thans ben ik tot het moeijelijkste gedeelte van dit geschrift, en tot de grootste zwarigheid genaderd, welke ik vrees dat zich tegen deszelfs uitslag en tegen het ontwerp, hetwelk hetzelve bevat, zal verzetten. Ik meen dat ongelukkig denkbeeld, hetwelk, helaas! al te algemeen verbreid is, dat de verlichting van de lagere klassen der maatschappij gevaarlijk zou wezen. Reeds zie ik de voorstanders der partij van den voortgang der onkunde, hunne dreigende horens tegen mij verheffen; reeds zie ik hen mijne kinderen op straat jagen, en als den Schrijver van *Chatham* in het aardige tooneel van SHAKESPEARE behandelen (1).

Wat

(1) SMITH. De Schrijver van *Chatham*, hij kan lezen schrijven en cijferen.

CADE. Verschrikkelijk!

SMITH. Wij hebben hem betrapt, terwijl hij bezig was exempels voor de kinderen te maken.

CADE. De Schelm!

SMITH. Hij heeft een boek in zijnen zak met roode letters.

CADE. Oh! dan is het een Zamenzweerder.

SMITH. Dit is niet alles, hij kan Contracten en Rekwesten stellen.

CADE. Waarachtig! zoo veel te erger. Is het waar, ongelukkige! dat gij gewoon zijt uwen naam te schrijven, en hebt gij niet een teeken, hetwelk gij stelt, zoo als alle eerlijke kooplieden?

DE

Wat zal ik doen? zal ik trachten hen te bekeeren? maar wat zal redenering afdoen tegen vooroordeelen, gevoel tegen hoogmoed, nieuwe waarheden tegen oude dwalingen. Eene zaak echter moedigt mij aan; te midden der gelederen dezer ontzettende oppositie, ontdek ik deugdzame, verlichte, weldadige menschen, die met moeite van een gedeelte hunner goede werken afstand gedaan hebben, die alleen aan de zucht voor het goede, een der middelen om goed te doen, opofferen. Indien ik deze edelmoedige zielen kan winnen, indien ik hen kan overtuigen dat zij dwalen, zal ik voor de armen, en voor de vrienden der armen, eene nieuwe bron van weldaden en erkentenis hebben geopend.

De eerste tegenwerping welke zich hier aanbiedt is deze. *Het is de te uitgebreide verlichting, welke de omwenteling in* Frankrijk *heeft veroorzaakt* (1). Reeds hebben wij getracht dit denkbeeld door redenering te overwinnen (2), thans zullen wij dit door daadzaken beproeven.

Ope-

DE SCHRIJVER. Mijn Heer, ik ben God dank goed genoeg opgevoed, om mijnen naam te kunnen schrijven.

ALLE TE ZAMEN. Hij heeft alles bekend, die Schelm! voert hem weg; die Schurk!

CADE. Voert hem weg, zeg ik, en hang hem dadelijk op, met zijnen pen- en inkkoker om den hals.

HENDRIK VI. *bedr.* IV. *toon.* 2.

(1) Men zeide aan RIVAROL, dat de verstandige lieden *Frankrijks* ondergang bewerkt hadden. Waarom hebt gijlieden hetzelve dan niet gered? was zijn antwoord.

(2) In de Voorrede, Bladz. XIII.

Openen wij dan de geschiedrollen dezer verschrikkelijke omwenteling: wat vinden wij daarin? Eenige lieden, uit de middel-klassen der zamenleving opgetreden, meer ondernemend dan de anderen, die hunne tijdgenooten kenden, en die niet van hunne tijdgenooten gekend waren. Deze lieden zeiden tot zich zelve: de grooten der aarde zijn met hunne vermaken, de armen met hunne behoefte onledig. Alle zijn onbekend met de beweging welke hen voortzet en met de gewone betrekkingen die tusschen hen bestaan.

De eerste zullen gemakkelijk overwonnen kunnen worden, omdat zij gelukkig zijn, de andere kan men ligter verleiden omdat zij onkundig zijn, en met de onkunde zullen wij de zwakheid bestrijden. Toen hebben zij die verleidende aanspraken doen hooren, die listige voordragten, welke het oor van den armen troffen, en door de hoop hebben zij de rust gestoord, welke hij in zijnen moeijelijken staat ondervond. De landman heeft zijnen ploeg doen stilstaan, de hamer ontviel aan de hand van den werkman; een bedriegelijke schijn heeft eenvoudige en vertrouwende menschen op den dwaalweg gebragt; de beschaving werd eenigen tijd opgehouden, en de ondervinding alleen heeft aan het volk deszelfs misslagen en dwalingen doen kennen. Verre dus van hetzelve schadelijk te zijn, heeft integendeel de verlichting hetzelve uit de jammeren gered, waarin de onkunde hetzelve medegesleept had. Zouden deze goede natuurlijke menschen zoo ge-

mak-

makkelijk verleid zijn geworden, indien zij denzelfden graad van kennis hadden bezeten, als hunne ontrouwe leidsmannen, indien zij hunne waarachtige pligten gekend hadden, toen men hun van hersenschimmige regten kwam verhalen; en zouden zij, die nu op hunne zwakheid rekenden, de hoop gevoed hebben van hen mede te slepen, indien zij niet den schijn eener meerderheid boven hen hadden gehad.

Indien zij elkander, gelijk PLUTARCHUS zegt, *in niets anders hadden kunnen voor bij streven als in deugdsbetrachting* (1)?

Laten wij ons van een voorbeeld bedienen, hetwelk altijd sterker treft. Ik vooronderstel, dat er heden ten dage oproer in eene stad is uitgebarsten, en dat men er eenen magistraatspersoon henen zendt, om de orde te herstellen; een gedeelte is bewoond door kundige lieden, het ander door een woest en onkundig gemeen; tot wie zal die magistraatspersoon zich wenden? wie zijn degeen, die hij het eerst hoopt te onderwerpen, of bij welke hij zich het meest in gevaar rekent. Ik heb niet noodig die vraag te beantwoorden. De onkunde is zeker niet altijd slecht, maar zij is altijd blind; zij is, zoo als PACUVIUS de fortuin schilderde, *insanam*, *cæcam et brutam*. Zij is niet genoeg met de misdaad bekend, om dezelve te haten, noch genoeg tot de schoonheid der deugd verheven om dezelve te beminnen.

De

(1) PLUTARCHUS, *Lycurg.* P. 50.

De kennis is zekerlijk ook niet altijd goed, maar zij is verlicht genoeg om zich voor de driften en het instinkt te wachten. *Ubi non est scientia*, zegt SALOMO, *animæ non est bonum* (1).

Maar, zal men zeggen, het is niet noodig dat de boerenkinderen lezen en schrijven kunnen, om de zedekunde en den Godsdienst te leeren.

Het onderwijs van den Pastoor is voldoende.

Vooreerst bestaat dit onderwijs niet overal. De kerspelen zijn meestal zoo uitgestrekt, en de meeste Pastoors zijn zoo oud, dat zij naauwelijks de bepaalde pligten hunner bediening kunnen waarnemen. Het onderwijs der kinderen is bijkans nietig. Alleen de zoodanigen kunnen er voordeel van hebben, die zich in de tusschen uren van boeken kunnen bedienen, om de voorschriften, die zij ontvingen, in hun geheugen te bewaren, en de gebeden in de kerken te volgen. Men zou op dit oogenblik in *Frankrijk* het getal der Priesters moeten verdriedubbelen, en vijftien duizend kerken bouwen, om tot het onvolmaakte standpunt te komen, waarop men bij het begin der omwenteling stond, en dan nog zou men onzeker zijn of deze ontzaggelijke kosten den uitslag zouden voortbrengen, die men er van verwachtte. Er bestaat te dezen opzigte meer dan onverschilligheid, in drie vierde gedeelte van ons land, en in andere even zoo. De zucht

voor

(1) *Spreuken* XXI: 5.

voor een godsdienstig onderwijs alleen zou de minste moeite of de minste verplaatsing niet opwegen. Na mijne terugkomst in *Frankrijk*, mij tot Maire der gemeente van *Méréville* hebbende laten benoemen, en de middelen nasporende, om de kerk, welke gedurende de omwenteling verstoord was, te herstellen, riep ik het municipale Collegie van deze gemeente bijéén, en verzocht den raad van het dorp *Estouches*, hetwelk met *Méréville*, wat den eerdienst betreft, vereenigd is, om daarbij tegenwoordig te zijn. De Maire van dat dorp kwam er dan ook met vijf of zes van de voornaamste Ingezetenen; ik gaf hun de reden onzer bijeenkomst te kennen, en een hunner antwoordde mij, dat deze zaak hen niet aanging, dat zij niets te besteden hadden voor eene kerk die hun vreemd was, dat, als men er eene bij hen wilde bouwen, en den pastoor betalen, zij alsdan naar de mis zouden gaan, maar dat het middelerwijl bij het oude zou blijven.

Ik vroeg wat dan dat oude was, en waar zij hunne kinderen lieten doopen. Op mijn woord, Mijnheer DE LA BORDE, zeide de Maire, ik heb vier kinderen, twee daarvan zijn gedoopt, en zij kosten mij evenveel van onderhoud als de anderen. Zie daar, hetgeen men, vijftien mijlen van *Parijs*, zegt; en ik beroep mij op alle grondeigenaars, zelfs in andere landen, of dit bijna niet overal te platten lande het geval zij. Natuurlijk verstand bezittende en geheel vrij van vooroordeelen, schijnen de Franschen meerder

der kunde te hebben dan anderen, maar dit is inderdaad zoo niet; zult gij aan eenen man, die zijne kinderen niet laat doopen, zeggen, dat hij dezelve naar de predikatie moet zenden, hij zal u niet verstaan; maar zoo gij hem zegt, een half uur van hier ligt eene school, alwaar uw zoon in den tijd van vier jaren zal kunnen lezen, schrijven en rekenen, zonder dat het u eenen stuiver kost, en waar hij zelfs belooningen zal ontvangen, indien hij wel oppast; waar uwe dochter daarenboven al het werk zal leeren, hetwelk in eene huishouding noodig is; waardoor uw zoon, als hij soldaat is, officier zal kunnen worden, van knecht tot kantoorbediende, van metselaar tot aannemer, zal kunnen opklimmen; waardoor uwe dochter van meid, winkeldochter zal worden; zoo zal er niet een zijn, die niet gaarne zijn kind derwaarts zendt, al was het een uur ver, en die niet van hem eischt, dat hij zich zorgvuldig oefene. Dan zullen de kinderen in hunnen Godsdienst, die een gedeelte hunner oefening uitmaakt, onderwezen worden, zij zullen zich vroegtijdig van het gewigt der beginselen van zedekunde en deugd overtuigen, waarvan altijd iets in het menschelijke hart overblijft, en, om bekwaamheden te verkrijgen, zullen zij zich aan pligt en geregelde zeden gewennen.

Leert men het latijn niet, minder om de kennis zelve van die taal, dan om de schoone voorschriften van zedekunde en wijsbegeerte, welke de oude schrijvers behelzen, dan om de daadzaken

ken der geschiedenis, welke men daardoor tevens leert. Even zoo moet men op de dorpen leeren lezen, minder om het voordeel, hetwelk daaruit ontstaat, dan om den Godsdienst en de zedekunde beter te doen kennen. De woorden zijn daar slechts de teekens der denkbeelden.

Maar vooronderstel zelfs, dat de kinderen zich meerder met de materiele kennis bezig houden; rekent men het dan voor niets, aan de ongelukkige klassen de middelen te bezorgen, om zich in duizend omstandigheden van het leven te kunnen redden! Dit kind van den armen, aan hetwelk gij bekwaamheid en deugd schenkt, kan éénmaal door zijne *nijverheid*, *zijn* goed gedrag, zijne spaarzaamheid, eene kleine fortuin verkrijgen. Hoe nuttig zal het dan niet voor hem zijn, dat hij kan lezen en schrijven, om hetzelve goed te beheeren; om zijn talrijk huisgezin te bestieren? Dit kleine meisje, hetwelk zeker alleen tot boerenmeid bestemd is, kan trouwen, en in staat zijn eene groote huishouding te voeren. Hoe dikwerf heeft men geen leedwezen gevoeld, dat men brave knechts niet uit hunnen stand kon nemen, om daarvan Hof- of Rentmeesters te maken? Hoe vele dapperen zijn veelligt als soldaten gestorven, die op het gezag aanspraak hadden kunnen maken? alleen omdat hun die eerste beginselen van het onderwijs ontbraken, welke men alleen in de jeugd kan leeren.

Maar, zal men ook nog zeggen, zij, die goede boeken kunnen lezen, zullen ook slechte verstaan, en

en het gevaar is dus naast het voordeel. Gewis; maar op die jaren, in welke slechte boeken in hunne handen kunnen vallen, zullen zij reeds de goede kennen, en hunne beginselen zullen al genoeg zijn gevestigd, om zich door geen' nieuwen invloed te laten wegslepen. Zij zullen de gewoonte van het goede hebben aangenomen, en de schande van het kwaad reeds kennen; waarlijk, voortreffelijke gevolgen der openbare opvoeding, en voornamelijk der opvoeding, volgens de nieuwe leerwijze.

Er zijn daarenboven menschen, wier naauwgezetheid niet kan verdragen, dat de lagere klassen de voordeelen deelachtig worden, welke uit geboorte en fortuin ontstaan, die gelooven, dat het verstand zich verlaagt, wanneer het zich ruimschoots verspilt, en dat de achting voor hunne personen zou kunnen verminderen, naar mate de bevatting van hen, die hen naderen, beter wordt. Wat wilt gij, zeggen zij, dat wij met een' bedienden aanvangen, die, in plaats van in de antichambre te slapen, of aan niets te denken, hetwelk eene zeer goede manier van denken is, het rapport van den minister van finantien leest, en van oordeel zal zijn, dat het veelligt beter ware, dadelijk in een land, hetwelk weinige schulden heeft, eene schuld te vestigen, dan onzekere waarden in een land te scheppen, hetwelk weinig crediet heeft! Hierop zou ik antwoorden, dat een bediende, die zulk een gesprek voerde, en in staat was, hetzelve, met goede bewijsredenen,

 het-

hetwelk mogelijk ware, te staven, zeer geschikt zou zijn voor een bureau, maar dat het toch in het geheel geene reden zijn zou, om hem daarop te plaatsen, indien alle zijn's gelijken, en die van minderen rang, dezelfde kundigheden bezaten. Indien hij, ondanks al die kennis, bediende blijft, is dit een bewijs dat hij zich niet heeft kunnen plaatsen, en als dan dient hij zijnen post met zoo veel ijvers waar te nemen, alsof hij en zijne makkers niets wisten, want anders zou hij gevaar loopen, door eenen anderen Mathematicus of Financier vervangen te worden, die beter de schoenen zou kunnen schoon maken, of zijne boodschappen beter deed. Verdienste is buiten twijfel eene stellige zaak, maar de waarde daarvan hangt af van het getal dergenen, die ze bezitten en van de behoefte die men er aan heeft. De hoogmoed van een' bedienden, is dus niet te vreezen. Buitendien zoude hetzelfde onderwijs, hetwelk hem zijne bekwaamheid verschaft heeft, hem ook geleerd hebben, zich in alle standen wel te gedragen, en zelfs der onkunde zijner edele meesters, de behoorlijke achting te bewijzen, indien hij zich ongelukkig bij meesters geplaatst vindt, die, uit dat oogpunt beschouwd, achtenswaardig zijn.

Wel verre dat het onderwijs voor het karakter schadelijk zoude zijn, wordt hetzelve daardoor gevormd; wel verre dat het de verschillende beroepen moeijelijker zoude maken, wordt de last en de vernedering daarvan verminderd; want het

het maakt dat men onder meer verstandige en betere menschen leeft. Het zou dikwerf minder onaangenaam zijn, karren te rijden, dan twaalf uren op een bureau te werken, indien de soort van menschen, waarmede men in het eerste beroep omging, dezelfde betrekkingen aanbood, als die welke men met de laatste heeft.

Intusschen moet men bekennen, dat, indien de opvoeding in de lagere klassen geene zwarigheid oplevert voor de personen die daartoe behooren, dit echter niet het geval is met de middel-klasse der zamenleving, voor welke zij gevaarlijke mededingers zal doen ontstaan. Deze behoort alsdan dubbelde pogingen aan te wenden, om meerdere bekwaamheid te erlangen, meerdere deugden uit te oefenen, en meerder vertrouwen in te boezemen. Dit stelsel strekt om ieder voor uit te doen gaan; wee hun die ten achteren blijven! Het schijnt dat in een land, waarin iedereen geroepen werd, om in eene algemeene opvoeding te deelen, het zeer gemakkelijk zou vallen, om eene verdeeling van kundigheden te maken, die op ieders toestand betrekking hadden; de armen zouden kunnen volstaan met het lezen, schrijven en rekenen, de beginselen der zedekunde, en van den Godsdienst; de middel-klassen zouden onderwezen kunnen worden in de classieke studien, de mathematische wetenschappen, in koophandel en administratie; de rijken alleen zouden zich die kunsten en oefeningen van smaak kunnen eigen maken, welke tot een meer bevallig leven en aan hen

hen behooren, die over hunnen geheelen tijd kunnen beschikken, zoo als de muzijk, het dansen, het teekenen, enz.

Ten betooge der redenen, welke wij aangevoerd hebben, zullen wij eenige daadzaken aanhalen, welke geenen twijfel omtrent deze gewigtige vraag meer overlaten; deze daadzaken vermenigvuldigen zich dagelijks in *Engeland*, en haar gezag alleen zou genoegzaam geweest zijn, om zegevierende op alle bedenkingen te antwoorden.

Niet een enkel kind, van de bijkans honderd duizend, die reeds in de scholen van BELL en LANCASTER, voor niet zijn opgevoed, is, uit hoofde van eenig zwaar wanbedrijf, gestraft, of voor de regtbanken geroepen, zoo als zulks te voren onophoudelijk plaats had (1). Men merkt daarenboven op, dat deze kinderen veel zachter van aard, veel bedaarder, veel opregter, veel geregelder, en minder wreed in hunne spelen, dan de anderen zijn.

In het Graafschap van *Westmoreland*, alwaar de armen, sedert lang, door vrijwillige bijdragen, eene betere opvoeding genoten hebben, heeft, sedert zesendertig jaren, geene doodstraf plaats had (2). In de assissen, welke eenmaal in het jaar in dit Graafschap vergaderen, vindt men dikwerf op de registers niet een eenig mensch, die in den loop van het jaar gevangen is gezet; dit was onder an-

(1) *Addres on education*, *bij* GEORG HARRISON, 3. 1810.
(2) *Ibid. p.* 22.

anderen het geval in 1805. Maar een sterker voorbeeld ontwaart men in den tegenwoordigen staat van *Schotland*, vergeleken met dien van honderd jaren vroeger.

In den jare 1698, zegt een oud Schrijver van dat land (1), waren er in *Schotland twee maal honderd duizend* menschen die van deur tot deur bedelden, en onder deze waren er honderd duizend, die zonder wetten, zonder Godsdienst, zonder zedeleer rondzwierven en zich dikwerf aan diefstal en moord schuldig maakten; mannen en vrouwen die altijd dronken waren, GOD lasterden, vloekten en vochten. Wat deed toen de Regering van dat land, om die barbaarsche zeden te verbeteren. Hield zij zich bezig om de kwalijkgezinden te straffen of aan de armen werk te verschaffen? Neen. Zij dacht met reden, dat deze maatregelen slechts zwakke palliatieven zijn, die het kwaad niet in den wortel aantasten; zij leide er zich op toe om de wijze van opvoeding te verbeteren, en, bij eene acte van het Schotsche Parlement van den jare 1696, werden er Scholen in elk kerspel opgerigt, en fondsen gemaakt tot betaling der Schoolmeesters. Inderdaad, wanneer men eenen misdadiger straft, ontneemt men een mensch aan de zamenleving, maar wanneer men een kind opvoedt, geeft men haar twee, hem die zich aan den doodslag zou heb-

(1) *Political works of* ANDREW FLETCHER, 8*vo. London* 1737. *p.* 144.

hebben schuldig gemaakt, en hem die er het slagtoffer van zou geweest zijn; men komt te gelijken tijde de misdaad en het ongeluk voor. De Schrijver, die deze maatregelen leert kennen, kon derzelver gevolg niet weten; maar men kent dit heden, en *Schotland* is, zonder uitzondering, het land van *Europa*, waar, in evenredigheid van deszelfs bevolking, de minste misdaden gepleegd worden, en dit zelfs in eene zeer buitengewone onevenredigheid met *Engeland* en *Ierland*. Het getal der beschuldigden staat als 1 tot 20,000, terwijl het in *Ierland* 1 op de 1500 bedraagt, en in het graafschap van *Middle-Sex* 1 op 900. Het is niet vreemd, om in *Schotland* een landman aan te treffen, die VIRGILIUS leest; maar het is bijna onbekend, dat men een boosdoener vindt (1). Men merkt dezelfde bijzonderheid in *Zwitserland*, in *Holland* en in de *Paltz* op; en in het algemeen kan men als eenen zekeren regel vast stellen, dat de misdaden in een land altijd menigvuldiger zijn, naar mate van deszelfs meerdere onkunde.

Men heeft belangrijke voorbeelden gezien van het nut, hetwelk de opvoeding in de lagere klassen gesticht heeft; vele dezer armen-kinderen hebben hunne huisgezinnen zoodanig tot het goede opgewekt, dat zij dezelve aan slechte neigingen hebben onttrokken. Verwonderlijke heerschappij der waarheid, verwonderlijke tooverkracht der deugd, welke de ondeugd verleidt en de woestheid verzacht, beter dan dit door magt of welsprekendheid zoude geschieden.

(1) Men heeft hetzelfde stelsel van opvoeding in de baai van *Massachusset*, in het noorden van *Amerika* ingevoerd, bij eene acte van 1692; en met hetzelfde goede gevolg. *Barrington School*, *p.* 6.

Ach! welk een treffend schouwspel zou het bij ons opleveren, wanneer die jonge bedienaren van het geloof in het ouderlijke huisgezin de schoone plaatsen der Heilige Schrift kwamen verhalen; wanneer zij op die wijze aan de grijsaards de voorschriften herinnerden, welke deze sedert lang niet meer gehoord hadden, en aan de krijgslieden de eerste lessen te binnen bragten, die zij van de grijsaards ontvingen. Dan zouden die mannen der beroemde dagen, die, tot hunne haardsteden, na zoo vele lotgevallen, terug gekeerde soldaten, op hunne beurt, de veldslagen verhalen, waaraan zij hebben deel gehad, de gevaren opnoemen, die zij getrotseerd hebben, en in den boezem dier kinderen, de liefde tot den roem en tot het vaderland, doen geboren worden, welke zich zoo wel met de deugd vereenigt; edele verwisseling van het verhaal van schoone daden, en goede voorschriften, van hetgeen een volk eert en hetgeen het gelukkig maakt; en zoo dan de nakomelingschap eenmaal vraagde, in welk tijdstip die verandering in de zeden van een geheel land ware voorgevallen, zou men antwoorden: het was bij de aankomst van een' wijsgeerig' Vorst, die aan zijne volkeren vrede en vrijheid, onderwijs

wijs en rust is komen schenken, die zich wel met hunnen roem heeft willen vereenigen, en hun heeft toegestaan, in zijne verlichting te deelen. Ach! mogt deze edelmoedige Vorst, weldra die ontluikende instelling, door zijne bescherming aanmoedigen, en alzoo eindigen, hetwelk zijn doorluchtige broeder, smarteijlker gedachtenis, zoo wel had aangevangen. Mogt hij deze aandoenlijke werkzaamheid aan den vertroostenden engel toevertrouwen, die, na zijne ballingschap met hem gedeeld te hebben, thans zijne vaderlijke zorgen deelt aan die grootmoedige lotgenoote, die zoo dikwerf op vreemden bodem, bij den naam, en bij de gedachte aan *Frankrijk*, tranen stortte. Priesteres der weldadigheid, medelijdende Vorstin! reeds hebt gij de ongelukkige moeders onder uwe bescherming genomen; gun ook dat hare kinderen tot u komen, *sine parvulos venire ad te.* Dochter der weldadige Koningen, (want met dien naam zal de geschiedenis uw doorluchtig huis kunnen noemen,) werp een blik van deelneming op het geslacht, hetwelk bij den troon uwer Voorouders opgroeit, om daarvan de steun te zijn. Het smeekt u om de kennis der waarheid, den bijstand van den Godsdienst, de oefening der deugd. Neen, zij zullen niet meer in den bloei hunner jaren worden weggeroofd, die kinderen, bestemd om onze velden te doen bloeijen; zij zullen hunne onzekere dagen niet meer, verre van hun schoon vaderland, ellendig doorbrengen; maar zij zullen ookgeenszins in eene schandelijke werkeloosheid verkwijnen; zij zullen erkennen, dat nijverheid ook een vaderlandsche roem is, waaraan de volkeren hunne rust opofferen; voor haar zullen zij hunnen ongetemden moed tegen de ontberingen van het leven, de wispelturigheid der jaargetijden, de wisselvalligheden van den koophandel, de traagheid van den voorspoed, besteden; in plaats van hunne wapenen naar de uiterste grenzen der aarde te voeren, zullen zij den welstand in den schoot van hun huisgezin verspreiden; in plaats van hun vaderland door den oorlog luister bij te zetten, zullen zij hetzelve door den vrede gelukkig maken; in plaats van de overwinnaars der wereld te wezen, zullen zij aan dezelve ten voorbeelde strekken.

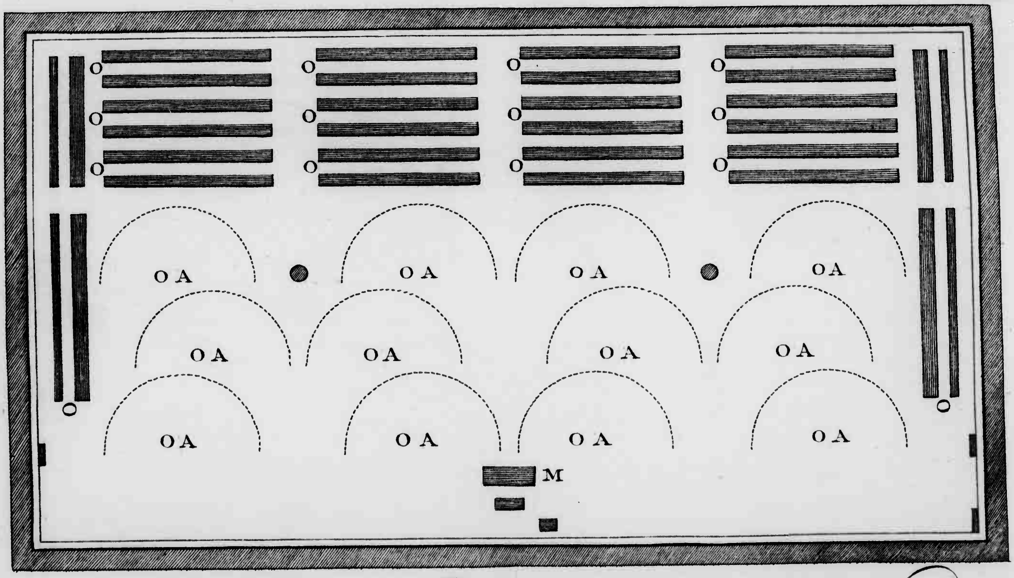

Plan eener School van duizend kinderen, in veertien klassen verdeeld.

— me.

308
Z
Bay. 125

23221.

END OF
TITLE